

**Notulen van het verhandelde in de vergadering
van Provinciale Staten van Utrecht
gehouden op 24 september 2018**

Bladwijzer

op de notulen van Provinciale Staten van Utrecht

Vergadering 24 september 2018

BESTUUR, EUROPA EN MIDDELEN

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 10 september 2018, dienst/sector FLO, nummer PS2018BEM09, inzake verzoek adviesaanvraag RTVU.

Daartoe besloten

PS2018BEM09

MILIEU, MOBILITEIT EN ECONOMIE

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 10 juli 2018, dienst/sector OV, nummer PS2018MME19, inzake aanvullend budget vernieuwing regionale tramlijn.

Daartoe besloten

Ps2018MME19

Amendement A27, ingediend door de fracties van D66, GroenLinks, PvdA, CDA, ChristenUnie, SP en 50Plus, inzake geen eindpunt voor halte Merwestein.

Het amendement is aanvaard.

Daartoe besloten

Motie M82, ingediend door de fracties van de PvdA en ChristenUnie, inzake voorzien is beter dan genezen.

De motie is verworpen.

Daartoe besloten

Motie M83, ingediend door de fractie van de PvdD, inzake ondersteun opknapbeurt Merwestein.

De motie is ingetrokken.

Daartoe besloten

Motie M84, ingediend door de fractie van de VVD, inzake boter bij de VRT vis.

De motie is verworpen.

Daartoe besloten

RUIMTE, GROEN en WATER

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 10 juli 2018, dienst/sector LFO, nummer PS2018RGW08, inzake ambitiedocument dijkversterking.

Daartoe besloten

PS2018RGW08

Motie M85, ingediend door de fracties van de VVD, SGP, PVV, D66, ChristenUnie en PvdA, inzake verkeersveilige recreatie Lekdijk.

De motie is aanvaard.

Daartoe besloten

Motie M86, ingediend door de fractie van de SP, inzake gratis toegang Salmsteke waarborgen.

De motie is verworpen.

Daartoe besloten

Amendement A28, ingediend door de fractie van de SP, inzake geen koppeling toeristen- en recreatie-industrie met dijkversterkingsprogramma.

Het amendement verworpen..

Daartoe besloten

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 3 juli 2018, dienst/sector LFO, nummer PS2018RGW09, inzake Landbouwvisie. Besluitvorming volgt op 27 september 2018.

PS2018RGW09

Motie M87, ingediend door de fracties van de D66, VVD, PvdD, PvdA, PVV en ChristenUnie, inzake samenwerkingsagenda ter besluitvorming voorleggen aan de PS.
Besluitvorming volgt op 27 september 2018.

Motie M90, ingediend door de fractie van de ChristenUnie, inzake landbouwcoaches.
Besluitvorming volgt op 27 september 2018.

Motie M91, ingediend door de fractie van de PvdD, inzake PAS op de plaats.
Besluitvorming volgt op 27 september 2018.

Motie M92, ingediend door de fractie van de PvdD, inzake dierenwelzijn.
Besluitvorming volgt op 27 september 2018.

Motie M93, ingediend door de fracties van de SGP en PVV, inzake blijvend ruimte voor intensieve veehouderij.
Besluitvorming volgt op 27 september 2018.

Motie M99, ingediend door de fracties van de SGP, ChristenUnie, VVD, 50 Plus en D66, inzake gezonde landbouwbodem.
Besluitvorming volgt op 27 september 2018.

Motie M106, ingediend door de fracties van de ChristenUnie, GroenLinks en PvdA, inzake ambitie regionale voedselmarkt.
Besluitvorming volgt op 27 september 2018.

Amendement A29, ingediend door de fracties van de PvdA en PvdD, inzake de bodem is genoeg gedaan.
Besluitvorming volgt op 27 september 2018.

Amendement A30, ingediend door de fracties van de GroenLinks, PvdA en ChristenUnie, inzake relatie pilot groene contour in Landbouwvisie en Akkoord van Utrecht.
Besluitvorming volgt op 27 september 2018.

STATEN (provinciale)

Vaststellen agenda.

Interpellatieverzoek SGP windpark Houten.

Motie M81, ingediend door de fractie van de SGP, inzake geen windmolens zonder draagvlak.
De motie is verworpen.
Daartoe besloten

Vragenhalfuurtje.

Mondelinge vragen van mevrouw Poppe (SP) over de scholierenlijn.

Mondelinge vragen van de heer Van Muilekom (PvdA) over de jaarrekening 2017.

Afscheid van het Statenlid mevrouw ir. J.C.V. Vaessen te Utrecht (VVD).

Onderzoek geloofsbrieven van de heer drs. R.C. te Velde te Maarn (VVD).

Beëdiging van de heer drs. R.C. te Velde te Maarn (VVD).

Ingekomen stukken.

Lijst met moties en termijnagenda Provinciale Staten.

Vaststellen van de notulen van de statenvergadering van 9 en 12 juli 2018.

Presentielijst vergadering 24 september 2018

Voorzitter:	W.I.I. van Beek, commissaris van de Koning
Griffier:	mevr mr. C.A. Peters
VVD	mr. B.M.H. de Brey MBA, Doorn J.J. van Doesburgh-Ferweda, Loenen aan de Vecht mevr. drs. N. Eijsbroek, Utrecht mevr. ir. A.A. Ens, Amersfoort drs. J. Germs, Renswoude mevr. J.A. Godschalx-Dekker, Abcoude drs. A.H.L. Kocken, Utrecht R. van Reenen, IJsselstein drs. R.C. te Velde, Maarn
D66	drs. J.G. Boerkamp, Utrecht mevr. H. Chidi, Amersfoort mevr. drs. A.J. Dekker, Odijk mevr. drs. A.W.T. Dercksen, Baarn M.J. de Droog Msc RA, Utrecht mr. drs. M.C.J. Groothuizen, Zeist ir. N.J.P. Hoefnagels, Bunnik S. Kraaijeveld, Utrecht P.D. Overkleeft, Utrecht mevr. A.M. Schneiders, Utrecht
CDA	ing. D.G. Boswijk, Wilnis J.M.W. Jansen, Baarn mevr. T. Koelewijn-Koelewijn, Bunschoten C. Westerlaken, Lopik
PvdA	W.G.J. Wijntjes, Nieuwegein mevr. drs. J.P. d'Hondt, Utrecht mevr. N.A. Krijgsman, Utrecht drs. C. de Kruijf, Leusden ir. R.G.H. van Muilekom, Amersfoort
PVV	H.O. Suna, Soest (PvdA) mevr. E.J. Broere-Kaal, Soest R.G.J. Dercksen, Bosch en Duin ir. H. IJssennagger, Bilthoven drs. W.J. Ubaghs, Maarssen
SP	M.H.O. Boer, Bilthoven mevr. M.G. Goudriaan-Noordenbos, Maarssen mevr. A.M. Poppe, IJsselstein
GroenLinks	drs. F.H.W. Bekkers, Bilthoven mevr. A.C. Boelhouwer, Wijk bij Duurstede ir. H.P. van Essen, Utrecht mevr. drs. E. Kotkamp, Nieuwegein
ChristenUnie	mevr. N. de Haan-Mourik, Amersfoort drs. C.J. van Kranenburg, Driebergen-Rijsenburg A.J. Schaddelee, Houten
PvdD	mevr. H.J. Keller, Driebergen-Rijsenburg mevr. F.M. van Kooten-Arissen LLB, Utrecht
SGP	G. van Leeuwen, Houten P.A. van Leeuwen, Rhenen
50Plus	mevr. W.M.M. Hoek, Vreeland
Afwezig:	drs. ing. P. van den Berg, Amersfoort (gedeputeerde) drs. A. Mourik-Geluk, Utrecht (CDA) H. Toutouh, Nieuwegein (SP)

Leden van Gedeputeerde Staten:

mevr. drs. M.W.J. Maasdam-Hoevers, Zeist
mevr. A.M.A. Pennarts-Pouw, Montfoort
drs. D.D. Straat, Zaanstad

Opening.

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van de Provinciale Staten van Utrecht. Ik heet u allen van harte welkom bij deze statenvergadering van 24 september 2018 in uw geheel opgeknapte statenzaal. Ik ga een aantal namen noemen die verantwoordelijk zijn voor de verbouwing van de statenzaal. Als eerste de projectleider van de provincie Mark Sodaar. De architect van Architecten Van Mourik de heer Piet Grouls. De medewerkers van de provincie van het team facilitair en het team ict. De leveranciers die hierbij betrokken zijn geweest voor de wandbekleding, Midema & Zn. voor het drukwerk van de wandbekleding. Prints Unlimited voor de vloerbedekking. AL Interieur & Styling voor het meubilair. Groenewegen bv. voor het schilderwerk. Johan van Doorn voor de elektra. De firma Van den Berg Installateurs. De bouw is gedaan door Maarssens bouwbedrijf. Tot slot noem ik Jacot Audivisueel. Ik hoop dat de nieuwe ambiance leidt tot veel boeiende debatten en historische besluiten en dat u hiervan lang plezier mag hebben.

Wij zijn vandaag niet helemaal compleet. Met kennisgeving is afwezig gedeputeerde Van den Berg, de heer Mourik-Geluk en de heer Toutouh. Mevrouw Dercksen arriveert later.

Mevrouw BOELHOUWER (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! De heer Bekkers arriveert later.

Vaststellen agenda.

De VOORZITTER: Vindt u het goed dat wij bij agendapunt 2 het interpellatieverzoek van de SGP behandelen en bij agendapunt 2b het vragenhalfuurtje met vragen van de SP en de PvdA aangevuld door de ChristenUnie? Daarna volgen wij de agenda zoals u deze gekregen heeft.

Het is mijn voornemen om de dinerpauze zo laat mogelijk plaats te laten vinden. Ik denk hierbij aan 19.00 uur of nog later, zodanig dat daarna het besloten deel kan plaatsvinden. Dat staat gepland voor 20.30 uur. Mochten wij niet door de agenda heen zijn op dat moment, dan zullen wij de vergadering donderdagavond voortzetten.

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het lijkt mij goed om de agenda vanavond af te maken. Het is goed om de onderwerpen zoveel mogelijk in stemming af te handelen. Het is prettig voor degene die hiermee te maken hebben dat zij weten hoe hierover gestemd wordt. Wilt u de vraag aan de Staten stellen of de onderwerpen RTV Utrecht en de dijkversterking als sterstuk behandeld kunnen worden en als partijen daarover iets te vertellen hebben of zij dat met een stemverklaring willen doen? Ik vraag mij af of deze agendapunten discussie gaan opleveren.

De VOORZITTER: Ik kijk welke fractie deze onderwerpen heeft ingediend. Dat is de PVV-fractie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben geen inbreng bij het statenvoorstel verzoek advies aanvraag RTVU.

De VOORZITTER: Kan het dan een sterstuk worden?

De heer G. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Wij waren voornemens om een motie in te dienen bij het statenvoorstel over RTV Utrecht.

De VOORZITTER: U zegt het in de verleden tijd.

De heer G. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik twijfel erg. Ik houd het graag op de agenda.

De VOORZITTER: Wellicht kunnen wij het bij het indienen van de motie van de SGP houden. Dan hoort u bij de stemverklaringen hoe uw collega's daarover denken.

De heer SCHADDELEE (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De ChristenUnie heeft een tekst voorbereid bij dat agendapunt.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Over de dijkversterking is in de commissie niet gesproken. Wij hebben daarvoor een bijdrage voorbereid. Het hoeft niet lang te duren, maar het lijkt mij wel goed om dit onderwerp te bespreken.

De VOORZITTER: Daarom staat dit onderwerp als een normaal debat geagendeerd. Laten wij zo snel mogelijk beginnen. Ik zal kijken of wij tussendoor kunnen stemmen om alles wat op dat moment aan de orde geweest is af te werken.

Zonder hoofdelijke stemming stellen Provinciale Staten de agenda aldus gewijzigd vast.

Interpellatieverzoek SGP windpark Houten.

De VOORZITTER: Ik neem u mee naar agendapunt 2a. het interpellatieverzoek van de SGP betreffende het windpark Houten.

De heer G. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Het onderwerp gaat over de voorziene locatie van de windturbines in 't Goy en de mogelijkheid van de provincie om een Provinciaal Inpassingsplan (PIP) toe te passen. Het kan overkomen dat dit erg vroeg is, maar ik zal uitleggen waarom ik hier zo vroeg mee kom. Een reden hiervoor is dat de aanvraag binnenkort wordt ingediend. Waarover gaat het? De gemeente Houten besluit uiteindelijk over het initiatief. Daarin hoeven en moeten wij niet intreden. Het creëren van draagvlak is voorbehouden aan de gemeente Houten. Zij bepaalt of er draagvlak is. Wij kunnen wel constateren dat er op dit moment geen draagvlak is, maar dat laat ik rusten. De gemeente Wijk bij Duurstede heeft zich echter krachtig verzet tegen deze locatie. De gemeente heeft aangegeven een transparant proces te doorlopen. Dat is mooi. Waar het echter wringt is dat de inwoners zich in een hoek gedrukt voelen, omdat ermee bedreigd wordt dat de provincie een PIP moet toepassen als de gemeenteraad niet gaat instemmen met het windpark. Kortom, het proces is transparant, maar u heeft niks in te brengen. Uiteindelijk gaat het windpark er komen. Ontsnappen kan niet meer en de gemeente Houten heeft lak aan draagvlak.

In de gemeente Houten ligt een rapport van de Universiteit Utrecht over de windmolens die er al staan. U weet hoe vernietigend dat rapport is geweest. Als wij op dit moment en op deze wijze met inwoners omgaan en hen op deze wijze in een hoek drukken, dan moeten Provinciale Staten een uitspraak doen. Daarbij gaat het erom dat als de gemeenteraad in meerderheid besluit niet met dit initiatief verder te gaan, dat de provincie dan geen PIP zal toepassen. In het collegeakkoord 'In verbinding' is namelijk opgenomen dat draagvlak van de gemeenteraad een voorwaarde is voor een PIP. Daarover hebben wij vragen gesteld, maar deze zijn tot op heden niet beantwoord. Dat snap ik wel, want de heer Van den Berg wil aan zijn winddoelstelling voldoen. Echter, in de commissie MME, waar het ging over de versnelling windenergie, heeft u in meerderheid gezegd dat PIP geen begaanbare weg is. Het lijkt mij wenselijk om er nu te staan voor de inwoners door te zeggen dat er geen PIP zal worden toegepast als er geen meerderheid is in de gemeenteraad van Houten. Deze vragen heb ik verwoord. Deze ga ik niet opnoemen, wat deze zijn bekend. Ik ben benieuwd naar de reactie van de gedeputeerde. Mogelijk ga ik een motie indienen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Mag ik een punt van orde maken? Kunt u aangeven waarom de heer Van den Berg niet aanwezig is?

De VOORZITTER: Jazeker, de heer Van den Berg zit in Boston. Daarover heeft u een statenbrief ontvangen waarin de redenen beschreven is.

Mevrouw MAASDAM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het is aan mij de taak om de vragen van de SGP over het windmolenpark in het Goyerpark te beantwoorden. Er zijn door de SGP al verschillende keren schriftelijke vragen gesteld en ik ben van plan om de vragen die u gesteld heeft rich-

ting dit interpellatiedebat met u door te lopen zodat aan de hand van de antwoorden duidelijk wordt hoe de situatie ten aanzien van het Goyerpark ligt.

De eerste vraag die u stelde ging over het Provinciaal Inpassingsplan als de gemeente geen medewerking verleent aan de aanvrager. Het heeft bij ons niet de voorkeur om een PIP toe te passen, maar dat de gemeente de procedure zelf ter hand neemt. Indien de gemeente echter geen medewerking wil verlenen aan de aanvraag voor het windpark, dan is de aanvrager op grond van de Elektriciteitswet gerechtigd om ons te verzoeken om een PIP vast te stellen. Indien de gemeente ons verzoekt om zelf in een ruimtelijk proces te mogen voorzien, dan achten wij dat als de snelste weg om tot de realisatie te komen en laten wij de uitvoering bij de gemeente. Dat alles onder de conditie dat de gemeente welwillend blijft. Er is nog geen formeel verzoek daartoe van de gemeente, noch een verzoek van de aanvrager aan de gemeente om te voorzien in het windpark. Wij zullen afwachten welke stappen Houten en de aanvrager zullen zetten. Hierop lopen wij niet vooruit. Het wettelijk kader en onze voorkeur voor een gemeentelijk proces, mede omdat dit sneller is, is de wethouder bekend.

Dan uw vraag over het bestuurlijk draagvlak en hoe zich dat verhoudt tot het coalitieakkoord en de teksten daarover in de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie. Wij zien hierin geen strijdigheid ten opzichte van wat ik net schetste. De PRS geeft een voorkeur voor locaties met gemeentelijk bestuurlijk draagvlak. Indien echter van toepassing, zijn wij genoodzaakt om de Elektriciteitswet toe te passen. Ons coalitieakkoord is zelf bindend en het recht dat ontleend kan worden aan de Elektriciteitswet is daarbij natuurlijk bovenliggend.

In de commissie MME is er een discussie geweest over het versnellen van de windenergieopgave en de vraag of de provincie daarvoor haar instrumenten, zijnde het PIP, gaat inzetten. Vanuit de algemene inzet is er aangegeven dat wij, ondanks de waarschijnlijkheid dat wij onze doelstelling voor 2020 niet halen, wij niet actief van ons instrumentarium middels een PIP gebruik gaan maken. Tijdens de bespreking heeft de portefeuillehouder gezegd dat voor Houten het scenario bestaat dat wij vanwege de Elektriciteitswet wel gehouden kunnen worden aan het maken van een PIP. Als dat aan de orde is, dan is het aan uw Staten om al dan niet een PIP toe te passen. De Elektriciteitswet heeft dit nadrukkelijk bij u neergelegd.

De VOORZITTER: Heeft de heer Van Leeuwen behoefte aan een tweede termijn?

De heer G. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik ben nog niet veel wijzer geworden door uw beantwoording. De heer Van den Berg heeft mij hierover gebeld, omdat hij vroeg of ik dit interpellatiedebat kon verzetten. Dat wordt echter lastig, omdat ik hier dan niet meer zit. Anderzijds komt de aanvraag eraan. Ik heb een uitvoerig debat met gedeputeerde Van den Berg gevoerd en hij zei dat de Elektriciteitswet spreekt over een kan-bepaling. Dat betekent dat wij niets verplicht zijn. Uiteindelijk moeten Provinciale Staten het besluit nemen. In de motie vraag ik om een uitspraak overeenkomstig de tekst zoals deze is opgenomen in het bestuursakkoord 'In verbinding' ter bescherming van de mensen in 't Goy en om niet opnieuw het eerdere debacle over te doen. Deze motie zal ik u overhandigen.

Motie M81 (SGP): geen windmolens zonder draagvlak

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018;

constaterende dat:

het college onduidelijkheid laat bestaan over het uitsluiten van een provinciaal inpassingsplan wanneer er geen draagvlak is in de gemeenteraad van Houten om een windpark te realiseren in 't Goy;

overwegende dat:

- *vanuit de gemeente(raad) van Houten omwonenden op dit moment met de rug tegen de muur worden gezet door te stellen dat het plan om windmolens te realiseren in 't Goy hoe dan ook doorgaat;*

- *het onwenselijk is dat op deze manier zonder draagvlak windenergie wordt gerealiseerd;*
- *deze houding niet past bij het collegeprogramma dat onomwonden uitspreekt dat "voldoende draagvlak bij de gemeenteraad voor ons een randvoorwaarde is bij het realiseren van locaties voor schone energie";*
- *omwonenden en gemeente Wijk bij Duurstede zich tegen het plan hebben gekeerd;*
- *er tijdens de bespreking in de cie MME over de Versnellingsagenda windenergie er breed draagvlak was voor de stelling dat een provinciaal inpassingsplan geen begaanbare weg is;*

spreken uit dat:

- *vastgehouden wordt aan het collegeprogramma waarin verwoord is dat: voldoende draagvlak in de gemeenteraad randvoorwaarde is bij het realiseren van windenergie;*
- *en bij het ontbreken daarvan een PIP geen optie is.*

En gaat over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie is voldoende ondertekend en maakt deel uit van de beraadslaging. De motie kan worden vermenigvuldigd en rondgedeeld.

Wie van u wil in de tweede termijn het woord voeren.

De heer HOEFNAGELS (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een punt van orde. Wij hebben de motie niet gezien, daarom is het lastig daarover woordvoering te doen.

De VOORZITTER: Ik dacht dat de heer Van Leeuwen de motie zojuist heeft toegelicht.

De heer G. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Het is exact de tekst uit uw coalitieakkoord.

De heer HOEFNAGELS (D66): Mijnheer de voorzitter! Het coalitieakkoord is geldig tot 20 maart 2019. U moet mensen in Goyerbrug niet blij maken met een uitspraak terwijl het coalitieakkoord volgend jaar weer anders is. Wat is uw voorstel in de motie? Heeft u erop ingezet dat dit het beleid wordt in de provincie Utrecht?

De heer G. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik vraag een uitspraak over de huidige tekst. Deze aanvraag komt eraan, dus wij moeten de inwoners op dit moment beschermen. Ik ga niet over wat er gebeurt na de statenverkiezingen, maar het gaat over het heden. Wat in uw akkoord staat heb ik opgeschreven en daarover vraag ik een uitspraak. Ik kan echter niet zeggen dat dit over tien jaar nog steeds in het coalitieakkoord moet staan.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Wellicht is het handig om de procedure door te nemen. De gedeputeerde heeft gezegd dat als de aanvraag in de gemeente geweigerd wordt, de provincie moet meewerken aan een procedure die leidt tot de molens. Wij kunnen wel het coalitieakkoord omarmen, maar eigenlijk moeten wij in de procedure de PRS aanpassen en deze windlocatie schrappen. Bent u dat met mij eens?

De heer G. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Er zijn verschillende manieren om dit te bereiken. Deze uitspraak zegt voldoende en biedt ruggensteun aan een echt fatsoenlijk proces in 't Goy. Ik daag u uit om die route op tafel te leggen.

Mevrouw ENS (VVD): Mijnheer de voorzitter! De heer Van Leeuwen meldde dat er een motie is geweest in het verleden die gezegd heeft dat wij moeten leren van windenergie en het vergroten van draagvlak. Ik zou graag van de gedeputeerde horen op welke manier bij dit initiatief zicht is op wat wij geleerd hebben van het vorige windpark en hoe dat hier beter kan, mocht het ervan komen dat het doorgaat?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! In het coalitieakkoord staat dat er geen windmolens komen zonder draagvlak. Als dat betekent dat wij deze locatie moeten schrappen in de PRS, kunnen de mensen in Houten en Wijk bij Duurstede rekenen op de VVD-fractie?

Mevrouw ENS (VVD): Mijnheer de voorzitter! De mensen kunnen zeker rekenen op de VVD-fractie. Is uw vraag aan mij of ik de PRS wil aanpassen?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Kunnen Houten en Wijk bij Duurstede rekenen op de VVD-fractie als er geen draagvlak is en het voor het tegenhouden van de windmolens nodig is om de PRS te wijzigen? Bent u bereid om deze plannen uit de PRS te halen?

Mevrouw ENS (VVD): Mijnheer de voorzitter! Uw voorstel om de PRS aan te passen zal dit probleem niet oplossen. Dat is ook niet nodig, want in het coalitieakkoord staat dat windmolens met draagvlak lokaal kunnen. De VVD-fractie is voorstander om dat op die manier te doen. Als u de PRS/PRV wilt aanpassen, dan had u dat in 2016 moeten doen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik vraag het aan u. Ik wil de PRS wel aanpassen en alle windlocaties schrappen. De vraag is of u in de lijn van het coalitieakkoord de plannen zult schrappen als dat nodig is om de molens tegen te houden als er geen draagvlak is in Wijk bij Duurstede en Houten.

Mevrouw ENS (VVD): Mijnheer de voorzitter! De VVD staat achter de PRS/PRV zoals wij deze hebben vastgesteld en achter het coalitieakkoord dat wij dit nooit zonder draagvlak willen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Na al die jaren is het goed om te zien dat wij op inhoud strijden tegen de zogenaamd duurzame energie en langzaam maar zeker het kwartje begint te vallen bij sommigen. Wij vergooien onze welvaart en het levert niks op voor het klimaat. Het akkoord van Parijs is nietszeggend. Er zijn nauwelijks landen die zich daaraan houden als het al gevolgen zou hebben voor die landen. Nederland doet hieraan echter wel mee. Wij draaien graag de bevolking een poot uit. Bestuurders weten niks. Zij roepen iets over klimaatneutraal in 2040 en stellen voor dat wij in 2040 70 % energie moeten besparen. Hoe dan? Als je die vraag stelt, dan is er geen begin van een antwoord. De nieuwe VVD-gedeputeerde Straat noemde zich ooit klimaatambassadeur. De oppervlakte van Nederland is 0,008 % van het aardoppervlak. Zalig zij de armen van geest.

Nederland heeft € 50.000.000.000 aan belastinggeld uitgegeven aan zogenaamd duurzame energie, zoals biomassa, bomen uit Amerika die wij overvaren, windmolens en zonnepanelen. De vraag is wat dat heeft opgeleverd voor het klimaat. Waarom doen wij dat? Waarom vallen wij de mensen in Houten en Wijk bij Duurstede lastig met subsidiemolens? Wie over de A27 rijdt weet wat voor gruwel de klimaatminaretten zijn langs de snelweg.

Er is geen draagvlak bij omwonenden en bij de gemeenteraad in Wijk bij Duurstede. Dat is logisch, want gezondheidsklachten zijn het belangrijkste wat de molens opleveren. Er is geen draagvlak en de enige niet linkse VVD'er uit de Statenfractie is naar Wijk bij Duurstede gevlucht en kan hierover meepraten. Ons voorstel is om de windlocatie uit de PRS/PRV conform het coalitieakkoord te schrappen en stop met het terroriseren van je eigen mensen.

De heer VAN ESSEN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! De SGP haalt selectieve passages uit het coalitieakkoord. In het coalitieakkoord is afgesproken dat wij de afspraak met het Rijk nakomen om 65,5 MW wind te realiseren. Daarnaast zegt het coalitieakkoord dat als deze doelstelling niet gehaald dreigt te worden, de provincie haar inzet op het gebied van windenergie intensificeert. GroenLinks is van mening dat daarvoor veel voortvarendheid nodig is. Dat is de reden waarom wij gedeputeerde Van den Berg daarover afgelopen maandag bevroegd hebben. Wij begrepen dat hij dit vlak voor de zomer wilde meenemen in de regionale energiestrategieën en wij verwachtten bij de eerstvolgende commissievergadering daarover meer te horen.

In de PRS is een heel aantal geschikte locaties aangewezen waarvoor draagvlak is bij de gemeenteraad, waaronder de gemeenteraad in Houten. Het lijkt ons vanzelfsprekend dat de provincie de initiatieven voor die locaties welwillend tegemoet treedt en deze niet achteraf blokkeert. Dat is overigens wat de wetgever van ons eist. De casus bij Zevenaar in de provincie Gelderland heeft dat laten zien. Daarover is eerder dit jaar een uitspraak geweest. De gedeputeerde heeft het wat betreft de juridische kant bij het juiste eind.

In de gemeenteraad van Houten is de casus onlangs aan de orde geweest. De lokale SGP-fractie heeft daar een motie ingediend die het college verzocht om andere locaties te onderzoeken. Wij zijn voorstander van dat initiatief. Dit moet dan niet in plaats van 't Goy, maar additioneel. Ik wil de SGP-fractie aanmoedigen om daarmee door te gaan. De motie om een andere locatie in plaats van 't Goy te zoeken heeft het niet gehaald. Alleen de indieners hebben voor deze motie gestemd. Daaruit blijkt dat het draagvlak in Houten wel aanwezig is. In die zin is de casus waarover wij spreken hypothetisch. Het heeft er de schijn van dat de SGP in de gemeenteraad van Houten niet verder komt en het daarom bij de provincie probeert. Daaraan werken wij niet mee.

De VOORZITTER: Dat was de termijn van de kant van de Staten.

De heer G. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Mag ik reageren op de inbreng van de andere fracties, want ik ben een aantal keren aangesproken?

Ik heb dit niet kortgesloten met de gemeentefractie van Houten, maar ik ben hierbij zelf betrokken. Mensen spreken mij hierop aan. Als er geen draagvlak is in de gemeenteraad, dan moeten wij gehoor geven aan datgene dat wij hebben afgesproken in het coalitieakkoord, namelijk dat er geen PIP komt. Ik heb de heer Van den Berg daarover gesproken en dat is absoluut mogelijk. Er is een mogelijkheid om nee te zeggen tegen een PIP. Dan komt het wellicht bij de minister terecht, maar dat zien wij dan. Ik wil het stempel er vanaf hebben dat tegen de mensen wordt gezegd dat de windmolen er komt, dat het transparant is, maar het zal sowieso doorgaan.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Wij spreken over het intensiveren van het beleid, maar dat staat niet boven wat er in het coalitieakkoord is afgesproken over het draagvlak in de gemeente. Dat zie ik graag bevestigd.

De heer VAN ESSEN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik ga reageren op de opmerking van de heer Van Leeuwen. In het coalitieakkoord wordt een PIP niet uitgesloten. Wat GroenLinks betreft kan dat best aan de orde zijn. U maakte de opmerking dat de windmolen er sowieso komt, maar er is een aantal wettelijke procedures die doorlopen worden. Dat betekent dat er voldoende waarborgen zijn om te zorgen dat er aan de milieueisen en dergelijke voldaan worden. De gemeente Houten heeft aangegeven dat zij draagvlak belangrijk vindt en daarmee aan de slag gaat. De heer Van Leeuwen schetst een beeld van de overheid die als een stoomlocomotief doorrijdt. Daarin herkennen wij ons totaal niet. Er is een zorgvuldig proces doorlopen. De gemeente Houten wil deze molens. Laten wij het proces de vrije loop laten en zorgen dat de molens er komen. Laten wij blij zijn dat dit bijdraagt aan het halen van onze doelstelling.

De heer VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Als wij een betrouwbare overheid willen zijn en in het coalitieakkoord staat dat er zonder draagvlak in de gemeenteraad geen PIP komt, dan mogen de inwoners u hierop aanspreken. U moet de inwoners beschermen. U moet het verhaal niet rond laten gaan dat het PIP er komt. U moet zorgen voor bestuurlijke continuïteit van wat u zelf zegt.

De heer VAN ESSEN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Zeker. Dat geldt eveneens voor de initiatiefnemers van een project.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De heer Van Essen geeft geen antwoord op de vraag. Ik geef graag de gelegenheid om een poging daartoe te wagen.

De heer VAN ESSEN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! In het coalitieakkoord staat geen volgorde. Er staat dat wij het beleid gaan intensiveren. Het PIP is een instrument dat de provincie ter beschikking staat. In het coalitieakkoord is niet afgesproken dat wij dat nooit zouden inzetten. Waarom zouden wij ons daar op voorhand aan binden?

De VOORZITTER: Het woord is aan de gedeputeerde.

Mevrouw MAASDAM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Wij moeten oppassen dat er geen twee discussies door elkaar gaan lopen. De ene discussie is deels al gevoerd in de commissie MME. Dat gaat over de handtekening die wij gezet hebben onder de 65,5 MW windenergie, hoe wij dat gaan bereiken en of een Provinciaal Inpassingsplan een middel hiervoor kan zijn. In de PRS/PRV en het coalitieakkoord staat namelijk dat er bestuurlijk draagvlak moet zijn. Tijdens de discussie hierover is uitgesproken dat het inzetten van een PIP absoluut niet onze voorkeur heeft. Dat is een van de lessen die wij trekken uit de onderzoeken die in Houten hebben plaatsgevonden.

In dit specifieke geval hebben wij te maken met een locatie die in de PRS/PRV en in de gemeentelijke structuurvisie is vastgelegd. Hierbij speelt de Elektriciteitswet een rol. Het college kan hierin heel duidelijk zijn, want de Elektriciteitswet maakt dat de indiener of de gemeente ons kan verzoeken om een PIP vast te stellen. In de Elektriciteitswet ligt die bevoegdheid bij de Staten. Als dat verzoek er komt, dan zult u daarover een uitspraak moeten doen. U heeft gelijk, want daarop kunt u ja of nee antwoorden. Geeft u echter nee als antwoord, dan kan de indiener het, conform de Elektriciteitswet, hogeropzoeken. Dan kan het zijn dat het Rijk ingrijpt. Dat zit eveneens in de Elektriciteitswet verwoord. Daarover zijn wij bij deze specifieke casus heel duidelijk.

Dan is de optie aangereikt om deze locatie te schrappen in de PRS/PRV. Als dat gebeurt terwijl er al een initiatief ligt, dan zal dat leiden tot een vernietiging door de rechter van deze uitspraak. Daarmee concludeer ik dat ik deze motie ontraad.

De VOORZITTER: Er komt een aantal aanvullende vragen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Indirect zegt u dat het coalitieakkoord op dit onderdeel nietszeggend is. In het coalitieakkoord staat dat er draagvlak moet zijn, maar u zegt dat wij het zo georganiseerd hebben dat de molens er toch komen als er geen draagvlak is. Klopt dat?

Mevrouw MAASDAM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik heb vooral aangegeven dat het gaat om een locatie die is vastgelegd in de PRS/PRV en in de structuurvisie van de gemeente. Dat betekent dat de Elektriciteitswet van toepassing is.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Dat is een lange versie van het antwoord ja als ik dat goed interpreteer.

Mevrouw MAASDAM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Hiermee geef ik helderheid.

De heer G. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik ben blij dat de gedeputeerde zegt dat de Staten het besluit nemen. Daarover heb ik met de heer Van den Berg lang gesproken, omdat hij portefeuillehouder is en mij daarover zaterdag belde. Hij zegt dat je altijd nee kunt zeggen. Daarom heb ik de motie gemaakt. Hij heeft tegen mij gezegd: "Vraag maar een uitspraak." Dan ga ik dat doen. Daarbij zeg ik dat wij dit op dit moment doen ter bescherming van de inwoners, want zij worden in de hoek gedrukt. Voor deze mensen moet u opkomen.

Mevrouw MAASDAM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik ben helder geweest in het hoe en waarom ik deze motie ontraad.

De VOORZITTER: De motie komt later in stemming.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een punt van orde. Wanneer gaan wij stemmen over deze motie?

De VOORZITTER: Ik wil eerst het vragenhalfuurtje afwerken. Daarna kunnen wij een stemronde houden.

Vragenhalfuurtje.

De VOORZITTER: De SP heeft vragen ingediend over de scholierenlijn.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Iedereen heeft kunnen lezen waarom wij deze vragen hebben ingediend. Gezien de volle agenda zal ik mij beperken tot de prangende vraag. In Soest is een school voor speciaal onderwijs. De leerlingen van deze school zijn meer tijd, geld en moeite kwijt om op school te komen. Wij denken dat deze leerlingen gebaat zijn bij een goede busverbinding die is wegbezuinigd bij Syntus. Wij kunnen het toejuichen dat de gedeputeerde geld heeft gevonden om de scholierenlijn naar Gouda in stand te houden. De vraag is echter of de bussen in Soest, Leusden en de wijk Hoograven in Utrecht ook terugkomen.

De tweede vraag gaat over Zeist. In Zeist wordt De Dreef opgeknapt. Dat duurt twee maanden. Er wordt een treintje ingezet om het vervangend vervoer te regelen. Het is leuk en ludiek dat er een treintje rijdt, maar dit voertuig kan niet overal komen waar de bus kwam. De belangrijkste halte is de Jordanlaan, want van daar uit rijden de bussen alle kanten uit. Deze halte wordt echter niet aangedaan, omdat het treintje daar niet kan keren. Als je niet bij de Jordanlaan kunt komen om over te stappen naar een andere buslijn, dan moet je eerst terugreizen naar het tunneltje De Bilt. Vooral mensen met een beperking hebben daar grote moeite mee. Bent u bereid om hierover te praten met U-OV om dit te verbeteren?

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik zal eerst ingaan op uw vraag over de scholierenlijn. Dank dat u onze keuze steunt. Ik begrijp uw vraag, maar u vraagt om de buslijn in stand te houden. Dat is echter niet wat aan de orde is. Wij hebben een besluit genomen om de ingangsdatum van het schrappen van de buslijn uit te stellen tot aan de zomervakantie. De belangrijkste reden die daaraan ten grondslag ligt, is om de ouders meer tijd te gunnen zich aan te passen aan de nieuwe situatie. Wij hebben goed naar dat punt gekeken en heeft ons doen besluiten om de buslijn te verlengen tot de zomervakantie. Daarna is het voorbij. Dat heb ik de directeur van de Driestar laten weten, met het verzoek om aan de ouders duidelijk te maken dat het niet het instandhouden is van een lijn, maar dat het een besluit is om ruimte te gunnen zodat ouders zich beter kunnen voorbereiden. Dat maakt het verschil ten opzichte van de voorbeelden die u noemt. U vraagt een structurele oplossing op een aantal voorbeelden, maar wij doen dit incidenteel voor een half jaar om ouders en scholieren de tijd te geven om hun reisgedrag daarop waar nodig aan te passen.

Dan uw vraag over Zeist. U-OV probeert de hinder voor de reizigers zoveel mogelijk te beperken. Wij hebben daarover overleg gevoerd met U-OV. De bestaande buslijnen zullen omrijden en er rijdt sinds vandaag een tijdelijke pendel met een overstap bij bushalte De Dreef/Panweg. Hierbij is actief samengewerkt met de gemeente. De uitdaging hierbij was de combinatie van de werkzaamheden en het gebrek aan alternatieve routes in het gebied. Tegelijkertijd is volgens de gemeente groot onderhoud snel nodig om schade aan het wegdek en extra hinder voor reizigers na de winterperiode te voorkomen. Zoals u aangeeft zijn hierop diverse reacties ontvangen uit de buurt. Op basis van deze feedback heeft de vervoerder de bedieningstijden in de ochtend vervroegd van 06.00 uur naar 05.00 uur. In de avond rijdt het pendelvervoer tot 01.00 uur 's nachts. De extra overstap bij de Jordanlaan is onvermijdelijk. Er zijn diverse mogelijkheden bekeken, maar zonder resultaat. Ander materieel is voor deze situatie niet de oplossing. Zo ligt de rotonde bij de Oude Arnhemseweg er ook uit tijdens een deel van de werkzaamheden. Dat treintje is geschikt voor de smallere straten en de reizigersaantallen. Met een goede overstap bij de Panweg blijven alle reisrelaties zo goed als mogelijk in stand. Om reizigers nog beter te informeren zal de vervoerder informatiemedewerkers inzetten. Al met al is het een passende oplossing gegeven de omstandigheden waarbij enige overlast als gevolg van deze werkzaamheden on-

vermijdelijk is. De komende tijd blijft de vervoerder de situatie actief monitoren, zodat tussentijdse verbeteringen snel opgepakt kunnen worden.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Het blijft natuurlijk een lastige toestand als je voor vervangend vervoer moet zorgen. Hier blijkt eens te meer dat er niet is nagedacht over mensen met een beperking. Als je moet omreizen via het tunneltje De Bilt met je hond en je stok, omdat je blind bent, is dat erg lastig. Er zijn mensen die ondanks hun beperking werken en dagelijks met deze lijnen moeten reizen. Voor die mensen is het echt een probleem. Dan duurt twee maanden erg lang. Dat vinden wij jammer.

De VOORZITTER: Daarmee sluit ik deze vragenronde af en kom ik bij de vragen van de PvdA over de jaarrekening.

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Zouden de jaarstukken nog komen? Vrijdagmiddag ontvingen wij de antwoorden op de vragen die wij gesteld hebben over de jaarstukken. Er was een Statenbrief bijgevoegd door het college. Toch bleven bij ons een aantal vragen opkomen die ik graag direct stel.

U schrijft dat het onderzoeksbureau Integis uiterlijk 1 november 2018 zijn rapportage oplevert. Hoe zit de planning in elkaar? Wat heeft u gedaan om dat te versnellen? Hoe ziet de planning eruit en wanneer krijgen PS deze planning om vast te stellen?

De minister heeft met pijn in haar hart coullance getoond met uitstel tot 1 oktober 2018 en er heeft ambtelijke afstemming plaatsgevonden. Hoe leeft het op het ministerie? Is er meelevend geantwoord? Wat verwacht u van de minister?

Dan de financiële effecten. In de beantwoording wordt gedaan alsof het geen probleem is als wij het geld niet krijgen, want wij hebben nog wel voldoende middelen beschikbaar. Dat kan zo zijn. Eerder hebben wij al gezegd dat wij voldoende reserves hebben. Echter als wij geld uit andere potten halen is het de vraag of er geen financiële effecten te verwachten zijn, zoals rentederving?

Vier maanden geleden hebben wij geconstateerd dat de jaarstukken niet tijdig afgerond kunnen worden, want EY wilde nader onderzoek uitvoeren naar aanleiding van de klokkenluidersmelding. Inmiddels zijn wij vier maanden verder. Hoe komt het dat dit onderzoek zo lang duurt? Zijn er nieuwe feiten of bevindingen aan de orde gekomen? Is er onvoldoende medewerking van bepaalde partijen om tot een goede waarheidsvinding te komen? Of is het zo dat het onderzoeksbureau Integis of EY onvoldoende tijd vrijmaakt om dit proces goed en snel af te ronden?

Wil de gedeputeerde een reflectie geven, want wij krijgen de indruk dat wij te maken hebben met een afwachtende en passieve houding in dit dossier? Als er gevoel is van urgentie en het proactief opereren richting PS, kunt u dit dan toelichten?

De VOORZITTER: Voordat ik het woord geef aan de gedeputeerde heet ik alle mensen van de cursus Politiek Actief van harte welkom. Leuk dat u er bent. Ik geef de ChristenUnie de gelegenheid om aanvullende vragen te stellen.

De heer SCHADDELEE (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Een deel van het verhaal is al verteld door de heer Van Muilekom, maar wij hebben nog een aantal aanvullende vragen. Op 2 maart kondigde de accountant een aanvullend onderzoek aan op de Jaarrekening 2017 vanwege een klokkenluidersmelding. Daardoor kwam de wettelijke termijn van 15 juli waarop de provincie de jaarrekening moest indienen in het gedrang. Op 12 juni vroeg de provincie uitstel bij het ministerie van BZK tot 30 september, want er zou sprake zijn van overmacht. Op 9 juli liet de minister echter weten dat er van overmacht geen sprake was. Het verzoek om uitstel werd afgewezen, maar uit coullance kreeg de provincie toch nog een herstelperiode tot 1 oktober. Op verzoek van de ChristenUnie stuurde GS op 7 september een memo. Daarin stond dat 1 oktober niet haalbaar was vanwege aanvullende onderzoeken. Onduidelijk was hoe lang dit nog zou duren, maar GS zou in overleg gaan met de accountant en minister. Inmiddels is het over een aantal dagen 1 oktober. Daarom hebben wij een aantal vragen. Aan BZK is opnieuw coullance gevraagd. Wat zegt het over het 'in control' zijn van de ambtelijke organisatie dat we de royaal uitgestelde deadline niet hebben gehaald?

Tot welke datum vragen we de minister uitstel? De accountant heeft aangegeven dat hij half oktober klaar kan zijn en het onderzoeksbureau zegt pas eind oktober een rapport te hebben. Er is uitstel aangevraagd tot 15 november, maar als wij kijken naar onze vergadercyclus dan is dat volgens ons niet haalbaar. Op 15 oktober hebben wij een commissievergadering. 10 dagen daarvoor moeten wij daarvoor de stukken hebben. Dat is voor het moment waarop de accountant en de onderzoekscommissie denken klaar te zijn. Dan is er een Statenvergadering op 5 november. Volgens ons is dat niet haalbaar. Hoe kijkt de gedeputeerde daar tegenaan?

Wat zijn exact de argumenten waarom de provincie coullance verzoekt, anders dan het eerder door de minister afgewezen argument van overmacht?

Per 1 oktober worden betalingen aan de provincie Utrecht opgeschort. Zijn er daarnaast nog andere restricties of maatregelen in de sfeer van het interbestuurlijk toezicht? Moeten wij besluiten die wij hier nemen met een financiële consequentie voorleggen aan de minister?

Zelf wordt de provincie geacht toezicht te houden op gemeenten. Welke consequenties heeft deze gang van zaken op die toezichtsrelatie?

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik zal de vragen van beide fracties langslopen, te beginnen bij de PvdA. Wat betreft de planning streven wij ernaar om voor het einde van het jaar een door u vastgestelde jaarrekening bij BZK aan te leveren. De planning is echter afhankelijk van de uitkomsten van de onderzoeken. Met EY hebben wij nadere afspraken gemaakt om zo snel mogelijk na het opleveren van het rapport af te stemmen wat de impact daarvan is en het proces van de afronding van de jaarrekening daarop aan te passen. Ik zeg bewust dat wij daarnaar streven. Wij moeten proberen om voor het eind van het jaar klaar te zijn, maar dit is afhankelijk van de resultaten van de onderzoeken. De zorgvuldigheid in de onderzoeken is belangrijker dan het tempo. Wij hebben daarover keurige afspraken gemaakt. Wij maken zo snel mogelijk een inschatting en als wij weten waar wij aan toe zijn dan informeer ik u daarover. Alle hoop en inspanning is erop gericht om te zorgen dat wij aan het eind van het jaar klaar zijn. Dat is de reden dat er op dit moment nog geen planning is. Daarmee zouden wij een datum geven waarvan wij niet zeker weten of wij deze gaan halen. Het is dus geen onwil, maar om realistisch te blijven. Ik hoop dat ik dan concreter kan zijn over de planning nadat wij met de accountant hebben afgestemd wat de impact is van het rapport op het proces van de afronding van de jaarrekening.

Wij hebben ambtelijk gesproken met het ministerie van BZK. Vandaag heeft u een afschrift gekregen van de brief die wij aan BZK gestuurd hebben; deze werd al aangekondigd in de Statenbrief. Wij hebben de minister eind vorige week schriftelijk om verlenging van de coullanceperiode gevraagd. Wij verwachten op korte termijn een reactie van de minister. De minister zal daarin een eigen afweging maken op basis van de door ons aangeleverde onderbouwing van het verzoek om verlenging van de coullanceperiode.

U heeft gevraagd naar de financiële effecten. Ik wil voorkomen dat het beeld ontstaat dat wij het makkelijk oplossen als betalingen worden opgeschort. Dat is niet de bedoeling, maar op basis van uw vragen hebben wij aangegeven dat wij dat kunnen dragen. Dat is prettig, maar het heeft niet de voorkeur dat wij zover moeten komen. Nu wij echter op dit punt zijn beland, is dit het antwoord. U vraagt of er nog rente-effecten zijn. Die zijn er niet. De provincie is verplicht om de overtollige liquide middelen dagelijks aan het Rijk af te romen in het kader van schatkistbankieren. De rentevergoeding voor het schatkistbankieren is bijna nihil. Daarom is het effect daarop bijna verwaarloosbaar.

Dan vraagt u naar de vier maanden die zijn verstreken en de feiten, de medewerking en de tijd van het onderzoeksbureau en EY. Naar aanleiding van de voorlopige bevindingen heeft het onderzoeksbureau aangegeven extra werkzaamheden te moeten verrichten op het aanvullende integriteitsonderzoek. Dat hebben wij tevens uitgelegd in de Statenbrief. Deze extra werkzaamheden zijn uitgebreid afgestemd met onze accountant, want als het onderzoeksbureau dit niet doet kan dezelfde vraag bij de accountant opkomen. Dan moeten de werkzaamheden alsnog uitgevoerd worden. Dat is de reden waarom het op deze wijze is afgesproken. Toen zagen wij dat wij de deadline van 1 oktober niet zouden halen. Dat hebben wij u toen gemeld. Op dit moment hebben wij geen feitelijke informatie beschikbaar over het onderzoek. Dat hoort bij het onderzoeksbureau en daar moeten wij het laten liggen om de zorgvuldig-

heid van het onderzoek ruimte te geven. Daarnaast hebben wij geen zeggenschap over de voortgang van de onderzoeken. Dat is terecht. Volgens onze observatie is er geen sprake van onvoldoende tijd van het onderzoeksbureau of van EY. De tijd die het kost komt door de planning en de afstemming.

Nadat u het besluit over een onderzoek heeft genomen, is een opdracht afgestemd die vervolgens met de Rekenkamer is besproken zodat zij met de uitkomsten van het onderzoek kan werken. Daarover hebben wij met elkaar al gesproken. Daarnaast heeft er een aanbesteding plaatsgevonden die het externe onderzoeksbureau Integis gegund is. Integis is in de zomervakantie begonnen met de werkzaamheden waardoor zij niet alle interviews achter elkaar kon afnemen. Naar aanleiding van de voorlopige bevindingen heeft Integis aangegeven extra werkzaamheden te moeten verrichten op het aanvullende integriteitsonderzoek. Deze extra werkzaamheden zijn afgestemd met onze accountant. Dit verklaart de doorlooptijd. Hebben wij ons best gedaan om daar de snelheid in te houden? Niet op de doorlooptijd van het onderzoek, want daarmee moeten wij ons niet bemoeien. Wij hebben wel gekeken hoe wij ervoor moeten zorgen dat de planningen zo goed mogelijk op elkaar aansluiten. Wij proberen zo goed mogelijk scherp te hebben wanneer het onderzoek van Integis klaar is, zodat bij EY mensen klaar staan om het rapport zo snel mogelijk te lezen en te beoordelen. Dan kunnen wij zo snel mogelijk een inschatting maken hoeveel werkzaamheden EY dan nog moet verrichten. Daarbij gaan wij uit van het scenario dat het onderzoek doorloopt tot een afronding van de jaarrekening. Als er bijzondere conclusies uit het onderzoek komen, dan kan dat consequenties hebben voor de planning. Wij zullen de komende tijd nadrukkelijk contact houden over de planning, zodat dit goed op elkaar aansluit.

Dat is de reden dat ik mij niet herken in een afwachtende houding. Wij hebben de laatste tijd veel contact gezocht om te kijken hoe wij dit proces zo goed mogelijk konden versnellen. Wij hebben gesprekken gehad met EY en met het onderzoeksbureau. Wij zijn in contact met het ministerie. Daar ligt inmiddels een brief en wordt ambtelijk veel contact met elkaar opgenomen om te kijken hoe wij dit verder zo goed mogelijk met elkaar kunnen afronden. Wij hebben geen invloed op de voortgang van het onderzoek zelf.

Dan de vragen van de ChristenUnie. Wat zegt het over het 'in control' zijn van de organisatie? Het simpele antwoord daarom is: niks. Aan het begin is er een vergissing gemaakt, namelijk het niet melden van de klokkenluidersmelding aan de accountant. Dat heeft geresulteerd in de dingen die ik zojuist gezegd heb, namelijk dat EY heeft gezegd dat er nog een onderzoek moet komen, er een onderzoeksopdracht is vastgesteld en afgestemd met de Rekenkamer en het starten van een aanbesteding. Dat heeft veel tijd gekost en het viel deels in de zomervakantie. Dat het langer duurt is vooral voor de zorgvuldigheid van het onderzoek erg goed. Het proces dat door het onderzoek, de aanbesteding en de opdrachtformulering loopt en heeft gelopen, heeft bepaald dat het langer duurt dan dat wij willen. Uiteindelijk heeft dit niks te maken met hoe de organisatie hiermee omgaat, want wij zijn in afwachting van dat onderzoek.

U vroeg tot welke datum wij de minister uitstel vragen. U had het over 15 november. Ik weet niet waar u die datum vandaan heeft gehaald en deze wil ik zo snel mogelijk van tafel vegen. Wij streven ernaar om voor het eind van het jaar de door u vastgestelde jaarrekening aan BZK voor te leggen. Dat is nog best ambitieus. Dat hangt ervan af of wij een snelle afronding van de jaarrekening kunnen bewerkstelligen. Wij hebben dus geen invloed op dat kritieke pad. Het enige dat wij kunnen doen, is de twee processen van het onderzoek en EY zo goed mogelijk op elkaar aan te laten sluiten. Wij moeten ervoor zorgen dat zowel bij de accountant als bij ons iedereen klaar staat om eventuele vragen te beantwoorden. Daarmee zijn wij hard aan het werk.

U heeft gevraagd wat de argumenten zijn waarop de provincie coulance verzoekt, anders dan het eerdere argument. Naar aanleiding van de voorlopige bevindingen heeft het externe onderzoeksbureau aangegeven extra werkzaamheden te moeten verrichten op het aanvullende integriteitsonderzoek. Deze extra werkzaamheden zijn uitgebreid met het afstemmen met onze accountant. Vanwege de extra werkzaamheden kunnen wij de verantwoordingsinformatie van 2017 niet voor 1 oktober aanleveren. Dat is wat wij aan BZK hebben uitgelegd. Los van het vorige argument kunnen wij op dit moment niet klaar zijn, omdat het onderzoek er nog niet is. Daarna moet de jaarrekening nog opgesteld worden.

Met die argumentatie zijn wij naar BZK gegaan en hebben wij gezegd dat wij uitstel van de coulanceperiode nodig hebben.

Dan stelt u dat per 1 oktober de betalingen worden opgeschort. Dat is niet het geval. Dat is een maatregel die wordt aangekondigd in de brief van 9 juli. Het is een maatregel die BZK kan nemen, maar dat betekent niet dat zij deze gaat nemen. Op dit moment zijn wij in gesprek met BZK over de verlenging van de coulanceperiode.

Wij zijn zelf de toezichthouder van de gemeenten. Het uitstel van het vaststellen van de jaarrekening heeft geen enkele consequenties voor onze rol als toezichthouder. Dit merk ik niet bij de gemeenten waarmee wij gesprekken voeren. Ik zal onmiddellijk toegeven dat de manier waarop dit gegaan is geen schoonheidsprijs verdient. Als toezichthouder wil je niet in deze situatie terecht komen. Daarom moeten wij hier zo snel mogelijk doorheen. Ik voel zeker de urgentie om de komende periode te blijven proberen om de planning zo goed mogelijk op elkaar aan te laten sluiten in de hoop dat wij aan het eind van het jaar klaar zijn.

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Procedureel is het helder, dank u wel voor uw antwoord. Het beeld dat blijft hangen is dat wij een keer zijn vergeten om een klokkenluidersmelding te melden bij de accountant. Dan hebben wij vier maanden de tijd nodig om dat te onderzoeken. U heeft gezegd dat er extra werkzaamheden noodzakelijk zijn, maar wat is er dan aan de hand? Waarom moet het zoveel tijd kosten voor een onderzoeksbureau om daarover helderheid te krijgen? Wat is er aan de hand dat de minister de knip op haar portemonnee houdt van haar middelen die voor de provincie beschikbaar zijn gesteld? Kan de gedeputeerde meer duidelijkheid geven wat er aan de hand is dat er zoveel extra werkzaamheden en tijd nodig zijn?

De heer SCHADDELEE (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Het streven is dat er voor het einde van het jaar een goedgekeurde jaarrekening ligt. Dat is nieuw voor ons, want daarmee verschuift het perspectief steeds verder. Een paar minuten voor aanvang van deze vergadering kregen wij een brief waarin dat gemeld is. Dat was tamelijk laat, maar even goed bedankt voor de brief. U zegt dat dit niks zegt over het 'in control' zijn van de organisatie. Dat noteer ik graag. Toch benadruk ik dat het niet over een wazig beleidsdetail gaat, maar over de jaarrekening die wij niet goedgekeurd krijgen. Ik heb begrip voor de zomervakanties van mensen waardoor onderzoeken langer duren. Echter, als de provincie een beursgenoteerd bedrijf was geweest, dan waren alle verloven ingetrokken en waren wij hard aan het werk gegaan om de onderzoeken voor elkaar te krijgen. Dat is de sfeer die continue hier omheen hangt. Het komt over als een klein puntje, dat wij ooit iets vergeten zijn om te melden en het is veel ophef om weinig. Wij zien graag meer urgentie.

De Staten hebben aan het begin van deze maand gevraagd wat de financiële gevolgen zijn als 1 oktober niet gehaald wordt. U zei dat u op verzoek van PS een prognose heeft gemaakt. Bent u dan zelf niet nieuwsgierig naar wat precies de scenario's zijn, wat ons boven het hoofd hangt en wat er kan gebeuren? De minister heeft aangekondigd dat zij mogelijk betaling opschort. Daarin zit allerlei voorzichtigheid op basis van wat dat de minister ons wellicht coulance geeft. Daar ben ik nog niet zeker van. Is dat het enige wat mogelijk boven het hoofd hangt of moeten wij bepaald beleid voorleggen aan haar? Dat hoor ik graag van de gedeputeerde.

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik realiseer mij goed wat de urgentie is en dat het geen wazig beleidsdetail is. Dat onderschrijf ik van harte en dat probeerde ik zojuist onder woorden te brengen. Hier zitten wij niet op te wachten. Zeker niet doordat het ontstaan is uit een moment, namelijk dat de klokkenluidersmelding niet is doorgegeven aan de accountant. Daarmee is dit begonnen.

Ik probeerde zojuist uit te leggen waarom het proces duurt tot het moment waarop wij staan. Als je de melding doet en EY aankondigt dat er een onderzoek komt die door een externe partij moet worden uitgevoerd, dan moeten wij als eerste de opdrachtformulering goed afstemmen met elkaar. U heeft in de tussentijd gevraagd om een onderzoek van de Rekenkamer. Wij hebben gezegd dat wij moeten voorkomen dat deze onderzoeken langs elkaar heen lopen. Daarom worden de onderzoeksvragen op

elkaar afgestemd en dat kost tijd. Ik snap dat u daarvan ongeduldig wordt, maar je bent zo drie tot vier maanden verder als je daarna een aanbesteding ingaat, het onderzoek start in de zomervakantie, mensen geïnterviewd moeten worden en dat er wederhoor moet worden toegepast. Dat zijn processen die veel tijd hebben gekost.

Op zichzelf was het onderzoek erop gericht om op 1 oktober klaar te zijn. In het begin hoopten wij dat dit eerder kon. De procesbeschrijving klopt. Het gaat keurig volgens de manier waarop het moet gaan, maar het kost ons teveel tijd. Zorgvuldigheid staat hier echter boven de planning. Het enige dat wij kunnen doen is de planningen op elkaar afstemmen. De reden waarom het onderzoeksbureau extra onderzoek moet doen staat op de eerste pagina van de Statenbrief: "Het bureau kijkt extra naar de prestaties die tegenover de contractuele verplichtingen stonden." Oftewel, het heeft in het onderzoek een aantal contractuele verplichtingen gevonden die in de interviews naar boven zijn gekomen. Het wil de prestaties die daar tegenover staan checken in de boeken. Dat is typisch werk wat de accountant ook kan doen, maar waarvan het dit wil checken in het kader van dit onderzoek. Daarvoor hebben wij de ruimte gegeven in de hoop dat dit onderzoek niet alsnog door de accountant uitgevoerd moet worden. De extra tijd is in het belang van de zorgvuldigheid van het onderzoek waarvan wij hopen dat wij tijd terugverdienen in de doorlooptijd van de accountant. Veel meer is er niet aan de hand.

Totdat wij het onderzoek ontvangen weten wij niet wat de uitkomst is en hopen wij dat het goed afloopt. Laten wij nog niet het beeld oproepen dat er van alles aan de hand is. De minister zet nog niet de knip op de portefeuille. De brief die wij gekregen hebben is een logische brief als je de termijn overschrijdt. Hierin wordt aangekondigd dat er een moment komt waarop betaling kan worden stopgezet als de termijn overschreden wordt. Wij zijn in gesprek met het ministerie over de verlenging van de coulanceperiode tot het eind van het jaar.

De scenario's heb ik willen schetsen, maar de brief van 9 juli zet maar een scenario neer, namelijk het stopzetten van de betalingen. Ik heb aangegeven hoe wij daar mee om kunnen gaan en de vraag over de rente kan ik beantwoorden. Wij hebben geen enkele aanwijzing dat er een scenario over beleid gaat. Wij zijn in goed gesprek met het ministerie. Ik beloof u dat zodra er meer helderheid is over de afspraken die wij hopelijk kunnen maken met het ministerie ik u op de hoogte stel. Natuurlijk houd ik u op de hoogte van de voortgang. Zeker als wij weten wat de accountant nog aan werk moet doen als het onderzoek er ligt. Dan wordt u op de hoogte gesteld, zodat wij goed weten hoe de planning er in de loop van het jaar uit komt te zien. Daar werken wij hard aan.

De VOORZITTER: Dank u wel. Daarmee ga ik het vragenhalfuurtje afronden.

Stemming.

De VOORZITTER: Op verzoek van de PVV-fractie zal ik een tussentijdse stemming inlassen over de motie van de SGP over het windpark Houten. Ik vraag u of er behoefte is aan stemverklaringen.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Kunnen wij een minuut schorsen?

De VOORZITTER: Dat is goed. Ik schors de vergadering.

Schorsing van 14.41 uur tot 14.46 uur.

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Het woord is aan de heer Kocken voor een stemverklaring.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De motie is geen toevoeging op het coalitieakkoord en heeft daarmee geen toegevoegde waarde voor de inwoners. Dat is de reden dat wij tegen de motie stemmen.

De heer HOEFNAGELS (D66): Mijnheer de voorzitter! D66 beoordeelt een voorstel op het moment dat het voorligt. Deze motie zal daarop vooruitlopen en voegt niks toe. Wij zullen tegen deze motie stemmen.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik ondersteun wat beide voorgangers gezegd hebben. Dit is een motie voor de Bühne.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Wij vinden dat het draagvlak bij de omwonenden moet liggen. Daarnaast vinden wij dat de omwonenden er een financieel voordeel van moeten onder vinden. Dat bewerkstelligt deze motie niet. Daarom stemmen wij tegen deze motie.

De heer BEKKERS (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Voor GroenLinks geldt dat het draagvlak ten tijde van het vaststellen van de PRS/PRV er was en dat het draagvlak in de gemeenteraad van Houten er tot op heden nog steeds is. Daarom is er geen enkele reden om iets anders te doen dan consistent zijn met ons eigen beleid.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Voor de PvdD is voldoende draagvlak een van de randvoorwaarden. Andere randvoorwaarden zijn het niet plaatsen van molens in de vogeltrekroutes en in natuurgebieden. Wij beoordelen dat er onvoldoende draagvlak is. Daarom stemmen wij voor deze motie.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! 50Plus vindt draagvlak bij de inwoners het allerbelangrijkste. Dat willen wij continue blijven borgen. Daarom zullen wij voor deze motie stemmen.

Provinciale Staten verwerpen motie M81. Voor de motie hebben gestemd de fracties van de PVV, PvdD, SGP en 50Plus.

Afscheid van het statenlid mevrouw J.C.V. Vaessen (VVD).

De VOORZITTER: Wij gaan over naar agendapunt 3 het afscheid van mevrouw Vaessen.

Geachte mevrouw Vaessen, beste Jacqueline,
In jouw sympathieke afscheidsbrief van 30 augustus jl. heb jij aangegeven buitengewoon enthousiast te zijn over jouw nieuwe baan als general manager van Nexstep. Dit is een organisatie die zich inzet voor het hergebruik en de ontmanteling van de olie- en gasinfrastructuur. Naar jouw zeggen is dat jouw droombaan. Jij volgt daarmee jouw droom en dat is goed. Dat is wat mensen moeten doen. Wie kan echter zeggen dat de volgende stap in zijn of haar carrière de Nexstep heet, zijn er maar weinig. De stap die jij zet komt overigens niet uit de lucht vallen. Inhoudelijk had jij al veel belangstelling voor de energietransitie en tijdens het doorlopen van BOB-trajecten heb jij veel aandacht aan dat onderwerp besteed. Als kroon op jouw werk in Provinciale Staten noem jij het bericht van Pim van den Berg dat de subsidieaanvraag bij het RVO voor het 'lean-project' voor geothermie is goedgekeurd en dat het project in november van start zal gaan. De afgelopen jaren heb jij inderdaad te vuur en te zwaard gepleit voor ultradiepe geothermie. Utrecht ziet in geothermie een beloftevolle en duurzame energiebron. Daarom zijn wij beschikbaar als adviseur en volgen wij de ontwikkelingen kritisch.

Zoals jij hebt aangegeven zul je de beleidsmatige vervolgstappen binnen de provincie met warme belangstelling blijven volgen. Op Twitter kunnen jouw volgers volop meegenieten van alle interessante conferenties en werkbezoeken inclusief helikoptervluchten naar booreilanden die jij in jouw nieuwe werk meemaakt. Laten wij vaststellen dat wij elkaar met warme belangstelling blijven volgen.

Beste Jacqueline, sinds 2015 was jij Statenlid, onder andere als woordvoerder energie en economie. Binnen de commissie Ruimte, Groen en Water heb jij je een toegewijde en strenge, maar ook rechtvaardige voorzitter getoond. De lovende woorden van Kees de Kruijf tijdens jouw laatste vergadering spreken wat dat betreft boekdelen. Naar jouw zeggen heb jij de afgelopen jaren genoten van jouw Statenlidmaatschap en met veel plezier en enthousiasme heb jij jouw rol als volksvertegenwoordiger in-

gevuld. Wel moest jij, komend uit het bedrijfsleven, wennen aan een andere dynamiek in de besluitvorming. Ik kan volmondig bevestigen dat jij hierin prima jouw draai hebt kunnen vinden.

Helaas bleek het voor jou niet mogelijk om jouw nieuwe functie met het Statenlidmaatschap te combineren. Vandaar dat jij met gemengde gevoelens, zelfs met pijn in het hart, de pen pakte om jouw ontslagbrief te schrijven. Jij loopt niet weg van iets, maar jij loopt naar iets toe. Een positieve beweging, passend bij de ondernemer in jou. Wellicht zie jij nieuwe kansen om jouw resultaatgerichte 'mindset' succesvol in te zetten voor een schone leefomgeving en een betere wereld.

Wij gaan jouw betrokkenheid en elan node missen. Mijn ultradiepe dank voor de plezierige samenwerking en voor alles wat jij in de afgelopen jaren voor de provincie Utrecht betekend hebt. Mede namens de Utrechtse Staten wens ik jou heel veel succes toe in jouw nieuwe uitdaging. Het ga je goed. (Applaus)

Mevrouw VAESSEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik ben er even stil van. Normaal zit ik niet om woorden verlegen en vind ik het makkelijker om over mijzelf een eind weg te praten dan om te moeten luisteren als het over mij gaat. Ik ben opgevoed met de gedachte: doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg. Daardoor sta ik hier even te bibberen. Dank voorzitter voor de mooie woorden.

Voorzitter, college, statenleden en overvolle publieke tribune, vandaag is een dag van laatste keren. De laatste keer de parkeerplaats oprijden, de laatste keer een fractievergadering, de laatste keer achter mijn bordje zitten. Dit heb ik overigens op Twitter gezet, dus de rest van de wereld kan weer meeleven. En de laatste keer dat ik het woord voer in de Staten. Dat maakt mij een beetje verdrietig. Zoals de Fransen zeggen: 'Partir c'est mourir un peu'. Ik laat hier een stuk achter.

Ik heb hier drie-en-een-half jaar rondgelopen en sluit hiermee een politiek hoofdstuk af. Dat deed ik niet zomaar. Ik weet dat ik de juiste beslissing maak, want het statenlidmaatschap viel niet meer te combineren met mijn nieuwe baan. Toen ik hier begon was ik echter vastbesloten om het vol te houden. Echter, zoals The Beatles zeggen: 'Het leven is wat je gebeurt terwijl je andere plannen maakt'. Dat gebeurde mij toen ik vorig jaar zomer werd gebeld door Joop Peters die vroeg of ik interesse had om managing director van Nexstep te worden. Dat had ik, maar ik wist dat het nog een lange weg daar naartoe zou zijn. Uiteindelijk werd ik uit alle kandidaten gekozen. Daarmee was ik superblij, want zoals de commissaris al refereerde, is dit mijn droombaan. Ik vind het geweldig dat ik dit mag doen, maar ik zag al snel in dat de combinatie met het Statenlidmaatschap heel moeilijk zou worden. Ik had het gevoel dat ik zelf tekortschoot en dat ik andere mensen tekortdeed. Dat was geen gemakkelijk gevoel. Ik had continue het gevoel dat ik op twee borden aan het schaken was en dat ik te weinig focus kon hebben. Daarom moest ik kiezen en het zal u niet verbazen dat ik voor mijn droombaan gekozen heb. Daarmee neem ik vandaag afscheid van de Staten.

Drie-en-een-half jaar geleden kwam ik hier binnen. Ik was relatief een nieuwkomer. Sterker nog, ik ben lid geworden van een partij waarop ik mijn hele leven stem om op de lijst te kunnen komen. Ik had het nog nooit zover geschopt als door lid te worden van de VVD. Dat werd veroorzaakt doordat ik op een feestje mijn grote mond niet kon houden en riep dat er meer ondernemers in de politiek zouden moeten. Die opmerking kreeg ik direct terug met het antwoord: "Wie de schoen past, trekke hem aan." Jullie kennen mij: dan loop ik daar niet voor weg. Ik stelde mij verkiesbaar en de rest is geschiedenis. Ik kwam op de tweede plek en wist dat ik in de Staten zou komen.

Toen zat ik in de Staten en moest ik wennen aan de dynamiek. Ik ben een ondernemer en daardoor gewend om heel snel en vooral op gevoel besluiten te nemen. Snelheid is vaak belangrijker dan dat je er eindeloos over nagedacht heb. Toen kwam ik hier en in de eerste vergadering gingen wij drie uur vergaderen over de ganzen en wij vergaderden vaak tot midden in de nacht. Ik was bang dat het vier lange jaren zouden worden. Ik kon echter niet tegen mijn kiezers zeggen dat ik na drie maanden weer zou opstappen. Ik heb mijzelf een schop onder de kont gegeven door te bedenken hoe ik het zelf leuk kan maken. Daarom heb ik mijzelf kandidaat gesteld als voorzitter van de commissie RGW. Ik dank de Staten zeer bijzonder dat zij mij die kans gegeven hebben. Veel mensen zeiden dat ik moest wachten tot mijn tweede periode, maar met mijn vooruitziende blik zei ik dat er wellicht geen tweede peri-

ode komt. Ik ben erg blij dat ik voorzitter van deze commissie mocht zijn en vond het erg leuk om te doen. Af en toe was ik erg streng, maar ik vond het erg belangrijk.

Ik denk dat ik meer een bestuurder ben dan een politicus. Ik genoot soms meer van het voorzitten dan van het inhoudelijke werk van een Statenlid. Alhoewel ik denk dat ik mij in debatten van de goede kant heb laten zien, zeker op het gebied van energie. Ik heb meerdere keren in deze zaal en in de commissievergaderingen een college gegeven over ultradiepe geothermie. Ik mocht daarover vorig jaar zelfs op het IPO-congres een verhaal houden. Ik heb daarvoor te vuur en te zwaar gepleit en het gaat er komen. Ik ben er trots op dat het nieuwe project gaat starten. Wij hebben het uitgebreid over windmolens in Houten gediscussieerd. Ik ben geen groot voorstander van windmolens, maar er ligt een behoorlijke uitdaging in de energietransitie. Geothermie kan daarin een belangrijke bijdrage leveren.

Ik heb genoten van de afgelopen jaren. Het Statenlidmaatschap heeft mij verrijkt in wat ik doe en vooral in wat ik ben. Ik heb genoten van alles wat ik met jullie heb mogen meemaken. Van vaartochtes in Spakenburg tot het eten tussen de koeien in de stal en het oefenen van het liedje voor Leo bij mij thuis met de Statenladies. Daar hebben jullie mijn lieve Roos leren kennen. Wij hadden toen ontzettend fijne en goede gesprekken en alle politieke verschillen vielen hier weg. Daarvan heb ik genoten.

Ik kijk terug op een mooie periode. Ik heb veel geleerd en hopelijk bijgedragen. Zoals eerder gezegd kijk ik positief terug op de BOB onderwijs en arbeidsmarkt, een onderwerp dat mij aan het hart gaat, en op mijn woordvoerderschap energie en ultradiepe geothermie, iets dat mij nog meer aan het hart gaat en waarmee ik mij in mijn nieuwe uitdaging mee bezig kan gaan houden.

Ik blijf de provincie, de voortgang in het energieoossier en de Staten volgen. Het ga u allen goed. Dank u wel. (Applaus)

Onderzoek geloofsbrieven van de heerdrs. R.C. te Velde te Maarn (VVD).

De VOORZITTER: Wij gaan kijken of wij de opengevallen plaats weer kunnen opvullen. Daarna zal ik de vergadering schorsen, zodat u afscheid kunt nemen en kennis kunt maken. De plaats die werd ingenomen door mevrouw Vaessen wordt vanaf vanavond bezet door de heer Te Velde. De heer Te Velde is vanavond aanwezig en zal door de griffier naar voren worden geleid voor het afleggen van de eed. Voor zover u daartoe in staat bent vraag ik u daarvoor te gaan staan. Eerst is het woord aan mevrouw Broere over het onderzoek van de geloofsbrieven..

Mevrouw BROERE (PVV): Mijnheer de voorzitter! De commissie voor de geloofsbrieven heeft de officiële documenten voor de benoeming van de heer Te Velde bekeken. De commissie is daarbij tot het oordeel gekomen dat voldaan wordt aan alle wettelijke vereisten en dat tot de toelating en beëdiging van de heer Te Velde tot lid van Provinciale Staten kan worden overgegaan.

De VOORZITTER: Ik dank de commissie voor haar werkzaamheden. Dat houdt in dat ons niks meer belet om de eed af te laten leggen.

Beëdiging van de heer drs. R.C. te Velde te Maarn (VVD).

De VOORZITTER: Ik zal u de eed voorlezen. Zodra ik deze heb voorgelezen vraag ik u om daarop te antwoorden met "Zo waarlijk helpe mij God Almachtig" en het opsteken van twee vingers van uw rechterhand.

"Ik zweer dat ik om tot lid van Provinciale Staten benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk onder welke naam of voorwendsel ook enige gift of gunst heb gegeven of beloofd.

Ik zweer dat ik om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen.

Ik zweer dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van Provinciale Staten naar eer en geweten zal vervullen."

De heer TE VELDE (VVD): Zo waarlijk helpe mij God Almachtig.

De VOORZITTER: Van harte gefeliciteerd. (Applaus)

Mag ik mevrouw Vaessen naar voren vragen. Dan ga ik de vergadering schorsen zodat u afscheid kunt nemen van mevrouw Vaessen en kennis kunt maken met de heer Te Velde. Ik schors de vergadering.

Schorsing van 15.03 uur tot 15.15 uur.

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Aan de orde is agendapunt 6 de ingekomen stukken. Ik stel voor deze af te handelen zoals voorgesteld.

Ingekomen stukken.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig de voorgestelde wijzen van afdoening.

Lijst met moties en termijnagenda Provinciale Staten.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig de voorgestelde wijzen van afdoening.

Vaststellen van de notulen van de statenvergadering van 9 en 12 juli 2018.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming stellen Provinciale Staten de notulen van de vergaderingen van 9 en 12 juli 2018 ongewijzigd vast.

Statenvoorstel aanvullend budget vernieuwing regionale tramlijn.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een punt van orde. Bij dit agendapunt zal ik de zaal verlaten, omdat het te dicht bij mijn werk komt. Daarmee wil ik belangenverstrengeling voorkomen.

De VOORZITTER: Prima, daarvan is kennis genomen. Het woord is aan de heer Van Reenen.

De heer VAN REENEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Voor ons ligt het voorstel voor het aanvullend budget vernieuwing regionale tramlijn. De vernieuwing van de trambaan en de trams is noodzakelijk in verband met de toenemende storingen en de oplopende kosten voor beheer en onderhoud. Door het vervangen van het spoor en het materieel ontstaat een tramsysteem dat voor de toekomst veilig, betrouwbaar en toegankelijk openbaar vervoer levert. Inclusief het aanvullend budget zal daarmee een bedrag van € 157.000.000 gemoeid zijn. Dat is een enorm bedrag dat het waard is om te besteden, maar dat wel zinvol besteed moet worden. Op veiligheid en toegankelijkheid kunnen en mogen wij niet bezuinigen. Op de extra kosten voor vervangend vervoer kunnen wij bezuinigen door een taakstellend budget te hanteren. Dan zal de kwaliteit van het vervangend vervoer enigszins afnemen en dat leidt tot hinder voor de reizigers. Dit is echter te overzien, doordat het voor een groot deel in de tramvrije periode in de zomervakantie van 2020 valt. Daarnaast is er regulier busvervoer. Ik vraag de gedeputeerde te onderzoeken of het vervangend vervoer tijdens de zomervakantie soberder kan worden uitgevoerd.

Dan de halte Merwestein. Communicatie en het betrekken van belanghebbenden bij de halte had beter gekund en ontmoeten, maar dat heeft de gedeputeerde in de commissie al ruitelijk toegegeven. De provincie heeft zich ten doel gesteld goed en openbaar vervoer te realiseren waarvan zoveel mogelijk

mensen gebruik kunnen maken. De inwoners hebben echt een vrije keus in het meest passende vervoersmiddel voor elke reis. Een reis die voorspelbaar en comfortabel moet zijn. Via de halte Merwestein zijn theater, klimaat- en educatiecentrum, ziekenhuis, zwembad en sportvelden goed per tram bereikbaar. Dat klinkt geweldig, maar toch gebruiken gemiddeld maar 100 reizigers per dag deze halte. Dat zijn er minder dan twee per stad. Dat is logisch verklaarbaar, want het gebruiken van deze halte is niet veilig. De sociale omgeving is ronduit vreselijk.

In de tijd die ik bij de politie werkte heb ik jaren in Nieuwegein gewerkt. De tramlijn ligt er al 30 jaar en al die tijd is het bij de halte Merwestein sociaal erg onveilig. Grote groepen jeugd hangen onder het viaduct, er wordt in drugs gedeald en er wordt veel herrie en rommel gemaakt. Daarnaast is de halte aan de zijde van het centrum slecht toegankelijk voor reizigers die slecht ter been zijn, voor kinderwagens en voor rollators. Het opheffen van de halte zal door het verminderen van het aantal stops een positief gevolg hebben voor andere reizigers. Het heeft positieve gevolgen voor het energiegebruik van de tram en voor de luchtkwaliteit ter plaatse. Daarnaast hebben de reizigers in de directe omgeving een sneller alternatief, namelijk de bus.

Wij hebben kennis genomen van de aangenomen moties van de gemeenteraad van Nieuwegein en van de brieven van belanghebbenden. Het verrast ons dat de situatie bij de halte al vele jaren bestaat. De halte wordt vrijwel niet gebruikt en er wordt niet geïnvesteerd in de omgeving en in de sociale veiligheid. Op het moment dat de halte wordt opgeheven wordt gezegd dat dit niet mag en met veel aannames beter zal worden. Als de gemeente Nieuwegein het voorgenomen besluit door ons wil laten veranderen, dan moeten zij ervoor zorgen dat de halte wel gebruikt zal worden.

Afgelopen zondag bereikte ons een brief van de heer De Bruijne waarin hij de mogelijkheid oppert om bij deze halte de perrons niet te verlagen, maar om het spoor te verhogen. Dit zal een forse financiële besparing met zich meebrengen en een positief effect heeft op het energiegebruik van de tram. Mocht vandaag besloten worden tot het instandhouden van de halte Merwestein, dan verzoeken wij u de zienswijze van de heer De Bruijne op haalbaarheid te onderzoeken.

Mevrouw SCHNEIDERS (D66): Mijnheer de voorzitter! Als kind wilde ik niets liever dan in de toekomst kunnen kijken. Wat zouden wij willen en hoe zouden wij dat met elkaar bereiken. Al snel kwam ik erachter dat in de toekomst kijken zo makkelijk niet is. Toen niet en nu niet. Toch wordt ons vandaag terecht weer gevraagd om een toekomstvoorspelling of eigenlijk twee toekomstvoorspellingen. Ga er maar aan staan.

Ik begin met de eerste. De Staten wordt gevraagd de zekerheid te bieden dat er voldoende krediet is om een gunning te kunnen doen voor het uitvoeren van de vernieuwing van de SUNIJ-lijn. Onze fractie heeft eerder met overtuiging ingestemd met de toekomstplannen voor de tramlijn en daar staan wij nog steeds achter. Wij staan echter wel te kijken van de extra onvoorziene en onvoorziene onvoorziene kosten. Wij zouden graag zien dat de gedeputeerde ons meeneemt in het toekomstbeeld hieromtrent. Wij vragen de gedeputeerde daarom ook om ons mee te nemen in de duiding van de huidige planning en meer inzicht in de risico's. In het voorstel lezen wij dat de planning onder spanning staat en afhankelijk is van een aantal externe factoren. Kan de gedeputeerde deze externe factoren specificeren en is het verstandig om met de huidige planning te werken?

Wij zien dat in de onvoorziene kosten rekening wordt gehouden met onvoorziene kosten. Gelet op de recente winstwaarschuwingen van de gedeputeerde op andere projecten en de bevindingen van de beleidsaudit mobiliteit en financiën zouden wij graag van GS vernemen hoe het rekening wenst te houden met de risico's uit dit project. Aangezien het over een project gaat van meer dan € 10.000.000 en het daarom als bijzonder project is aangemerkt vragen wij GS om ons in het vervolg goed op de hoogte te houden van de risico's.

Dan de tweede toekomstvoorspelling. Dit is een voorspelling die ons helpt het voorgestelde besluit tot de opheffing van de halte Merwestein af te wegen. Ons wordt gevraagd of reizigersaantallen en de consequenties van ruimtelijke ontwikkelingen in de afgelopen jaren niet erg veranderd zijn te voor-

spellen. Als wij ons zouden blindstaren op aantallen instappers en uitstappers, dan waren wij wellicht snel klaar. Echter, het opheffen van een tramhalte kan serieuze gevolgen hebben voor de mensen in onze provincie. Hoe veel of hoe weinig dat er ook mogen zijn. Een nauwkeurige afweging is daarom cruciaal. Die afweging hebben wij gemaakt. Wanneer ons zoals vandaag gevraagd wordt om in de toekomst te kijken, redeneren wij vanuit een aantal uitgangspunten. In het geval van het vervoer zijn voor D66 drie uitgangspunten heel belangrijk. Als eerste de tevredenheid van de reiziger en de reizigers die afhankelijk zijn van het openbaar vervoer. Ten tweede onze ambities op het gebied van openbaar vervoer. Een belangrijk uitgangspunt daarbij is de mogelijkheid van reizigers om een meer duurzame vorm van vervoer te kiezen. Tot slot de verbinding met inwoners en gemeenten in de vorm van draagvlak en commitment voor een bepaald besluit.

Wij hebben ons uitgebreid geïnformeerd over de situatie en de slotsom is helder: het is niet proportioneel om de halte op te heffen. Onze uitgangspunten blijven beter overeind bij het behoud van de halte Merwestein. Waarom? Ten eerste, de reizigers die gebruik maken van deze halte zijn voor een deel precies die doelgroep waarvoor wij openbaar vervoer inzetten, namelijk zij die in het reizen afhankelijk zijn van openbaar vervoer. Ten tweede willen wij onze gezamenlijke ambitie, om deze lijn door te trekken naar Utrecht Centraal om meer reizigers te kunnen bedienen, niet in de weg staan. Tot slot hebben de raad en belangenorganisaties van Nieuwegein unaniem hun commitment uitgesproken om deze halte aantrekkelijker, veiliger en toegankelijker te maken. Daarnaast is het niet onbelangrijk dat de raad zelfs van plan is om hierin te investeren. Dat commitment verdient steun.

De heer VAN REENEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw Schneiders zegt dat de gemeenteraad van Nieuwegein unaniem is en dat er geïnvesteerd zal worden in het aantal reizigers en in de upgrade van de omgeving. Wat geeft u het vertrouwen dat hij dat gaat doen, want daarvoor heeft hij al 30 jaar de tijd gehad terwijl hij dat al die tijd niet gedaan heeft.

Mevrouw SCHNEIDERS (D66): Mijnheer de voorzitter! Dat is een terechte vraag van de heer Van Reenen, want hij schetste al dat het een gebied is waar sprake is van sociale onveiligheid. Wij hebben het vertrouwen gekregen in de uitspraak van de raad om te investeren, omdat wij vanaf juni contact hebben gehad met de D66-fractie in Nieuwegein en langzamerhand op de hoogte zijn gesteld van sommige al vastgestelde plannen voor de ruimtelijke ontwikkelingen. Inmiddels is er voor twee plannen al een deelbudget gealloceerd. Het ene plan heet Mooi Merwestein en het andere plan ligt in de Doorslagzone. De aandacht voor deze gebieden geven ons het vertrouwen dat zowel de raad in commitment als de inwoners daar er echt iets van willen maken. Dat is misschien optimistisch, maar dat kenmerkt onze politieke kleur.

Deze ogenschijnlijke commitment verdient onze steun. Daarom dienen wij een amendement in waarin wij voorstellen het statenvoorstel te wijzigen en de halte Merwestein niet op te heffen. Dit amendement wordt ingediend mede namens GroenLinks, PvdA, CDA, ChristenUnie, SP en 50Plus. De raad en reiziger in Nieuwegein zien een toekomst voor halte Merwestein, net als wij. Daarom is vandaag wat ons betreft niet het eindpunt van halte Merwestein.

Amendement A27 (D66, GroenLinks, PvdA, CDA, ChristenUnie, SP en 50Plus): geen eindpunt voor halte Merwestein

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018, aan de orde hebbend het voorstel 'benodigd aanvullend budget vernieuwing regionale tramlijn';

besluiten:

- *het in het statenvoorstel opgenomen beslispunt "1) Halte Merwestein op te heffen" te schrappen;*
- *het in het tweede beslispunt genoemde bedrag van "€ 16 miljoen" te wijzigen in "€ 17 miljoen";*
- *het in het derde beslispunt genoemde bedrag van "€ 0,53 miljoen" te wijzigen in "€ 0,56 miljoen"*

Toelichting

De provincie Utrecht heeft als doel toegankelijk openbaar vervoer te realiseren waar zoveel mogelijk mensen gebruik van kunnen maken. Via halte Merwestein zijn een theater (tevens evenementenlocatie)

tie), een klimaateducatiecentrum, het Sint-Antonius Ziekenhuis en de sportvelden goed per tram bereikbaar. Daarnaast worden de komende tijd 650 woningen en een bioscoop gerealiseerd, dichtbij halte Merwestein.

De provincie Utrecht heeft tevens de ambitie met de doorkoppeling tussen de SUNIJ-lijn en de Uithof-lijn de tram in deze regio nog aantrekkelijker te maken voor iedereen die gebruik maakt en in de toekomst wil gaan maken van de tram. Het is immers een veelgehoorde wens van reizigers en belangenorganisaties uit o.a. Nieuwegein om door de doorkoppeling door te kunnen rijden naar de centrumzijde van Utrecht Centraal. Het opheffen van een halte waar nu en in de toekomst mensen dagelijks gebruik van maken, past niet bij deze uitgesproken ambitie en bijbehorende investering.

Gegeven de nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in de nabijheid van de halte en de bereidheid van de gemeente structureel te investeren in de nabije omgeving van de halte en de halte mag verwacht worden dat het aantal dagelijkse opstappers gaat toenemen. Deze toename draagt bij in combinatie met de maatregelen in de stad Utrecht tot een verbetering van het resultaat van de exploitatie van de SUNIJ-lijn als geheel.

Het besluit om de halte op te heffen is niet in overleg met de gemeente Nieuwegein of belanghebbenden genomen, hetgeen niet past in een zorgvuldig afwegingsproces.

De gemeente Nieuwegein heeft tijdens haar vergadering op donderdag 20 september twee moties raadsbreed aangenomen, waarin in de eerste motie PS opgeroepen wordt de halte te handhaven met, in de optiek van de indienende fracties van dit amendement, overtuigende argumenten. In haar tweede motie geeft de gemeente aan de omgeving en toegankelijkheid van de halte enorm te gaan verbeteren. Kortom: de potentie van deze halte is aanwezig en het commitment van de gemeente om hier in te investeren is unaniem.

De VOORZITTER: Het amendement is voldoende ondertekend en maakt deel uit van de beraadslaging. Het kan worden vermenigvuldigd en rondgedeeld.

De heer WIJNTJES (CDA): Mijnheer de voorzitter! De CDA-fractie steunt het voorstel dat door GS is voorgesteld. Met dien verstande dat wij op een punt graag een aanpassing zien. Het gaat erom de tramlijn aan te passen op basis van de nieuwe situatie. De nieuwe situatie is dat wij allemaal perrons krijgen op het maaiveldniveau. Dat is nodig om de SUNIJ-lijn te koppelen met de Uithof-lijn en het materieel dwingt ons daartoe.

De extra benodigde middelen van € 16.000.000 zijn naar ons oordeel onontkoombaar. De oorzaken zijn goed weergegeven in het statenvoorstel. Daarnaast is er aangegeven wat de besparingsmogelijkheden zijn. Er is gekeken naar mogelijke besparingen op dit onderwerp. Het zou aardig zijn als het een soort generiek provinciaal beleid wordt om bij elk voorstel de besparingsmogelijkheid in kaart te brengen. Dat betekent waarschijnlijk dat wij efficiënter kunnen omgaan met onze middelen. Dank daarvoor.

Wij zijn het niet eens met het punt van de opheffing van halte Merwestein in Nieuwegein. Het CDA is het eens met ROCOV, die aangeeft dat de benutting van de tram de SUNIJ-lijn sterk zal verbeteren. Ik heb gekeken naar de cijfers van de SUNIJ-lijn en deze zijn dramatisch als je ziet hoe het aantal reizigers zich ontwikkeld heeft. Van 13.000.000 reizigers naar 6.000.000 reizigers. Dat is 7.000.000 reizigers minder in een paar jaar tijd. Dat komt door de uitbreiding van de koppeling bij Utrecht CS en de langdurige buitendienststellingen van ongeveer zeven jaar geleden. In plaats van zes weken lag de tram er ongeveer drie-en-een-halve maand uit. Daarmee verliest een reiziger alle vertrouwen in het systeem. Een verdubbeling van het aantal reizigers zou mogelijk moeten zijn. Op basis van de oude situatie zou het van 6.000.000 naar 13.000.000 reizigers kunnen en met de Uithof-lijn zelfs nog meer. Daarop moet de focus liggen. Als wij uit de budgettaire ellende zijn, dan moeten wij het systeem zodanig volgen en verbeteren dat meer burgers daarvan gebruik gaan maken. Dat is gunstig, want des te beter de exploitatie van een tramlijn, des te duurder wordt de concessie die wij kunnen krijgen voor het gebruik van de tramlijn. Daarmee kunnen wij wellicht een groot gedeelte van de gemaakte kosten dekken.

Ik ben blij dat de gemeenteraad van Nieuwegein unaniem heeft geoordeeld dat hij een bijdrage wil leveren. Ik zeg tegen de heer Van Reenen dat deze unanimiteit voor Nieuwegein ongebruikelijk is. Dat geeft mij veel vertrouwen dat er actie wordt ondernomen. Wij steunen het amendement dat is ingediend door D66.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Kostenoverschrijdingen op een tramlijn zijn helaas een terugkerend thema op onze agenda. Dat terwijl wij in de hele provincie slechts een tramlijn hebben en een in aanbouw. Het voorliggende voorstel vraagt om een extra budget van € 16.000.000 bovenop het bedrag van € 142.000.000 dat wij nog geen twee jaar geleden ter beschikking hebben gesteld voor de noodzakelijke vervangings- en aanpassingsinvesteringen. Hoe kan het dat in deze korte periode al ruim 10 % extra budget nodig is? Een deel is te verklaren door de veranderende marktomstandigheden. Door de aantrekkende economie rijzen de bouwkosten de pan uit. Dat begrijpen wij. Een ander deel is echter te wijten aan een slechte planning en begroting. De risicoreservering bleek bij nader inzien onvoldoende en achteraf gezien is het besluit onder te grote tijdsdruk genomen, terwijl het ook gefaseerd had gekund waardoor er een betere inschatting van de risico's gemaakt had kunnen worden. Dit is eerlijk toegegeven; daarvoor onze waardering. Desalniettemin zijn er dure en vermijdbare fouten gemaakt in het proces, waardoor wij niet anders kunnen dan extra geld ter beschikking stellen.

Wij zullen instemmen met het voorstel behoudens het opheffen van de tramhalte Merwestein, waarvoor wij samen met een aantal andere partijen een amendement hebben ingediend. Gezien het totale budget vinden wij de besparing van € 1.000.000 die het opheffen van deze halte oplevert niet opwegen tegen het verlies van een halte waarmee je gemakkelijk bij sportvelden, een theater, het ziekenhuis en andere belangrijke voorzieningen komt. De PvdA vindt goed en toegankelijk OV belangrijk zodat iedereen zelfstandig van A naar B kan komen. Het opheffen van een tramhalte staat daar haaks op.

Daarnaast maakt de PvdA-fractie bezwaar tegen het instellen van een potje onvoorzien onvoorzien. De fractie van D66 refereerde hier zojuist aan. In de nadere toelichting staat te lezen dat de gedeputeerde daarmee zelfstandig kan beschikken over extra budget voor zaken die buiten de invloedssfeer van het project vallen. Daarover maken wij ons zorgen. Daarvoor is de post 'onvoorzien' bedoeld. Als zich daar bovenop zaken voordoen, dan zien wij graag dat u daarvoor terugkomt bij de Staten om extra krediet te vragen. Een potje om allerlei zaken onder het tapijt te schuiven zien wij niet zitten. Als het college zich concentreert op goed en reëel begroten, dan kunnen wij de zaken goed controleren. Dan doet iedereen waarvoor hij of zij is aangenomen of gekozen. Hierover zullen wij samen met de ChristenUnie een motie indienen.

Motie M82 (PvdA, ChristenUnie): voorzien is beter dan genezen

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018;

gehoord de beraadslagingen over het statenvoorstel 'benodigd aanvullend budget vernieuwing regionale tramlijn';

constaterende dat:

- *het college voorstelt om in de nieuwe begroting een post 'onvoorzien onvoorzien' op te nemen, onder bevoegdheid van de verantwoordelijk gedeputeerde, waarmee 'ontwikkelingen en/of tegenvallers buiten de invloedssfeer van het project dienen te worden opgevangen';*
- *de provincie het afgelopen jaar geconfronteerd is met forse kostenoverschrijdingen op zowel de aanleg van de Uithoflijn als de vervanging van de bestaande SUNIJ-lijn;*
- *deze kostenoverschrijdingen deels te wijten zijn aan onrealistische risico-inschattingen en omissies in de begroting;*

overwegende dat:

- *Provinciale Staten de taak hebben om toe te zien op deugdelijke uitgave van de provinciale middelen;*

- de post 'onvoorzien onvoorzien' de mogelijkheid biedt om budget buiten de controle van de Staten om te beheren;
- er in de beleidsaudit mobiliteitsfinanciën is vastgesteld dat de begrotingssystematiek van mobiliteitsprojecten tekort schiet inzake inzicht en transparantie;

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om:

- het voornemen om een post 'onvoorzien onvoorzien' op te nemen in dit project of andere toekomstige projecten te schrappen en te werken met een reële risico-inschatting;
- bij onvoorzien kostenoverschrijdingen die buiten de invloedssfeer van het project vallen extra krediet aan te vragen bij Provinciale Staten.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie is voldoende ondertekend en maakt deel uit van de beraadslaging. De motie kan worden vermenigvuldigd en rondgedeeld.

De heer IJSSENNAGGER (PVV): Mijnheer de voorzitter! De PVV-fractie kan zich grotendeels aansluiten bij de woorden van de heer Van Reenen van de VVD. Wij konden ons aanvankelijk vinden in het statenvoorstel. Sterker nog, wij hadden geen woordvoering gevraagd. Dat betekent dat wij ons kunnen vinden het opheffen van de halte Merwestein. Echter, in het weekend bereikte ons een email met de vraag waarom de rails niet verhoogd wordt. Dat klinkt logisch, want de rails moeten vernieuwd worden. Daarover heb ik de volgende vragen aan de gedeputeerde. Is het mogelijk om de rails te verhogen? Hoeveel gaat dat extra kosten buiten de geplande vernieuwing van de rails? In dezelfde email werd een interessante gedachte geopperd. Eigenlijk zou iedere halte zo aangelegd moeten worden, omdat de tram afremt als deze omhoog gaat en de helling gebruikt kan worden om op gang te komen doordat de tram weer omlaag gaat. Dit lijkt een logisch principe. Ik begreep uit de email dat andere tramorganisaties dit zoveel mogelijk principieel toepassen. De vraag aan de gedeputeerde hierbij is of dit principe ooit in overweging is genomen en of het een optie is om dit toe te passen, zowel hier als bij andere haltes?

Er is inmiddels een toezegging gekomen van de gemeente Nieuwegein om te investeren in de sociale veiligheid rondom de halte, want deze is slecht. Een vrouw kan daar 's avonds niet meer veilig in- en uitstappen. Waarom gaat de gemeente Nieuwegein na 30 jaar investeren in de sociale veiligheid? Wij delen de twijfels van de VVD of dit wel gedaan zal worden. De gemeenteraad staat hier echter achter, dus wij zullen onze standpunt rond deze halte heroverwegen, mede naar aanleiding van het antwoord van de gedeputeerde.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! U vraagt ons een extra krediet te verlenen voor het aanpassen van de SUNIJ-lijn, omdat er een tekort is ontstaan. Er is geen goede calculatie gemaakt. Er is geen rekening gehouden met een aantal zaken, zoals het meerwerk in het weekend en 's nachts. Dat verbaast ons, want bij de vorige onderhoudsbeurt is er in het weekend en 's nachts gewerkt en toen zijn er toeslagen betaald. De enige reden die wij acceptabel vinden voor de verhoging van de kosten, is dat de waterschappen extra eisen stellen voor waterborging. Daar zullen wij niet veel bezwaren tegen hebben.

Wij hebben onze bedenkingen bij het verleggen van de tram bij het renoveren van het stadscentrum. Zoals het er naar uitziet moet de tram twee keer uit de roulatie. Dat lijkt ons ongewenst. Dat heeft alles te maken met kostenbesparing. Als de tram maar een keer uit de roulatie gehaald hoeft te worden, dan scheelt dat geld.

De keuze om de halte Merwestein op te heffen vinden wij op zijn minst voorbarig. In de wijken om de halte heen is van alles in beweging; van kantorentransitie tot nieuwbouw en een bioscoop. Volgens de SP is er zeker perspectief voor deze halte. Daarom hebben wij het amendement van D66 mede ingediend. Dat betekent voor ons overigens niet het einde, maar het begin van het overleggen met elkaar over wat wij gaan doen met de halte Merwestein. Met elkaar houdt in: wij, de gemeenteraad, de amb-

tenaren, de gebruikers, de omwonenden en mensen die daarover iets zinnigs kunnen zeggen. Met elkaar kunnen wij daarvan iets moois maken.

De heer VAN ESSEN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! GroenLinks vindt het verstandig dat de provincie fors investeert in de verbetering van het openbaar vervoer. Wij hebben in 2016 al een besluit genomen voor een investering van ruim € 140.000.000 in de nieuwe trams en het aanpassen van de haltes. Vandaag komt daar een bedrag bij.

Wij hebben eerder onze zorgen geuit dat door hoge aannemerskosten veel andere projecten duurder zullen uitpakken. Wij zijn blij dat het college heeft aangegeven dat de gevolgen daarvan momenteel breder in beeld gebracht zullen worden.

Zojuist was er in de inbreng van een aantal andere partijen wat discussie over de post 'onvoorzien onvoorzien'. De GroenLinks-fractie hecht zeer aan goed en transparant financieel beleid. Wij willen dat de lessen uit de auditcommissie mobiliteitsfinanciën opvolging krijgen. In de afgelopen tijd hebben wij gezien dat projectbudgetten nogal eens te krap waren doordat er onvoldoende geld was gereserveerd voor onvoorziene ontwikkelingen binnen of buiten het project. Wij zien de post 'onvoorzien onvoorzien' als een poging om een meer realistisch budget aan PS voor te leggen. GroenLinks kan zich vinden in een meer realistische inschatting vooraf, maar de naam 'onvoorzien onvoorzien' vinden wij ongelukkig gekozen. De vraag aan het college is waarom dat via een aparte post moet in plaats van via een hogere post 'onvoorzien'. Waarom wordt dit apart gelabeld als bestuurlijk opdrachtgeversbudget waarvoor GS apart fiat moet geven. Wij horen graag een nadere onderbouwing van de gedeputeerde op deze constructie met een tweetrapsraket. Een grotere post 'onvoorzien' of deze aparte post 'onvoorzien onvoorzien' eist extra zorgvuldigheid in de verantwoording over de besteding van het budget. Daarom vraagt GroenLinks de gedeputeerde of hij kan toezeggen dat bij de financiële verantwoording van dit project ons inzicht zal worden gegeven in de reden voor de eventuele besteding van deze post 'onvoorzien onvoorzien' en de gewone post 'onvoorzien'.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De heer Van Essen vraagt aan de gedeputeerde of wij achteraf mogen zien hoe de post 'onvoorzien onvoorzien' eruit heeft gezien. Dat lijkt mij de verkeerde volgorde. Er kan zoveel budget worden uitgegeven aan dingen waar wij niet achter staan, dat wij een andere keuze maken. Dat moeten wij vooraf doen, in plaats van wanneer het project al is afgerond.

De heer VAN ESSEN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ten eerste vinden wij het verstandig dat de kosten voor onvoorziene uitgaven voldoende ruim gekozen worden. Ons is alleen niet duidelijk waarom dit via een tweetrapsraket gebeurt. Op die vraag horen wij graag eerst het antwoord van de gedeputeerde. Als ik het goed heb begrepen, heeft de PvdA daarover zojuist een motie ingediend. Ten tweede is het ons niet duidelijk hoe dat het besluit verandert, want daarmee besluiten wij vandaag nog steeds om die post binnen dit project in te stellen. Het is voor ons de vraag of dat de oplossing is. Voor wat betreft het instellen van deze post zal ik het antwoord van de gedeputeerde afwachten. Als wij deze post instellen, dan is een extra verantwoording daarover noodzakelijk.

Dan kom ik bij de halte Merwestein. Het voorstel om deze halte op te heffen kwam voor velen als een donderslag bij heldere hemel. Wij waarderen het dat het college kritisch is op uitgaven, maar de manier waarop dit voorstel is voorbereid verdient geen schoonheidsprijs. Het blijkt dat er in september 2017 al een onderzoek liep naar het reizigerspotentieel van deze halte in opdracht van de provincie en de gemeente. Tien maanden later, in juli 2018, nam het college het besluit om het opheffen van de halte in het statenvoorstel op te nemen. Het bevreedt ons dat deze tien maanden niet zijn benut om dit voornemen goed af te stemmen met ROCOV, de gemeente en andere betrokkenen. De GroenLinks-fractie is hiermee erg ongelukkig. De gedeputeerde heeft in de commissie gezegd dat hij erkent dat dit anders had moeten, maar wij hebben het idee dat dit een structureel probleem is. Wij zullen daarop terugkomen in het begrotingsdebat en wellicht met een voorstel komen om dit structureel op te lossen. GroenLinks gaat niet mee in het voorstel om de halte Merwestein op te heffen en heeft daarom samen met andere partijen een amendement ingediend. Zoals een van de raadsleden in Nieuwegein afgelopen

donderdag al terecht opmerkte dat er op lijstje van in- en uitstappers per halte altijd een halte onderaan staat. Dat kan geen reden zijn om een halte op te heffen. Als je dat ieder jaar doet, dan blijft alleen de halte Centraal Station over. Dat lijkt ons niet de gewenste route. Net als de VVD-fractie in de gemeente Nieuwegein is onze conclusie dat de ligging van de halte niet het probleem is; de halte ligt perfect. Dat deze zo weinig gebruikt wordt heeft meer te maken met de sociale veiligheid van de omgeving. De gemeente heeft die handschoen opgepakt en gezegd dat zij als onderdeel van het gebiedsontwikkelingsproject City Oost deze halte gaat aanpakken. Daar zijn wij blij mee.

Tot slot ondersteun ik de oproep van het CDA van harte om te kijken hoe wij samen met de gemeenten en andere partijen het gebruik van deze halte en tramlijn als geheel kunnen stimuleren.

De heer VAN KRANENBURG (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Zoals alle partijen heeft de ChristenUnie de afgelopen dagen intensief contact gehad met de stad Nieuwegein. In ons geval betekende dat contact met de heer Monrooij. De heer Monrooij heeft mij ervan overtuigd dat er sprake is van opstand der Nieuwegeiners, in tweeledige zin. Zij zijn het namelijk eens met elkaar; dat schijnt bijzonder te zijn. Daarnaast gaan zij wat doen aan de sociale omgeving. Wij zijn van mening dat de halte Merwestein moet blijven. Daartoe hebben wij het amendement van D66 mede-ingediend. Voor het overige hebben wij de motie van de PvdA mede-ingediend inzake de post 'onvoorzien onvoorzien'. Wij zijn klaar met deze woordspelletjes.

Ik ben benieuwd naar de antwoorden van de gedeputeerde op de vragen van de PVV over de verhoging van de rails. Wat zou daarvan de waarde kunnen zijn?

De heer VAN ESSEN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! De ChristenUnie heeft samen met de PvdA een motie ingediend over de post 'onvoorzien onvoorzien'. Waarom doet u dit via een motie in plaats van een amendement als u vindt dat dit budget niet thuishoort in het projectbudget?

De heer VAN KRANENBURG (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Datzelfde realiseerde ik mij toen dit onder de aandacht kwam in een eerder debat. Een motie is wellicht niet de meest handige vorm, maar daarover zal ik nog enig gesprek voeren.

De heer VAN REENEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De heer Van Kranenburg heeft er veel vertrouwen in dat wijken gerevitaliseerd. Waaruit bestaan de maatregelen om de omgeving rondom de halte Merwestein sociaal veiliger te maken zodat mensen veilig naar hun woning kunnen gaan zonder overlast van hangende jongeren?

De heer VAN KRANENBURG (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! U stelt een vraag en geeft gelijk het antwoord.

De heer VAN REENEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik vraag wat de concrete maatregelen zijn.

De heer VAN KRANENBURG (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Daar kun je veel maatregelen bij bedenken, maar daarover ga ik niet. Dat is aan de gemeente Nieuwegein. De effecten die deze maatregelen moeten hebben, die benoemt u zojuist. Ik kan niet bepalen voor de gemeente Nieuwegein hoe zij dat moet gaan aanpakken.

De heer VAN REENEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! U heeft wel vertrouwen in de gemeente Nieuwegein, omdat de raad unaniem is dat het gaat gebeuren terwijl het in het verleden niet gebeurd is.

De heer VAN KRANENBURG (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Kennelijk is de gemeente Nieuwegein flink wakker geschud. Zij ziet dat het niet de goede kant op gaat en dat zij hierin een verantwoordelijkheid heeft. Zo lees ik de motie die in de raad van Nieuwegein is aangenomen. Omdat deze motie unaniem is aangenomen verwacht ik dat de gemeente daar serieus werk van gaat maken.

Mevrouw VAN KOOTEN (PvdD): Mijnheer de voorzitter! In de toelichting van het statenbesluit over het sluiten van halte Merwestein staat: "Wij verwachten een weerstand vanuit de lokale publieke opinie en in (een deel van de) politiek Nieuwegein." Dat is een understatement, want de gemeenteraad heeft afgelopen donderdag unaniem tegen dit plan gestemd. Een van de redenen die er wordt opgegeven voor de sluiting is dat het station is verloederd. Hierdoor missen de gebruikers een gevoel van sociale veiligheid. De PvdD is van mening dat verloedering niet wordt tegengegaan door het weghalen van voorzieningen. Verloedering stop je door een stad, wijk of buurt en zeker een station te renoveren en veiliger, groener, schoner en mooier te maken. Kost het veel geld? € 1.000.000 is natuurlijk een hoog bedrag, maar als GS in een recent verleden een beetje had opgelet, hadden we 42 stations kunnen aanpassen naar de nieuwe eisen van de trams, plus de omgeving van deze stations kunnen aanpakken.

Daarnaast wil GS dat wij wederom de portemonnee trekken voor de post 'onvoorzien' die moeten worden aangevuld. In het statenvoorstel staat de mooie zin: "Wij beseffen dat het tekort op dit project kort volgt op de eerder gemelde overschrijding voor het project Uithoflijn. Hierdoor kan een beeld ontstaan dat OV-projecten onbeheersbaar lijken." Echter, hieruit blijkt dat OV-projecten onbeheersbaar zijn. De gedeputeerde weet dat PS wel zal instemmen met al deze kostenoverschrijdingen, inmiddels kapot gegooit met tegenslagen van miljoenen en miljoenen. We kunnen niet meer terug en staan elke keer voor een voldongen feit. Komt dit doordat GS niet kan rekenen of doordat de markt weet dat wij malle pietje zijn, want wij kunnen niet anders dan met elke kostenoverschrijding akkoord gaan en maar blijven betalen? Ik hoop dat het gehele college en zijn coalitiepartners door de kiezer volgend jaar wel hard worden aangepakt.

Laat de gebruikers van dit station, de huidige en toekomstige inwoners van deze wijk niet de dupe worden van het slechte beleid van GS. Doe de nodige aanpassingen aan het station en help de gemeente Nieuwegein met het opknappen van de omgeving. Daarom dienen wij de motie 'Ondersteun opknopbeurt Merwestein'. Wij steunen het amendement van D66 en de motie van PvdA.

Motie M83 (PvdD): ondersteun opknopbeurt Merwestein

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018, ter behandeling van het statenvoorstel aanvullend budget vernieuwing Regionale tramlijn;

constaterende dat:

station Merwestein in 2020 verlaagd en verlengd moet zijn voor de inzet van lagevloertrams;

overwegende dat:

- *er rondom station Merwestein 450 tot 500 nieuwe woningen worden gebouwd;*
- *de gemeente Nieuwegein de halte graag open wil houden;*
- *dit station gebruikt wordt voor openbare voorzieningen zoals het theater, gemeentehuis en ziekenhuis;*
- *het station vaker gebruikt zal worden wanneer de sociale veiligheid omhoog gaat;*
- *het station vaker gebruikt zal worden wanneer de omgeving aantrekkelijker gemaakt wordt;*

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:

met de gemeente Nieuwegein in gesprek te gaan over hoe de provincie Utrecht financieel kan ondersteunen bij het vergroten van de sociale veiligheid en het opknappen van de omgeving.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie is voldoende ondertekend en maakt deel uit van de beraadslaging. De motie kan worden vermenigvuldigd en rondgedeeld.

De heer VAN ESSEN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik was afgelopen donderdag aanwezig bij de bewuste raadsvergadering in Nieuwegein. Daar heb ik de wethouder horen zeggen dat het opknappen van de omgeving en de toegankelijkheid van de halte al onderdeel is van het project City

Oost dat de gemeente wil uitvoeren. Wat wilt u daaraan toevoegen? De gemeente gaat dit doen en het zit in haar plan. Waarom moet de provincie daaraan geld besteden?

Mevrouw VAN KOOTEN (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Wij willen graag dat de provincie met de gemeente in gesprek gaat hoe zij daarin kan ondersteunen. Wij zien graag dat de gemeente het probleem zelf aanpakt. Er is echter sprake van sociale onveiligheid en de PvdD ziet daarvoor graag een oplossing. Als de provincie daarbij een hand kan uitsteken, dan zijn wij daar voor.

De heer VAN ESSEN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Zitten er euro's in die uitgestoken hand of kan de gemeente dat zelf betalen? Dat is in dit soort situaties wel gebruikelijk.

Mevrouw VAN KOOTEN (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben daar geen euro's aan gehangen. Wij vragen alleen een gesprek hoe wij elkaar daarin kunnen ondersteunen.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! 50Plus is een groot voorstander en pleit om allerlei voorzieningen en wat daarmee te maken heeft te faciliteren. Het gaat over de regionale tramlijn en in het bijzonder over de tramhalte Merwestein. 50Plus vindt dat zoveel mogelijk mensen gebruik moeten kunnen maken van het OV, zoals ouderen, mindervaliden en scholieren. Bij deze halte zijn in de directe nabijheid veel maatschappelijke evenementen, doelen en inrichtingen, zoals het ziekenhuis, een evenementenlocatie, sportvelden en daarnaast staan 650 woningen en een bioscoop in de planning. Het is niet wenselijk om de afstanden van de halte en locatie te vergroten. De sociale veiligheid speelt hierbij nu en in de toekomst een rol.

Er ligt een ambitie om in de toekomst een doorkoppeling te maken naar de Uithof en de centrumzijde van Utrecht Centraal. Dit zijn gegronde redenen om de halte Merwestein te behouden. Daarnaast speelt het een rol dat de gemeente Nieuwegein in de omgeving van de halte wil investeren. Dat is een positief geluid. Dit had zij wellicht eerder moeten doen, maar beter te laat dan helemaal niet. In deze combinatie is het een prachtig doel. In de gemeenteraad van Nieuwegein zijn op 20 september twee moties van de SP raadsbreed aangenomen. 50Plus ondersteunt het voorgestelde amendement en zal deze mede-indienen om de halte Merwestein te behouden.

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dank voor uw bijdragen. Het is een belangrijke stap in de vernieuwing van de SUNIJ-lijn om dit besluit te nemen. Wij hebben hierover vrij uitgebreid gesproken in de commissie.

Laat ik beginnen met de halte Merwestein. Ik ben van plan om daarover niet al te ingewikkeld te doen namens het college. Wij hebben een argumentatie voorbereid zodat u een goede afweging kunt maken over de vraagstuk en u de keuze voorgelegd om de halte op te heffen. De argumenten die daarvoor staan zijn behouden. Het blijft een halte met weinig instappers. Ik ben het met u eens dat er een halte onderaan het lijstje blijft staan. Dit is niet de belangrijkste reden om een halte te schrappen, maar bij deze halte zijn er wel erg weinig instappers. Dat is al lange tijd zo. Dat is een reden om daar serieus naar te kijken.

Een andere reden daarvoor is dat deze halte vlak bij de halte stadscentrum ligt en er sprake is van sociale onveiligheid. Wij hebben een onderzoekje gedaan naar de mogelijke potentie van deze halte, maar die is beperkt. Dat betekent niet dat niemand gebruik zal maken van de halte als er 650 nieuwe woningen en een bioscoop gebouwd zijn, maar deze mensen zullen waarschijnlijk gebruik maken van de halte van het stadscentrum. Deze halte is dichtbij, wordt een mooi OV-knooppunt en heeft een dubbele bediening van de tram. Met name in de avond is dat een goede reden om die kant op te lopen. Die afweging hebben wij aan u voorgelegd, maar de keuze is aan u. Luisterend naar uw verhalen gaat u straks in grote meerderheid zeggen dat deze halte moet blijven. Dan zal daaraan voldaan worden. Wat mij betreft hebben wij daarover geen groot meningsverschil.

In de statenbrief van mei, waarin wij aankondigden dat er sprake is van een kostenoverschrijding op de hele vernieuwing van de tramlijn, heb ik gemeld dat budget nodig is voor het opknappen van het OV-knooppunt stadscentrum Nieuwegein City. In die brief staat dat wij daarvoor € 7.000.000 extra budget nodig hebben. Ik wil u niet onthouden dat het college daarover morgen debatteert en dat u daarover

binnenkort een voorstel krijgt. Die halte ligt meer ingeklemd in een ingewikkelde constructie. Daarover zullen wij op een later moment uitgebreider spreken, maar ik doe vast de aankondiging dat u daarvoor waarschijnlijk een budgetaanvraag krijgt om de halte en het OV-knooppunt te versterken. Dit is een plek waarvan ongeveer 200.000 mensen per dag gebruik maken en waar het busstation naartoe verplaatst wordt waardoor de overstap tussen de tram en de bus beter wordt.

Dan een ander belangrijk punt waarvoor u terecht aandacht heeft gevraagd. Laat ik beginnen bij de post 'onvoorzien onvoorzien'. Ondanks dat ik weet dat Rijkswaterstaat deze post standaard gebruikt, blijf ik het een ongelukkige term vinden doordat het tweemaal hetzelfde woord is. Het is een soort jargon waarop wij iets moeten verzinnen. Het belangrijkste is dat het wel twee verschillende dingen zijn en er daarom twee verschillende mandaten op zitten. De normale post 'onvoorzien' zit in het projectbudget. Dat is de ruimte voor de projectorganisatie om de risico's uit het risicodossier inclusief de kans en voordelen in het project te kunnen meewegen. Een voorbeeld hiervan is een grote vervuiling van het werkterrein, uitloop van werkzaamheden, materiaal dat niet goed geleverd is waarop zij moet handelen en inzet van extra vervoer als dat nodig is. In de evaluatie van de Uithoflijn heeft de gemeente Utrecht om een rapportage gevraagd waarin deze suggestie van de post 'onvoorzien onvoorzien' is opgenomen. Deze post is voor risico's die zich voordoen waarop vanuit het project niet gestuurd kan worden. Dat zijn bijvoorbeeld wijzigingen van de regelgeving of marktrisico's bij kosten van een hogere aanbesteding. Op deze risico's kan moeilijk geanticipeerd worden. Daarom is het gezegd om daarvan een aparte post te maken. In theorie kun je deze bij het project leggen, maar dan gaat u er in ieder geval niet meer over. Het is een belangrijke reden om slagkracht te houden op die post. Niet omdat de gedeputeerde of het college graag zelf aan de knoppen zit.

Wij leggen bijvoorbeeld de aanbesteding bij u neer, omdat wij willen starten met de aanbesteding. Als daaruit blijkt dat het duurder wordt dan wij bedacht hadden en wij moeten eerst bij u terugkomen om budget aan te vragen, dan zal dat vertraging opleveren. Als die vertraging zodanig is dat wij de planning niet meer halen, dan zal het automatisch een jaar doorschuiven. Dat kost veel geld. Wij willen de buitendienstregeling alleen in de zomerperiode laten plaatsvinden. Als je deze in de drukste tijd van het jaar wil laten plaatsvinden, dan wordt dat erg lastig. Een risico is dus dat de planning verschuift. Dan wil je slagkracht hebben in het project met een bestuurlijk mandaat. Dat is de reden dat de post 'onvoorzien onvoorzien' is toegevoegd. Het is een post die wij toegevoegd hebben naar aanleiding van de adviezen rondom de Uithoflijn. Het is de eerste keer dat wij dat doen, dus ik snap dat wij moeten wennen aan de terminologie en de methodiek. In een groot project is het ingewikkeld dat je soms tegen zaken aanloopt die je niet kunt voorzien. Dat is de reden om het op deze manier te organiseren. Daarom ontraad ik deze motie, want als u dit naar u toetrekt dan vraagt u dat wij langskomen als er extra budget nodig is. Daaraan zitten andere risico's.

De heer VAN ESSEN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een vraag over de verantwoording van het extra budget. Het is een budget dat aan het project gekoppeld is, waardoor het college dit niet willekeurig kan uitgeven. Echter, de verantwoording van de besteding van de kosten is aan PS. Dat is waarschijnlijk de achterliggende gedachte van de motie van de PvdA en ChristenUnie. Daarover willen wij verantwoording afgelegd zien door het college. Hoe ziet u dat voor u?

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dat is een terechte vraag. Natuurlijk moet het college verantwoording afleggen, maar wel eerlijk achteraf. Anders werkt het niet. Achteraf leg ik graag verantwoording aan u af om duidelijk te maken waarom en onder welke voorwaarde een beslissing is genomen. Het is zo nieuw dat ik mij kan voorstellen dat u daarover per direct geïnformeerd wordt als het optreedt, maar het besluit ligt wel bij GS. Dit is om de snelheid erin te houden. Wij moeten daarover transparant zijn. Dit is een reden om te evalueren hoe wij hiermee om zijn gegaan. In de commissie deed de PVV de suggestie om een soort rapportage te maken van dit deel van het project. Dat vind ik een interessante optie, want daarin kun je dit soort dingen meenemen. Dan kun je melden wat er speelt in een project. Dat is wat ons betreft niet het punt. Hierin zullen wij u meenemen, maar wel achteraf. Anders hoeven wij het niet op deze manier aan u te vragen.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik kan u volgen in deze redenering, maar er zijn allerlei redenen voor de huidige budgetoverschrijdingen, zoals de verhoogde bouwkosten, de weekend- en avonduren die zijn vergeten mee te rekenen en een te hoge tijdsdruk waardoor er een onvoldoende risico-inschatting gemaakt is. Zouden dat soort kosten onder de post 'onvoorzien onvoorzien' vallen? Dan zitten wij op de verkeerde weg, want daarvan moeten wij vooraf beoordelen of het terecht kosten zijn. Als dat niet zo is, waarvoor biedt deze nieuwe post dan een oplossing? Voor deze kosten moet u bij ons langskomen en zou er de vertraging optreden. Voor welk probleem biedt dit een oplossing?

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Voor een aantal posten die er spelen, waarvoor er sprake is van een extra budgetaanvraag, moeten wij bij u langskomen, omdat dit van tevoren niet goed is ingeschat. Ik gaf zojuist het voorbeeld van het marktrisico. Wij moeten nog beginnen met de aanbesteding, maar zien al dat wij het niet redden met het budget dat beschikbaar is gesteld. Daarom kom ik apart bij u langs om het budget te verhogen. In theorie is het mogelijk dat later blijkt dat het nog duurder wordt door de marktwerking. Dan is het handig dat wij snel kunnen handelen. Elementen van dit verhaal komen uit het onderzoek van PROCAP, waarin staat dat wij ervoor moeten zorgen dat er ruimte is voor dit soort onvoorziene omstandigheden. Deze hadden wij de vorige keer niet meegenomen. Als wij er meer tijd voor hadden genomen, hadden wij elementen in de huidige budgetaanvraag beter moeten voorbereiden of uit elkaar moeten trekken. Dan hadden wij de kostenopbouw op een andere manier kunnen maken en dan had u daarover een besluit moeten nemen, want het is een projectbesluit inclusief een onvoorziene post. Waar het om gaat is dat er soms dingen zijn die je niet ziet aankomen. Dat speelde zowel twee jaar geleden als bij dit project.

Het is belangrijk dat wij vooruitkijken. Als wij in 2020 de vernieuwing van de tram van de SUNIJ-lijn willen completeren, dan moeten wij de aanbesteding ingaan en tempo maken. In een ingewikkelde opgave, zoals de Uithoflijn, heb je ruimte nodig. Ik begrijp goed dat men in de politieke arena op alles grip wil hebben, maar ik vraag u om ruimte te gunnen aan het mandaat van de gedeputeerde bij een project. Dat is nieuw, maar dit is de manier waarop wij naar grote investeringen moeten kijken in onze provincie.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik heb nog een vraag over de marktomstandigheden en de hoge kosten. Deze kosten zijn fors en het gaat heel snel. Ter vergelijking: bij de Rondweg Amersfoort vroegen de marktomstandigheden eveneens om een fors hoger budget dan wij hebben vastgesteld. Dan zijn de kosten wellicht zo hoog dat dit bij de Staten kan leiden tot een andere afweging voordat wij de aanbesteding ingaan. Bent u het met mij eens dat de Staten daartoe in staat gesteld moeten worden?

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw d'Hondt gebruikt het verkeerde voorbeeld, want bij de Rondweg Amersfoort gaat het over een subsidierelatie met de gemeente Amersfoort waarbij wij duidelijk hebben afgesproken welk bedrag zij krijgt. Als daar een hoger projectbudget nodig is, dan is het aan de gemeente Amersfoort om op dezelfde manier naar het projectbudget te kijken zoals wij naar dit projectbudget kijken. Bij de Rondweg Amersfoort lag het risico niet bij ons.

Wij vragen u om de post 'onvoorzien onvoorzien' goed te keuren en daarmee ruimte te geven aan het project. U stuurt daarmee aan de voorkant en gaat daarmee akkoord met een post 'onvoorzien' en een post 'onvoorzien onvoorzien'. Daarbinnen moet het project uitgevoerd worden. Als de kosten daarbuiten vallen of het te politiek gevoelig wordt, dan moeten wij bij u terugkomen. Echter, de inschatting ligt uiteindelijk bij GS. Ik probeer u duidelijk te maken dat er in het belang van dit project dingen kunnen gebeuren waarbij het van belang is om een besluit te kunnen nemen met een zekere slagvaardigheid om te voorkomen dat er nog meer vertraging ontstaat. Dit zou nog meer kosten met zich mee kunnen brengen. Dat moeten wij voorkomen.

De VOORZITTER: Ik wil voorkomen dat het te lang duurt. Ik vraag u allen om korter aan het woord te zijn. Mevrouw Poppe, u mag een scherpe en korte vraag stellen.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Hoeveel geld bevat de post 'onvoorzien onvoorzien'?

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! In de post 'onvoorzien onvoorzien' zit € 7.000.000.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Is dat genoeg?

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Als wij daarbuiten treden, dan moet ik bij u langskomen.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Dat moet u nu ook.

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik ga mijzelf herhalen. Zonder deze post lopen wij het risico dat wij geen ruimte hebben en de vertraging ingaan.

De heer VAN KRANENBURG (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Wij zuchten ook weleens, omdat er miljoenen euro's niet goed geraamd zijn. Is het werkelijk zo dat u € 7.000.000 beschikbaar moet hebben om snel te kunnen uitgeven aan de partijen die dit kennelijk nodig hebben om het project verder op gang te krijgen? Kunnen daar geen vier tot vijf weken tussen zitten die gelden voor de voorbereidingstijd van een statenvergadering? Ik begrijp het niet. Het gaat over enorme bedragen.

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het is niet haalbaar om met vier weken bij u te staan met een uitgewerkt voorstel als zoiets optreedt. Dat moet eerst voorbereid en getoetst worden, dan moet het naar mij, door GS en dan naar u toe. Dan kan het vier weken of zes weken duren voordat u een statenvergadering heeft. Het zal minimaal twee maanden duren voordat er dan een besluit wordt genomen.

Ik probeer het concreet te krijgen. Het is niet ons eigen idee. PROCAP komt met dit voorstel, omdat zij bij Rijkswaterstaat bij grote infraprojecten goede ervaringen hebben met dit soort ruimte. Het meest concrete voorstel waarbij dit kan optreden is als het een miljoen euro duurder blijkt te zijn na de afronding van de aanbesteding. Dan hebben wij ruimte om het project af te maken binnen het mandaat dat u mij geeft als u hier een besluit neemt. Als u daar wat over te zeggen wil hebben en het een aantal maanden duurt voordat ik daarover een debat kan voeren met u, dan lopen wij het risico dat het project een jaar doorschuift. Wij moeten ons realiseren dat het bij dit soort ingewikkelde projecten die onder uw verantwoordelijkheid vallen hoort om er op deze manier over na te denken. Als u helemaal in de projectorganisatie wilt zitten, dan bepaalt de politiek de uitvoering van het project. Dat kost tijd en het is de vraag of het daarvan beter wordt. Ik volg hiermee een aanbeveling van PROCAP. De gemeente Utrecht heeft dit bureau gevraagd om naar dit soort zaken te kijken naar aanleiding van de Uithoflijn.

De heer VAN KRANENBURG (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik begin hier grote moeite mee te krijgen. Er gaat verschrikkelijk veel geld om in infrastructurele werken voor de tram. Dat is de laatste maanden schrikbarend duidelijk geworden. U zegt dat u snel een paar miljoen euro verantwoord kunt besteden in het kader van het project zodat dit goed kan doorlopen, maar u heeft veel voorbereidingstijd nodig als het door de Staten moet. Daarmee zegt u dat het veel tijd kost als het voorstel naar de Staten moet, maar als u het zelf doet is het snel geregeld. Bent u dan wel 'in control'?

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Er zijn afspraken tussen PS en GS over de processtijd waarin wij stukken aanleveren.

De heer VAN KRANENBURG (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Dat is mijn voorstel dat wij snel de procesafspraken tegen het licht houden, want kennelijk is de organisatie niet in staat om op verantwoorde wijze democratisch gecontroleerd dit soort grote projecten aan te gaan.

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Deze afspraken maken de Staten zelf met GS. Dat is logisch, want u heeft tijd nodig om een voorstel te kunnen lezen en in een commissie te

kunnen behandelen. Ik probeer duidelijk te maken wat het principe achter het voorstel is en waarom wij denken dat u de motie niet moet steunen.

Dan ga ik langs een aantal punten die genoemd zijn in de bijdragen van de Staten. De heer Van Reenen vroeg of het vervangend vervoer soberder kan. Dat hebben wij afgewogen en het staat in het statenvoorstel. Wij zullen het regulier vervangend vervoer van dit soort projecten inzetten. Dat betekent dat ik geen mogelijkheid zie om dit te versoberen, behalve als u het daarmee verslechterd. Dat moeten wij niet willen. Daarin hebben wij een bewuste keuze gemaakt.

De heer De Bruijne heeft blijkbaar een mail gestuurd met het idee om het spoor omhoog te brengen. Dat klinkt heel aardig, maar dat is erg lastig. Zeker als dit op meerdere plekken uitgevoerd moet worden, want de meeste haltes liggen bij een kruising waar een tram gelijkvloers overheen moet. Dat betekent dat de tram snel omhoog en naar beneden moet. Het is de vraag of dit in de casus Merwestein goedkoper is. Er is een bepaalde hellingshoek nodig waarvoor tramhaltes verlengd moeten worden en er moet een nieuwe halteconstructie gemaakt worden. Bij de halte Merwestein zouden wij dan een slechtere constructie van de halte toelaten, want dat is de huidige halteconstructie. Als wij het doen, dan moeten wij het goed doen.

D66 vroeg naar de risico's. De risico's zitten in de marktwerking en in de planning. Wij hebben dit afgestemd, maar er kan altijd een bezwaar of beroepsprocedure rondom de omgevingsvergunning komen waardoor de planning van de voorbereiding krap wordt. Daarnaast zitten er risico's in de uitvoering. Bij de Uithoflijn hebben wij bijvoorbeeld meegemaakt dat bij het slopen ontdekt werd dat de onderbouw van de tramrails in de halteconstructie slechter is dan wij dachten. Dan kost het meer tijd. Dit soort risico's is altijd aanwezig. Voor een deel kunnen wij deze risico's inschatten en voor een deel valt dit in de post 'onvoorzien onvoorzien'. Het is belangrijk om u hierover goed op de hoogte te houden, zoals wij met de kwartaalrapportages van de Uithoflijn doen. Ik ga onderzoeken hoe ik u bij de VRT op de hoogte kan houden van waar wij staan en waar wij tegenaan lopen om risico's goed met u te delen op rapportageniveau.

Mevrouw SCHNEIDERS (D66): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde sprak over een jaar uitstel naar de volgende zomer. Als de gehele planning een jaar verlengd wordt, zou er dan meer ruimte en minder druk op de planning zitten? Of vindt u dat het zo snel mogelijk moet gebeuren, want dat kost de minste tijd en geld?

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dit is afhankelijk van de Uithoflijn en met het rijden van de trams op het hele traject. Dat is voorzien voor 2020. Daarnaast is er sprake van verouderd materieel op de SUNIJ-lijn dat niet eindeloos meegaat. Dan zullen er extra onderhoudswerkzaamheden van het huidige trammaterieel nodig zijn. Dat is een reden om u dit voorstel voor te leggen om het budget te verhogen en ervoor te zorgen dat wij van start kunnen gaan om 2020 te halen. Dat past in de planning van de Uithoflijn en de vervanging van het oude materieel.

De heer IJSSENNAGGER (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik heb uw antwoord gemist op mijn vraag over het verhogen van de tramrails.

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Deze heeft u gemist, want die vraag heb ik wel beantwoord.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! U zou nog iets zeggen over de halte bij het city centrum en de overstap naar de bussen. Hoe kan het zijn dat de bushaltes op dit moment allemaal overdekt zijn en straks niet meer?

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! U weet meer dan ik. Ik ben met de gemeente in overleg om daarvan een prachtig OV-knooppunt te maken.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Met een overkapping?

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Zover ik weet komt er een overkapping. U krijgt daarvoor een apart voorstel met een kredietaanvraag om dit samen met de gemeente voor elkaar te krijgen. Daar zal dit allemaal in staan.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Kunnen wij volstaan met een keer de tram uit de dienstverlening te halen voor werkzaamheden in plaats van twee keer?

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! U krijgt dat voorstel binnenkort, omdat wij proberen om het OV-knooppunt in 2020 voor elkaar te krijgen. Dat risico is nog iets groter, maar dat staat in dat stuk. Ik doe alleen de aankondiging dat naast de € 16.000.000 plus € 1.000.000 waartoe u waarschijnlijk vanavond besluit er zeer waarschijnlijk een extra kredietaanvraag komt voor het stadscentrum van Nieuwegein.

Ik ben vergeten om motie M83 te behandelen. De PvdD vraagt om met de gemeente Nieuwegein in gesprek te gaan hoe wij hen financieel kunnen ondersteunen bij de sociale veiligheid. Daarbij gaat het over geld, zonder dat u een bedrag noemt. Het moet helder zijn waar de verantwoordelijkheid ligt. Ik heb de handschoen van de gemeenteraad van Nieuwegein opgemerkt met een groot gebaar. Als u het amendement aanneemt, zullen wij ervoor zorgen dat de halte Merwestein blijft en wordt opgeknapt binnen de kwaliteit die voor de gehele tramlijn geldt. Daarin stoppen wij € 1.000.000. Daarbij vragen wij aan de gemeente om een aantal andere dingen te doen rondom sociale veiligheid, toegankelijkheid en het opknappen van het de omgeving en openbare ruimte. De scheidlijn daartussen moeten wij heel helder houden. De provincie gaat niet over de sociale onveiligheid rond de halte. Dat betekent niet dat ik daarover niet met de gemeente in gesprek ga over hoe wij dat samen zo goed mogelijk voor elkaar krijgen, maar daar moeten wij geen financiële toezeggen voor geven. Dan lopen wij het risico dat dit bij alle projecten waar dit speelt optreedt. Dat staat tegenover uw bereidheid om er geld in te stoppen om die halte op topniveau te krijgen. Dat vind ik een prachtig gebaar.

De VOORZITTER: Daarmee beëindigd de beantwoording van de gedeputeerde. Is er behoefte aan een tweede termijn?

Mevrouw VAN KOOTEN (PvdD): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde zegt dat de verantwoordelijkheid voor het vergroten van de sociale veiligheid en het opknappen van de omgeving bij de gemeente Nieuwegein ligt. Begrijp ik het goed dat de gedeputeerde wel in gesprek gaat met de gemeente hoe zij gezamenlijk de sociale veiligheid op orde kunnen brengen of hoe de provincie daarbij kan ondersteunen zonder daar financiële middelen tegenover te zetten?

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik stel mij voor dat wij een gesprek voeren over Merwestein in het geheel. Hoe zorg je ervoor als de halte is opgeknapt dat de andere voorzieningen er ook komen? Dat moeten wij goed in de planning krijgen. Dat betekent dat wij het lijstje aflopen van wat er moet gebeuren. Ik ga ervan uit dat de gemeente Nieuwegein uitstekend zelf in staat is om na te denken over dit vraagstuk. Wij willen daarover meedenken, maar de openbare orde en veiligheid in de gemeente valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. Dat betekent niet dat er onwil is vanuit de provincie om erover te praten, maar wij moeten voorkomen dat wij ons ergens mee bemoeien waar de gemeente over gaat. Wij zullen integraal kijken wat de verantwoordelijkheid is van de gemeente bij het opknappen van de halte en of zij dit voor elkaar krijgt.

Mevrouw VAN KOOTEN (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Als ik dat kan opvatten als een toezegging dat de gedeputeerde met de gemeente in gesprek gaat over deze punten, dan zal ik motie M83 intrekken.

De VOORZITTER: De motie M83 van de PvdD is ingetrokken en maakt geen deel meer uit van de beraadslaging.

Wij gaan de tweede termijn in. Ik wijs u erop dat alles wat teveel aan tijd wordt genomen u op de donderdagavond weer tegenkomt.

De heer VAN REENEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het debat in de eerste termijn gehoord hebbende, is het aannemelijk dat Provinciale Staten vandaag besluiten tot het instandhouden van de tramhalte Merwestein. In mijn eerste termijn zei ik dat het gaat over een bedrag dat het waard is om te besteden, maar dat dit zinvol besteed moet worden. Gezien de inhoud van de aangenomen moties van de gemeenteraad van Nieuwegein lijkt het ons volstrekt begrijpelijk als de provincie zich zal beperken tot het geschikt maken van de halte voor een nieuwe tramlijn. Daarmee revitaliseren wij alleen de huidige situatie. Alle overige kosten van het revitaliseren van het gebied, de aanvullende aanpassingen van de halte en het aanpakken van de sociale onveiligheid zijn voor rekening van de gemeente Nieuwegein. Ik dien hierbij een motie in met die strekking.

Motie M84 (VVD): boter bij de VRT vis

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018, aan de orde hebbende het voorstel voor aanvullend budget vernieuwing regionale tramlijn;

constaterende dat:

Gedeputeerde Staten het voornemen heeft geuit de tramhalte Merwestein op te heffen;

overwegende dat

- *er een amendement is ingediend door diverse partijen in Provinciale Staten date het opheffen van de halte uit het voorliggende statenvoorstel schrapt;*
- *het gebied rond de tramhalte, volgens de gemeenteraad van de gemeente Nieuwegein, de komende jaren een metamorfose zal ondergaan met woningbouw aan de Doorslagzone (toevoeging van ruim 650 woningen en een bioscoop) en het opknappen van de wijk Merwestein (inclusief transformatie van kantoorgebouwen naar appartementen);*
- *door de gemeenteraad van Nieuwegein aangenomen wordt dat het herstellen van de tramverbinding naar Utrecht centrumzijde en de aansluiting op de Uithoflijn zal leiden tot meer reizigers;*
- *de gemeenteraad van Nieuwegein het college van b&w van de gemeente Nieuwegein unaniem de opdracht heeft gegeven met een integraal plan van aanpak te komen waarmee de kwaliteit, de toegankelijkheid, de sociale veiligheid van de halte Merwestein en de directe omgeving zal verbeteren;*

dragen het college van Gedeputeerde Staten op:

- *met de gemeente Nieuwegein in gesprek te gaan zodat het aanpassen van de tramhalte Merwestein en de revitalisering van de directe omgeving gelijktijdig zal plaatsvinden;*
- *de aanpassing van de halte Merwestein te beperken tot het geschikt maken van de halte voor de nieuwe tramstellen en daarmee alleen de bestaande situatie revitaliseren.*

En gaat over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie is voldoende ondertekend en maakt deel uit van de beraadslaging. De motie kan worden vermenigvuldigd en rondgedeeld.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde geeft in dit debat een nadere toelichting op de post 'onvoorzien onvoorzien'. Hij noemt daarin de tijdsdruk en dat aanbestedingen duurder uitpakken als deze vertraging oplopen. Daarbij wijs ik erop dat wij hierover een debat hebben gevoerd en nadere toelichting hebben gevraagd. Dit argument is toen niet schriftelijk naar ons toe gekomen. Dat zou in het vervolg beter kunnen. Daarnaast hebben wij geen criteria voor de post 'onvoorzien onvoorzien'. U noemt de markt, maar dat is een vaag begrip waar van alles onder geschaard kan worden. Dit kan een aardbeving, een staatsgreep of de omverwerping van de gemeenteraad van Nieuwegein zijn. Dit lijken mij zaken die definitief onvoorzien onvoorzien zijn en waardoor wij wellicht tot een andere afweging komen of een halte of aanbesteding van een nieuw tramspoor een goede beslissing is. Het gaat over een bedrag van € 7.000.000 waarover wij vooraf geen controle krijgen. Ik handhaaf onze motie.

De vraag is gesteld waarom wij dit niet als amendement hebben ingediend. Dat komt doordat dit een onderdeel is van een trend. Wij hebben vanochtend de discussie over de jaarrekening gevoerd. Wij zien dat er telkens dure fouten gemaakt worden in begrotingen waarvoor achteraf sorry gezegd wordt. Vervolgens wordt ons gevraagd om te tekenen voor een nieuwe ronde aan geld. Daarom geldt deze motie niet alleen voor dit besluit, maar ook voor toekomstige projecten die veel geld kosten en waarvoor wij een post 'onvoorzien onvoorzien' onwenselijk vinden.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! De beantwoording van de gedeputeerde was dusdanig dat wij de motie die wij hebben opgesteld niet zullen indienen. Wat betreft de post 'onvoorzien onvoorzien' kan ik mij aansluiten bij de PvdA. Wij hebben het gevoel dat wij een blanco cheque tekenen en als wij dit niet doen en er komt vertraging, dat er dan op ons gewezen wordt omdat wij dit potje niet voorzien. Ik heb liever dat het vooraf verantwoord wordt, dan dat het geld eenmaal is uitgegeven en dit achteraf verantwoord moet worden.

De heer VAN KRANENBURG (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Dank aan de gedeputeerde voor zijn beantwoording in de eerste termijn en voor de gedachtewisseling die wij zojuist hadden. Helaas heeft hij mij nog niet overgehaald om de post 'onvoorzien onvoorzien' in stand te houden. Ik raad mij de rest van deze vergadering of ik niet alsnog met iets pittigers kom dan een motie. Het is belangrijk dat Nieuwegein haar tramhalte houdt. Daar begint het op te lijken. Daar ben ik erg blij mee.

De heer STRAAT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik heb nog een paar laatste woorden over de post 'onvoorzien onvoorzien'. U neemt een besluit over € 17.000.000 extra budget. Bij elkaar opgeteld is dat € 157.000.000 voor dit project. Ik zeg niet dat dit een blanco cheque is, maar u heeft geen complete sturing op dit bedrag. Wij hebben de afspraak gemaakt dat wij daarmee de tramlijn opknappen en het materieel inkopen. Dit is een belangrijk debat over hoe wij met dit soort grote infrastructuurele projecten omgaan. De Uithoflijn heeft ons geleerd dat wij dit soort ruimte om mee te kunnen bewegen in projecten nodig hebben. Dat kun je bij de projectorganisatie leggen en dan valt het in de grote pot van € 157.000.000 of u laat er nog bestuurlijk mandaat op rusten. Dat is het voorstel dat wij doen. Ik ga niet herhalen wat wij hiermee beogen, maar wij proberen lessen te leren uit wat bij de Uithoflijn gespeeld heeft. Natuurlijk wordt daarover verantwoording afgelegd. Daarvoor gaan wij een goede systematiek verzinnen.

Als u het met mij eens bent dat wij dit project zo snel mogelijk willen realiseren in relatie met de Uithoflijn, dan is het belangrijk dat wij dit soort vraagstukken over hoe wij kunnen meebewegen moeten organiseren. Als alles langs de Staten moet, dan betekent dit vervolgens dat uw dynamiek het project bepaalt. Soms is dat erg onhandig. Dat hoort helaas bij de lessen die wij uit de Uithoflijn hebben geleerd.

De VOORZITTER: Dank u wel. Wij komen hierop terug bij de stemmingen. In de tussentijd krijgt de heer Van Kranenburg alle gelegenheid om in stilte hierover na te denken.

Statenvoorstel verzoek advies aanvraag RTVU.

De VOORZITTER: Ik heb begrepen dat met name de ChristenUnie en de SGP over dit onderwerp het woord vragen. De andere fracties hoeven dat niet.

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Op de agenda van vandaag staat het statenvoorstel verzoek advies aanvraag RTV Utrecht. De meest korte conclusie is dat RTV Utrecht voldoet aan alle eisen van de Mediawet en er zich geen andere kandidaten gemeld hebben. Daarom ligt er een positief advies om voor een periode van vijf jaar de zendtijd weer aan haar toe te wijzen. Daarmee kan dit agendapunt vanuit onze wettelijke taak zomaar afgedaan zijn en wachten wij tot de volgende adviesaanvraag in 2023. Dat vinden wij jammer.

Wij leven in een tijd waarin de media een enorme invloed hebben op onze samenleving. Per seconde worden wij ondergedompeld in nieuws van wereldschaal tot microniveau. Met mijn begrensde rationaliteit van een burger ben ik via social media zelf producent van informatie en nieuws. Soms tot 140 tekens gedecimeerd, worden meningen als feiten gepresenteerd, visies tot waarheid verheven en is er een steeds groter aanbod van niet geduide informatie die voor iedereen toegankelijk is. Wij leven in tijden waarin de grens tussen nieuws en nepnieuws en tussen feiten en fictie soms moeilijk te onderscheiden is. Daarom heeft onze democratie provinciaal onafhankelijke, betrouwbare, toegankelijke en veelzijdige informatie nodig. Wij moeten oog hebben voor een zo groot mogelijke pluriformiteit, zonder directe belangen van aandeelhouders, adverteerders en winstbejag. Met behulp van data, duiding en verdieping moeten wij discussie en debat faciliteren door betrouwbaar en onpartijdig nieuws te brengen. Dat helpt onze burgers in de provincie Utrecht bij hun beeldvorming en meningsvorming. De vrije pers, zoals RTV Utrecht, is waakhond voor onze democratie en moet met beschikbare middelen zorg dragen voor kwalitatief goede programma's voor een breed publiek. Vorige week bleek dat het kabinet met extra geld komt voor regionale en lokale omroepen na een bezuinigingsslag van de afgelopen jaren.

Met ons pleidooi voor een publiek regionale omroep zijn wij tegelijkertijd niet kritiekloos. De lat moet heel erg hoog liggen. Er moet kwaliteit geleverd worden door RTV Utrecht. Er moet een gevarieerde programmering zijn voor de hele breedte van de Utrechtse samenleving en ter bevordering van regionale identiteit. De samenstelling van het Programmabeleid Bepalend Orgaan moet een goede brede afspiegeling zijn van de provincie Utrecht. Terecht is de vertegenwoordiging vanuit de hele regio een aandachtspunt.

Terug naar onze rol in Provinciale Staten van Utrecht. Het is goed dat de provincie geen voorwaarden mag stellen aan het programmabeleid of aan de vorm en inhoud van programma's, omdat dit de redactionele onafhankelijkheid en het onafhankelijk functioneren van de regionale media aantast. Echter, tussen het ver weg blijven van de inhoud enerzijds en anderzijds de vijfjaarlijkse formele toewijzing van de licentie zit voor ons heel veel ruimte. Wat onze fractie betreft verdient het mediabeleid eens per collegeperiode een goed gesprek in de Staten, bijvoorbeeld over onze wettelijke taak rondom regionale identiteit of over de mogelijke versterking van regionale journalistiek. Wij horen graag een reactie van de gedeputeerde hierop.

De heer G. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik heb gezegd dat wij mogelijk met een motie zouden komen. Het onderwerp van die motie is 'onderzoeksjournalistiek'. Die motie zullen wij echter niet indienen vanwege de tijd. Wij gaan schriftelijke vragen voorbereiden en zullen mogelijk op een ander moment hiermee terugkomen. Deze tijd kunnen wij dan gebruiken voor de bespreking van de Landbouwvisie.

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een korte reactie op de inbreng van de ChristenUnie die een pleidooi houdt voor een sterke regionale omroep. In het verleden was de Mediawet anders georganiseerd voor de provincies en was er met betrekking tot de regionale omroep een grotere rol voor ons weggelegd. Dat kwam doordat wij het geld van het Rijk gedecentraliseerd uitgaven. Dat bracht ons in gesprek met de omroep. Die rol is er niet meer. De provincie gaat alleen nog over het Programma Bepalend Orgaan. Dat is in de regelgeving blijven hangen, waardoor het hier nog besproken wordt.

U sprak over de vrije pers als waakhond van de democratie, over kwalitatief goede programma's en een regionale vertegenwoordiging in het Programma Bepalend Orgaan. Vandaag benut u uw adviesrecht over het Programma Bepalend Orgaan. Het kan een interessante discussie zijn, maar deze discussie moet u met uw Staten bepalen. Het valt niet terug op een wettelijke taak van de provincie. Dat neemt niet weg dat de provincie zich hierover kan uitspreken en er waarde aan kan hechten om met de regionale omroep in gesprek te raken over de nieuwsvoorziening aan de regio en de programmering die de omroep daarin voorziet. Als daaraan in brede zin behoefte is bij de Staten, dan zullen wij daarin voorzien. Op dit moment is de provinciale rol beperkt tot dat aspect van de regionale omroep: het Programma Bepalend Orgaan.

Mevrouw BOELHOUWER (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik kan mij volledig aansluiten bij het verhaal van mevrouw De Haan, maar ik bemerk bij de gedeputeerde een terughoudendheid om te zeggen dat wij daarmee gezamenlijk meer moeten. Het is verstandig dat de Staten breder spreken over dit belangrijke onderwerp. Onze betrokkenheid is op dit moment erg minimaal. Mijn suggestie is dat wij met de nieuwe Staten aan het begin van de periode een gesprek met bijvoorbeeld het Programma Bepalend Orgaan gaan voeren. Ik begrijp dat de gedeputeerde niet over haar periode heen wil regeren, maar voor de notulen wil ik dit graag gezegd hebben. Wat ons betreft is dit een goede suggestie om daarmee aan de slag te gaan in het voorjaar van 2019.

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het gaat niet over het regeren over mijn periode heen, maar handelen binnen het voorliggende kader. In dat kader is het vrij beperkt hoe de provincie zich verhoudt tot de regionale omroep. Ik begrijp wel uw behoefte. De provincie en de regionale omroep hebben dezelfde omroep, namelijk het zorgen voor een goede informatievoorziening aan de regio. Wij werken overigens wel samen met de regionale omroep, want soms hebben wij doelen om iets onder de aandacht te brengen en maken wij daarover samen een item. Er is wel degelijk samenwerking, maar geen betrokkenheid bij het instituut van de regionale omroep. Ik onderschrijf uw idee daarover dat de notulen de meest aangewezen plek is als u dit de volgende periode aan de orde wilt stellen.

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Uiteraard staan wij vandaag voor een positief advies. Daarmee zullen wij instemmen. Tegelijkertijd hechten wij waarde aan een gesprek in de commissie BEM over dit onderwerp. De suggestie van GroenLinks om in overleg te gaan met het Programmabeleid Bepalend Orgaan gaat wat ons betreft hierin te ver. Daarmee zit je dicht aan tegen de inhoud van de programmering. In eerste instantie willen wij hierover in de Staten het gesprek voeren. Het een hoeft echter het ander niet uit te sluiten.

De VOORZITTER: Daarmee sluiten wij dit onderwerp af en komen wij hier op terug bij de stemmingen.

Statenvoorstel ambitiedocument dijkversterking.

De VOORZITTER: Het vorige agendapunt gaf een mooi voorbeeld. Wij gaan kijken of wij er op dezelfde manier doorheen kunnen komen. Het woord is aan mevrouw Godschalx. Zij houdt haar maidenspeech en u kent de voorwaarden daarbij.

Mevrouw GODSCHALX (VVD): Mijnheer de voorzitter! Een maidenspeech maakt het verschil tussen nat of droog achter de oren. Dat is precies waarover het gaat vandaag. Droog achter de oren is fijn, maar het is nog beter als het droog is onder de voeten. Het klinkt vanzelfsprekend, maar het dijkbeheer is net zoals de Italiaanse brug: op het moment dat het goed blijft gaan zijn er maar weinig mensen die beseffen dat er een groot risico is op schade. Dit geldt voor onze Lekdijk.

De Lekdijk is essentieel voor de veiligheid van ongeveer 1.000.000 mensen, zowel inwoners uit de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland als onze provincie Utrecht. Als de Utrechtse dijk overstroomt, komt het water tot Amsterdam met als gevolg € 20.000.000.000 schade. Toen ik in 2013 nog in de commissie Ruimte zat van de gemeente Woerden zag ik ooit een stresstest waar je in een animatie kon zien hoezeer je eigen huis onder water zou kunnen komen te staan. Daarvan was ik diep onder de indruk.

Sinds 2017 is er een nieuwe normering voor waterveiligheid. Iedere inwoner in Nederland heeft sindsdien recht op dezelfde bescherming tegen het water en er wordt gerekend met de economische waarde van het gebied dat een dijk die zou kunnen overstromen zou moeten beschermen.

De Lekdijk voldoet niet op een groot aantal plaatsen. De VVD staat voor veiligheid, bescherming tegen overstroming en het behoud van droge voeten. De VVD wil dat de Lekdijk weer aan de veiligheidsnormen voldoet. De provincie heeft daarin een rol. Dijkgemeenten moeten niet ieder voor zich de

dijk en de weg gaan aanpassen. Provinciale coördinatie is nodig om te voorkomen dat partijen teveel in elkaars vaarwater zitten.

De ambitie in dit document gaat echter veel verder. Vanuit een integrale visie is er aandacht voor mobiliteit, recreatie en gebiedsontwikkeling. Uit de beantwoording van onze vragen begrijpt de VVD dat de Ringparkgedachte verder geconcretiseerd en uitgewerkt moet worden. Voorbeelden van deze uitwerking zijn een betere bereikbaarheid van de dijk, uniforme verkeersveiligheid en meer verbindingen tussen noord en zuid. Dijkroutes zijn populair bij fietsers, ruiters en motoren. Toen ik nog in de buurt woonde van de Lekdijk kwam ik daar zelf regelmatig op de racefiets. De dijkweg is krap en slingert en het verkeer rijdt erop en eraf. De VVD staat voor verkeersveiligheid en op een dijk met wegen in beheer van verschillende gemeenten is verkeersveiligheid een aandachtspunt. De VVD wil uniformiteit van verkeersveiligheid. Dat hebben wij opgeschreven in een motie die mede wordt ingediend door D66, PVV, SGP, CU en PvdA.

Motie M85 (VVD, SGP, PVV, D66, ChristenUnie, PvdA): verkeersveilige recreatie Lekdijk

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018, ter bespreking van ambitiedocument "Nederrijn- en Lekdijk, een Utrechtse Icoon";

constaterende dat:

de provincie Utrecht inzet op dijkversterking vanwege waterveiligheid en dit in het kader van integrale aanpak wil combineren met het recreatief hoofdnetwerk voor wandelen, fietsen en varen;

overwegende dat:

- *hoogteverschillen van wegen die afwisselend op of naast en/of onder de dijk lopen, gecombineerd met de vele bochten in het traject een uitdaging betekenen voor de verkeersveiligheid op de dijk;*
- *dijkroutes populair zijn bij allerlei soorten recreatief en bestemmingsverkeer zoals wandelaars, ruiters, racefietsers, motoren, campers enzovoorts;*
- *meekoppelkansen op/in de fietsroutes zoals Routebureau Utrecht die voorstelt, tijdig dienen te worden ingepland aangezien het project geen vertraging mag oplopen;*
- *actief gebruik van dijkroutes zowel een impuls als een gevolg kan zijn van toegenomen recreatieve bedrijvigheid en werkgelegenheid in de plaatsen aan de noordzijde van de Nederrijn en Lek;*
- *er nu nog beperkte vaarverbindingen tussen de noord- en zuidzijde van de dijk zijn en de huidige Gelderlandse zuidzijde van de dijk bedrijviger en dichter bevolkt is dan de noordzijde;*

verzoeken het college om:

- *bij de uitvoering van de ambities rondom de dijk zorg te dragen voor uniformiteit in de inrichting ten behoeve van de verkeersveiligheid. De dijk mag geen racebaan meer zijn en niet dienen voor sluisverkeer. Daar dient de inrichting toe bij te dragen;*
- *te inventariseren wat de mogelijkheden zijn om de toegankelijkheid van de dijkroute te verbeteren en/of het creëren van specifieke 'rondjes' en vervoersmiddel specifieke (recreatieve) routes;*
- *de meekoppelkansen in de fietsroutes tijdig te inventariseren en in te plannen;*
- *in het belang van veilige mobiliteit in overleg met de provincie Gelderland en/of de Utrechtse en Gelderse dijkgemeenten aan de zuidzijde te inventariseren of er mogelijkheden zijn om vaarwaterverbindingen tussen de noord- en zuidzijde te bevorderen.*

En gaan over tot de orde van de dag.

De provincie is eigenaar van verschillende prachtig gelegen recreatieterreinen waar een beige wc-blok en wat picknicktafels vrijwel de enige voorzieningen zijn. Als kind kwam ik vaak bij 't Waal om te zwemmen. Ik vind het opvallend hoe weinig er in al die jaren is veranderd en ontwikkeld. Hoe anders is dat in het Zuid-Hollandse en het Gelderlandse deel van de dijk. Een van de gedachten van het Ringparkconcept is dat ondernemers bijdragen kunnen leveren aan innovatieve oplossingen voor de ruimtelijke en integratievraagstukken. Graag krijgt de VVD van GS de toezegging dat ondernemersvereni-

gingen uit de dijkgemeenten en/of lokale vertegenwoordigers van brancheorganisaties zoals de horeca en de Recron in een vroeg stadium worden geraadpleegd over de mogelijkheid om in die gebiedsontwikkeling te participeren. Dat gezegd hebbende, zinnig besteden van belastinggeld heeft voor de VVD prioriteit. In eerste instantie zijn dat de droge voeten en verkeersveiligheid. Meekoppelen kan slim zijn, maar moet geen doel op zich worden.

Ik vind het een voorrecht om hier te mogen staan.

De VOORZITTER: U mag gaan zitten. Van harte gefeliciteerd.

De motie is voldoende ondertekend en maakt deel uit van de beraadslaging. De motie kan worden vermenigvuldigd en rondgedeeld.

Mevrouw CHIDI (D66): Mijnheer de voorzitter! In tijden dat water of het tekort hieraan ons voor grote uitdagingen stelt, is het goed om te zien dat wij ons realiseren dat waterveiligheid een grote uitdaging is. De dijkversterking van de Lekdijk en de Grebbedijk is een enorm project waarvoor wij alle kennis en kunde nodig hebben. Het waterschap en het hoogheemraadschap hebben daarvoor die kennis opgebouwd. Het is goed om te lezen dat zij dit proces zorgvuldig in de steigers hebben gezet met het omgevingsmanagement en door het betrekken van omwonenden en andere natuurlijke en belangrijke partners, zoals het MKB. Het MKB wordt niet expliciet genoemd in het ambitiedocument, maar uit de antwoorden van GS op vragen van collega's blijkt dat dit wel degelijk een rol krijgt. De provincie heeft een eigen rol en taak in de participatie. D66 wil graag weten van de gedeputeerde hoe de provincie de participatie van omwonenden en belanghebbenden gaat borgen aan de voorkant.

Dit project zou weleens het eerste majeure project kunnen zijn dat, vooruitkijkend naar de Omgevingsvisie, een integrale aanpak van de ruimtelijke kwaliteit inhoudt. D66 ziet graag dat GS gebruik maakt van 'best practices' die al elders in het land zijn opgebouwd, bijvoorbeeld in Noord-Holland op de Markermeerdijk en bij het project Hollandsche IJssel Altijd Anders. D66 wil graag weten van de gedeputeerde hoe de 'best practices' geborgd gaan worden.

D66 is vooral erg blij met de inbreng van het Routebureau Utrecht met alle voorstellen tot het verbeteren van de routenetwerken, zoals de dijk toekomstbestendig maken en het meenemen van de variatie aan fietsverkeer en wandelverkeer. D66 wil graag van de gedeputeerde weten hoe deze punten in het plan terugkomen en hoe zij de verschillende vormen van fietsverkeer gaat invoegen. Met andere woorden, hoe worden de meekoppelkansen in de fietsroutes meegenomen, aangezien de planning erg strak is en er geen vertraging mag komen op dijkversterking?

Vervolgens ziet D66 bij de gezamenlijk op te stellen grondstrategie dat de provincie niet alleen overweegt, zoals staat in het plan op bladzijde 18, maar dat de provincie de regierol invult. Hoe gaat de gedeputeerde dit doen?

Tot slot zijn wij verheugd met de ambities, de vergezichten die genoemd worden en de heldere wijze waarop alle rollen en verantwoordelijkheden van het Rijk, de provincie en de trekkers van de dijkversterking worden benoemd.

Mevrouw KOELEWIJN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Het CDA heeft met belangstelling kennis genomen van het ambitiedocument Sterke Lekdijk & Grebbedijk, veilige dijken in een mooie omgeving. Wij kunnen hiermee instemmen. Met dit project beoogt de provincie Utrecht een integrale aanpak van waterveiligheid in combinatie met de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, met name op het gebied van landschap, natuur, cultuurhistorie, mobiliteit en recreatie. Echter, om deze integrale aanpak daadwerkelijk toekomstbestendig te maken vindt het CDA het belangrijk om de adviezen van onze onafhankelijke adviseur ruimtelijke kwaliteit Paul Roncken een plaats te geven. Onlangs heeft hij ons in het kader van de ontwikkelingen rond Utrecht Ringpark gewezen op de potentie van een vierde parkstelsel. Dit parkstelsel omvat de nieuwe regionale samenhang op basis van de grote waterverbindingen. De opgave is tweeledig, zoals wij begrijpen. Enerzijds energielandschappen, opwekking, opslag en anderzijds transport en klimaatadaptatie, verkoeling in het landschap eromheen, het veilig stel-

len van voedsel en waterveiligheid. Graag roepen wij GS op om bij de uitwerking van de ambities die adviezen met betrekken tot dit eerdere parksysteem mee te nemen.

De heer DE KRUIJF (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Waterschappen zijn al vele eeuwen sterk in waterveiligheid, waterkwaliteit en waterkwantiteit. Dat was hun focus en hun kracht. De Utrechtse waterschappen zijn hierin al vele eeuwen sterk en krachtig en wij profiteren daar al vele eeuwen van. Moderne waterschappen kunnen echter zoveel meer. Bij een waterzuivering proberen zij energie en duurzame stroom op te wekken voor zichzelf en op termijn voor anderen. Zij zijn in staat om uit slib allerlei grondstoffen te herwinnen. Dat zal in toenemende mate gebeuren. Zij spelen in op de klimaatverandering en hebben oog voor natuur en milieu en voor het behoud en de beleving van de cultuurhistorie.

De provincie heeft op veel van deze terreinen hoge ambities en vaak grote verantwoordelijkheden. Het is volstrekt voor de hand liggend dat de provincie en waterschappen samen optrekken bij een groot en omvangrijk dijkversterkingsproject, zoals bij de Lek en de Nederrijn, waar de ambities van de provincie en de kwaliteiten van waterschappen samen komen. Wij zoeken elkaar op en samen met vele andere betrokkenen zullen wij de komende jaren integraal aan de gang gaan. Dat zal positief uitpakken voor de waterveiligheid en de kwaliteit en zeker voor de natuur en het milieu. Daarnaast is het onze stellige overtuiging dat dit voor recreatie en de natuurhistorie positief zal uitpakken.

De PvdA steunt van harte de geformuleerde ambities in dit document en zeker de daarbij voorgestelde integrale aanpak.

Mevrouw NOORDENBOS (SP): Mijnheer de voorzitter! Dijken zijn saai. Ik kom uit IJmuiden en daar zijn geen dijken, maar duinen. Dat is heel wat anders. Ik weet niet of u weleens in Schoorl bent geweest, een prachtig duinlandschap met wegspringende hertjes en mooie poelen. Als je dan doorloopt naar Callantsoog, dan begint daar de Hondsbossche Zeewering; een dijk. Echter, beter een saaie dijk dan een spannende overstroming.

Nederland is het tweede land ter wereld met overstromingsrisico's. Op nummer een staat Bangladesh. Wist u dat? Eigenlijk weten wij dat allemaal. Nederland moeten wij altijd verdedigen tegen water.

Vandaar dat het verstevigen en het verhogen van de dijken langs de Lek voor iedereen een prima actie is, zeker voor de SP. De natuuropgave hieraan koppelen vinden wij zinvol en de zorg voor de omwonenden ziet er prima uit. Natuurlijk kan het uitbreiden van fiets- en wandelpaden een enorme bijvangst zijn voor dit project en het lijkt zinvol om een aantal stukken van de dijk periodiek af te sluiten voor gemotoriseerd verkeer als daarvan overlast wordt ervaren.

Er staan toch stukken in dit voorstel die ons verbazen, want het regelen van bestemmingsverkeer naar toeristische attracties vinden wij een ander verhaal. De dijk naar Fort Honswijk moet verbreed worden om 100.000 bezoekers per jaar naar het fort te brengen als de gemeente Houten het voor vele miljoenen euro's heeft opgeknapt met een wellnesscentrum, hotel of congrescentrum. Hoeveel touringcars en auto's zijn dat per dag over de dijk? Het is ons niet duidelijk hoeveel de verbreding van die dijk extra gaat kosten bovenop de dijkversterkingskosten. Wie dat gaat betalen en bepalen? Wanneer zien wij deze plannen terug in de Staten? De sleutel van Fort Honswijk is door een actiegroep demonstratief in de Lek gegooid, omdat zij deze verbouwing totaal niet ziet zitten. Zij waarschuwt onder andere dat de dijk verzwakt door de toenemende verkeersstromen.

Verder is ons in dit stuk de opmerking opgevallen dat er een tekort is aan zwemwater in de provincie. Dat weten wij. Als echter het aanwezige zwemwater in de provincie voor veel mensen te duur wordt gemaakt, dan is dit het gevolg. Wij vinden het een goed plan als Salmsteke daarvoor uitgebreid wordt, maar deze plek moet wel gratis toegankelijk blijven in de toekomst. Kan de gedeputeerde dat garanderen?

De SP is blij dat de meeste onderdelen van dit dijkversterkingsplan worden geleid door Rijkswaterstaat. Begrijp ik het goed dat voor sommige delen de provincie coördinator is van de samenwerking? Gezien onze ervaringen met het Waterliniemuseum en de Uithoflijn stelt ons dat niet meteen gerust. U geeft aan dat de provincie hiervoor misschien een integratiemedewerker in dienst gaat nemen. Wat gaat deze persoon doen en wat gaat dat kosten?

De heer SCHADDELEE (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Er is al heel veel gezegd. Als wij denken aan de Lekdijk en aan dijkversterking, dan denkt onze fractie aan meekoppelkansen. Dat woord kwamen wij ongeveer 30 keer tegen in deze voorstellen. Daarmee is het wat ons betreft akkoord. Wij hebben een aandachtspunt waarop wij u willen wijzen, buiten de motie van de VVD die wij steunen. Er zijn veel bewoners, overheden en andere organisaties betrokken bij dit omvangrijke project. Wij willen nogmaals aandacht vragen voor goede participatie en afstemming met al deze groepen.

Mevrouw VAN KOOTEN (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Dat wij in de provincie Utrecht wat moeten werken aan het veilig houden van onze dijken is evident. Na maanden van droogte, die een behoorlijke weerslag heeft gehad op de vegetatie en de dieren, kwam er dan uiteindelijk die regen waar de natuur naar snakte. Heftige buien waren het gevolg en net zoals tijdens de droogte was ook dit weer een mogelijkheid dat de dijken hierdoor schade zouden oplopen. Met dit soort extreme weersomstandigheden moeten wij rekening gaan houden. Het is deze zomer gebeurd en het zal in de toekomst vaker gebeuren. Onze vraag aan de gedeputeerde is of het mogelijk is om waterberging mee te nemen in deze visie, in combinatie met meer natuurontwikkeling en meer ruimte voor de rivier.

Wie nog nooit een dijkdoorbraak heeft veroorzaakt is de muskusrat. Deze beverachtige zoogdiertjes met een imago probleem worden al decennialang geruimd uit angst dat zij de dijken gaan ondergraven. Wel kunnen ze lichte schade toebrengen aan een dijk. Ik vraag of met het vernieuwen en het ophogen van de dijken, de ontwerpers deze muskusratbestendig kunnen maken op een diervriendelijke wijze. Door vaak kleine diervriendelijke aanpassingen kunnen grote winsten geboekt worden. Voor de dijk en voor de muskusrat.

In het hoofdstuk natuur staan mooie woorden over hoe uniek de dijkvegetatie is, de dynamische uiterwaarden en dat deze behouden moeten worden. Helaas zien wij vaak dat ambities zoals zijn beschreven worden ondergesneeuwd door andere belangen, bijvoorbeeld recreatie of de bedrijvigheid in het gebied. Op welke plaats staat het behoud van de natuur als er budgetten worden overschreden? Wordt het dan het kind van de rekening? Het verzamelen van plaggen dijkvegetaties en zaden om deze in een depot te zetten om later weer terug te zetten klinkt prachtig en staan wij helemaal achter, maar staan de gedeputeerde en de uitvoerende partners hier achter wanneer het niet in het kostenplaatje past?

Bij de beantwoording van onze vragen in de commissie is de verwachting uitgesproken dat de bestaande bronnen onvoldoende budget bevatten om in te spelen op de kwaliteit verbetervoorstellen op het gebied van natuur en duurzaamheid en die bijdragen aan de beschreven provinciale ambitie. De PvdD wil graag een toezegging van de gedeputeerde dat PS bij de voorjaarsnota duidelijkheid krijgt hoe wij bij de versterking van de dijken de biodiversiteit kunnen versterken. Wij horen graag welke financiering hiervoor nodig is.

De PvdD is van mening dat dit een uitgelezen kans is om niet alleen de biodiversiteit te behouden, maar juist te bevorderen. Bijvoorbeeld door bloemrijk grasland op de dijken te krijgen, bevordering voor insecten en het aanbrengen van voorzieningen voor vogels zoals nestkasten. Kan dit alsnog worden opgenomen in deze visie?

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Laat ik vooropstellen dat 50Plus volledig achter het voorstel staat. Ik heb nooit zelf een overstroming meegemaakt, maar ons huis wel. Ik kom uit de kop van Noord-Holland, Anna Paulowna. Ik ben opgegroeid aan de voet van de Hondsbossche Zeewering bij Petten en in dat gebied liggen de wakerdijk, de dromerdijk en de slaperdijk. Men zei altijd dat je het veiligst woonde bij de wakerdijk. Mijn vader zei echter altijd: "Mieke, zij kunnen doen wat zij willen, maar het water komt via de achterdeur." Wat is de achterdeur volgens hem? Dat is via Groningen. Wij kunnen aan de ene kant van alles doen, maar via de andere kant komt het toch binnen.

Bescherming tegen het water wordt steeds urgenter door het stijgen van de zeespiegel. Vandaar dat wij altijd alert moeten zijn. Wij moeten zorgen dat ons dijkstelsel op orde is en deze moeten wij con-

stant verhogen. De muskusrat is een bedreiging voor de dijk en op sommige plaatsen wordt al een damwand dwars door de middenas van de dijk geplaatst. Dan kunnen de muskusratten er niet doorheen.

De VOORZITTER: Tot zover de eerste termijn van de Staten. Ik geef het woord aan de gedeputeerde.

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik vind het erg leuk om te horen dat de Staten over het algemeen net zo enthousiast zijn als ik zelf over dit project Sterke Lekdijk & Grebbedijk. Dit betreft een ambitiedocument. U vraagt mij een aantal concrete zaken die ik op dit moment nog niet geven kan. Er komt nog een verdiepingsslag op dit document, waarbij de deeltrajecten verder worden uitgewerkt. Om hiervan een beeld te schetsen: het gaat over 55 kilometer Lekdijk en nog een stukje Grebbedijk, vallend binnen onze provincie. Er liggen zeven projecten langs de sterke Lekdijk met zeven bestuurlijke partners die daarbij betrokken zijn in een periode van 2017 tot 2028.

De waterschappen zitten op het bok van de trein. Spring je op de trein en doe je mee? Daar liggen de meekoppelkansen die hier aan de orde zijn. Het waterschap gaat de komende jaren € 400.000.000 investeren, voor een deel uit eigen middelen en voor een deel gematcht door het Rijk. U heeft in de stukken kunnen lezen dat wij vanuit onze rol een financiële opgave zien voor de provincie. Dit zal bij de begroting van volgend jaar aan de orde kunnen komen.

Vanmorgen had ik een bestuurlijk overleg met de partijen die het project Sterke Lekdijk bemensen. Daarbij betrokken zijn Rijkswaterstaat, Het Utrechts Landschap en andere terreinbeherende organisaties, toeristische organisaties, LTO en gemeenten. Het was een breed overleg van mensen die allemaal mogelijkheden zien, maar waar het precies heengaat moet zich manifesteren in de zeven deelprojecten. Voor al die projecten wordt in tijd gevarieerd, maar de aanpak die gevolgd wordt is voor alle projecten hetzelfde. Deze begint heel nadrukkelijk met de participatie van inwoners. Wat kunnen mensen verwachten van dit project, waar zien zij de mogelijkheden en waar willen partijen meeliften? Zoals mevrouw Godschalx zei: "Meekoppelen is mooi, maar geen doel op zichzelf." Het gaat om de veilige dijken en droge voeten. Ik weet overigens dat u de hele dijk is langsgegaan, dus u weet waarover u spreekt. Dat is de essentie en als je mee wilt doen, dan moet je daarvoor tijd en middelen beschikbaar stellen.

Er komen allerlei doelen voorbij, zoals fietspaden en verkeersveiligheid op de dijken. Los van het gecontroleerde aan het project Sterke Lekdijk, willen sommige partijen praten over de druk op het onderliggend wegennet als wij het verkeer van de Lekdijk halen. Hoe groot dit project wordt, is afhankelijk van de partners hoe ver zij daarin gaan en hoeveel tijd zij willen investeren.

De provincie heeft in dit project een regierol. Wij hebben een verantwoordelijkheid voor de milieueffectrapportage en moeten goedkeuring geven voor het projectplan. Daarnaast hebben wij een eigenstandige verantwoordelijkheid voor de ontgroning van de dijk, het versterken en de grond toevoegen en de natuuropgaven die daarmee gepaard gaan. Dit is voor de provincie een unieke gelegenheid om kansen te benutten voor de natuur, cultuurhistorie, mobiliteit, vraagstukken rondom landbouw en recreatie en om daar een succes van te maken.

U vroeg mij een aantal toezeggingen waarvan ik heb gezegd dat ik graag op een later moment terugkom met de ingerichte deelprojecten. Dan kunt u zien of het naar uw wens is of dat het provinciaal bestuur daarin extra accenten wil aanbrengen.

Ik zal een aantal vragen langslopen die u gesteld heeft. Het Ringpark werd genoemd en de daarbij behorende bereikbaarheid, verkeersveiligheid en recreatie. De mogelijkheid om vanuit de recreatieopgave dingen te doen heeft u kunnen lezen in het ambitiedocument. Daar ligt een provinciaal belang om de kwaliteit en toegankelijkheid van dat gebied te verbeteren.

Zuid-Holland en het Gelderse deel van de dijk werden genoemd, waar meer activiteit te zien is. De vraag was of dit kan in analogie met het project Hollandsche IJssel Altijd Anders. Dat project is van

andere aard, maar er ligt een nadrukkelijke wens om de recreatielocaties te ontsluiten en te voorzien van uitbaters en partijen die daar de pacht willen doen om te zorgen dat meer mensen daar kunnen zwemmen en recreëren. Dat het in het Utrechtse deel wat rustiger is bij de Lekdijk heeft te maken met het waterliniegebied en een van oorsprong dunnere bevolking in dat gebied. Dat is een verschil met hoe het in de andere provincies geregeld is rondom de dijken. Wij hebben daar een dunnere bevolking en meer rust op die plek. Dat verklaart de hogere natuurwaarden die daar te vinden zijn.

D66 verwijst naar het gebruik van 'best practices' zoals bij het Markermeerdijk en bij het project Hollandsche IJssel Altijd Anders. Dat gaan wij zeker doen. Hoe gaan wij dat doen? Dat is maatwerk per traject en heeft te maken met welke partijen willen meedoen, meefinancieren en hun tijd daarin willen steken. Dat komt in de deelprojecten nadrukkelijker aan de orde, net als de bijdragen die daarbij terugkomen in het plan. In het stuk staat dat wij voor de provincie Utrecht over tien jaar denken aan een extra bijdrage van ongeveer € 10.000.000 om de doelstellingen op natuur, cultuurhistorie, recreatie en mobiliteit vorm te geven. Daarnaast zijn er meekoppelkansen in de bestaande portefeuille. Dat maakt het voor onze provinciale organisatie een meerjarig buitengewoon interessant project.

Hoe vervult de provincie haar regierol? Dat is door het voorzitten van een bestuurlijk overleg, zoals wij vandaag gehad hebben. Wij zijn een partner die over de hele linie een toegevoegde waarde kan hebben, net als het waterschap. Het waterschap heeft ons heel nadrukkelijk gevraagd om deze regierol te nemen, want als wij meedoen dan trekken wij andere partijen binnen. Wij merken dat dit op deze manier werkt en dat het enthousiasme in de provincie zijn weerslag vindt bij de gebiedspartners.

Paul Roncken, de naam van onze adviseur ruimtelijke kwaliteit is genoemd. Er is gezegd dat wij hem een plek moeten geven in dit project. Dat krijgt hij nadrukkelijk. Er is een kwaliteitsteam onder aanvoering van Erik Luiten en daar heeft onze adviseur ruimtelijke kwaliteit Paul Roncken een plek in.

Ik ben inmiddels aangekomen bij de reactie van de PvdA die haar instemming uitspreekt met het plan. Zij ziet zowel kansen voor waterveiligheid als voor de natuur, milieu en cultuurkant van dit plan. Ik hoop u daarin zo snel mogelijk met concretere plannen tegemoet te komen.

Dan zal ik kort ingaan op de opmerking van mevrouw Noordenbos. Zij begon haar betoog met het zeggen dat dijken saai zijn. Dit haalde u echter direct onderuit door alle aspecten te noemen die een rol spelen. Op een onderwerp beschikt u echter over verouderde informatie, namelijk het project Honswijk. U had het over 100.000 auto's en een wellness- of congressentrum. Dat is een discussie die de gemeente Houten aangaat en zij hebben daarover uitspraken gedaan eind vorig jaar. Inmiddels wordt er een nieuwe koers gevaren die veel meer in overeenstemming is met wat inwoners graag zien en waarvan men vindt dat de regio dat aankan. Houten is heel enthousiast om deel te nemen in dit project. Er ligt een enorme opgave op het eiland van Schalkwijk voor mobiliteit, toerisme, natuur en de duurzaamheidsambities met zonneparken en windmolens.

Van de ChristenUnie heb ik alleen maar bijval gehoord. Dank daarvoor. U legde het accent op goede participatie en afstemming. Dit is het eerste grote project in het kader van de omgevingsvisie. Hier ligt de opgave om te laten zien dat wij het kunnen. Hoe betrek je inwoners in een vroegtijdig stadium en hoe benut je hun inbreng zoveel mogelijk?

De PvdD vraagt zich af of waterberging en natuurontwikkeling wordt meegenomen. In het ambitiedocument staat dit als een zeer serieuze opgave, want er zijn hoge natuurwaarden in dit gebied. Er zijn wellicht mogelijkheden om meer invulling te geven aan de groene contour. Die belangstelling merk je bij terreinbeherende organisaties. U vroeg hoe hoog het behoud van natuur op de ranglijst staat. Er ligt een aantal Natura 2000 gebieden op de route, dus het natuurbehoud is een nadrukkelijke opdracht.

Van mevrouw Hoek heb ik vanuit het voorbeeld van Noord-Holland bijval gevonden op dit punt.

Ik wil de Staten toezeggen, onder dankzegging van uw enthousiasme en positiviteit, dat wij daar heel graag op terugkomen als de deelplannen bekend zijn en de participatietrajecten lopen.

Dan rest mij nog de motie die is aangereikt door een aantal partijen. De motie haalt een paar punten uit het ambitiesdocument die in de uitwerking nadere precisering behoeven. Deze motie ondersteun ik. Ik zal daarmee aan de slag gaan.

Mevrouw NOORDENBOS (SP): Mijnheer de voorzitter! Begrijp ik dat de verbreding van de dijk om de toegang naar Fort Honswijk te regelen niet doorgaat?

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Als er een ingreep wordt gedaan op de dijk ter plekke van Fort Honswijk, dan is dat primair omdat daar is geconstateerd dat de dijk niet vol-doet. Over de hele linie is deze constatering inmiddels gedaan. De verbreding daar heeft te maken met het project Sterke Lekdijk, niet met een ontwikkelopgave voor het fort. In Houten wordt samen met de inwoners gekeken hoe het verder gaat met Fort Honswijk. De precieze samenhang is mij niet bekend, omdat het proces met de inwoners nog loopt.

Mevrouw NOORDENBOS (SP): Mijnheer de voorzitter! In het plan staat wel dat de verbreding be-doeld is als ontsluiting van een toeristische attractie. Dat is Fort Honswijk.

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dat klopt. Dat fort is door de gemeen-te Houten aangekocht en daarop zit een ontwikkeldoelstelling. U noemde echter een aantal aannames van ontwikkelingen die daar kunnen plaatsvinden, maar dit is een discussie die heeft plaatsgevonden. De dijk wordt daar wel versterkt. In hoeverre dat gaat samenhangen met de ontwikkelingen op het fort moet nog blijken uit de plannen die daar op dit moment gemaakt worden.

Mevrouw NOORDENBOS (SP): Mijnheer de voorzitter! U heeft de vraag over Salmsteke nog niet beantwoord.

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Er wordt geïnvesteerd in Salmsteke en er wordt gekeken of er een uitbater te vinden is. Iemand die daar wil pachten en een horecalocatie gaat ontwikkelen. Dat is overigens op meer punten langs de Lekdijk aan de orde. U bracht een nieuwe dis-cussie in. U vindt het prima dat daar iets gebeurt, maar het moet gratis blijven. Daarover ga ik op dit moment geen uitspraak doen. Dat is een relevantere discussie vanuit een andere portefeuille.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Wat de gedeputeerde zojuist zei over de ingediende motie, is dat zowel voor de Lekdijk bovendams als de Lekdijk benedendams van toepassing?

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Kan de heer Westerlaken toelichten wat hij met Bovendams en Benedendams bedoelt?

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! De Lekdijkers weten dat precies. De dam ligt bij IJsselstein. Daar is de Hollandse IJssel ooit afgedamd. Als ik de motie lees, dan gaat het alleen over de bovendamse Lekdijk, het stuk tussen Vreeswijk en Amerongen. Echter, de verkeersproblema-tiek is eveneens een benedendams probleem. Dat lees ik niet terug in de motie. Vandaar mijn vraag of deze motie van toepassing is op de benedendamse Lekdijk.

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dat is deze motie zeker. Vooral rond het gebied van Lopik is het erkend dat de weg op de Lekdijk erg druk is. De gemeente doet allerlei po-gingen om dat enigszins te reguleren. Dit is een gelegenheid om daarin stappen te zetten. In die regio geldt dat een verbetering op de Lekdijk effect heeft op andere wegen in de regio. Het is de kans voor de gemeente of zij iets ter plekke doet dat gerelateerd is aan de Lekdijk of is zij bereid om hiervan een groter project te maken voor meer effect. Het vraagt tegelijkertijd wel wat van de partners. Als u vraagt of het van toepassing is op dat deel van de Lekdijk, de vragen rondom verkeersveiligheid en de maatregelen die moeten worden genomen, dan is dat zeker het geval.

Mevrouw GODSCHALX (VVD): Mijnheer de voorzitter! De fractie van de VVD stelde een vraag over het betrekken van ondernemers. Deze vraag werd beantwoord door te zeggen dat er uitbaters gezocht worden voor specifieke gebieden rondom de dijk. Dat is iets anders dan wat wij met onze vraag voor ogen hadden, namelijk het participeren van ondernemers in de gebiedsontwikkeling en het benaderen van de ondernemersverenigingen van de dijkgemeenten en de brancheorganisaties die lokaal actief zijn. Kunt u daarop terugkomen?

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! In het ambitiedocument wordt deze doelgroep minder specifiek benoemd. De terreinbeherende partijen worden wel genoemd. Dat kunnen overigens heel veel partijen zijn. Dat zijn degene die bij het hele project betrokken zijn. Uw vraag heeft meer betrekking op de deelprojecten. Daarbij horen zeker de lokale ondernemersverenigingen en brancheorganisaties. Als wij draagvlak zoeken zal er zeker met ondernemers worden samengewerkt en worden zij betrokken bij het maken van de plannen. Een verdere uitwerking van met wie wij precies gaan praten, zal een plek vinden in de deelplannen. Het is beslist de bedoeling om dit project met hen samen uit te voeren.

Mevrouw VAN KOOTEN (PvdD): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde zegt dat de natuur en Natura 2000 hoog op het prioriteitenlijstje staan. Hoe valt dat te rijmen met de schriftelijke beantwoording van onze vragen waaruit blijkt dat de bestaande bronnen onvoldoende budget bevatten voor de kwaliteitverbeterslagen op het gebied van natuur en duurzaamheid?

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Voor dit project ligt geen volledig gedekte cheque waarmee alle doelstellingen gehaald kunnen worden. Dit soort projecten geven wel energie. Als er iets groots gaande is en je met meekoppelen werk met werk kunt maken en daarmee efficiency haalt op tijd en geld, dan zie je dat er extra fondsen loskomen. In onze diverse portefeuilles zien wij kansen om wat extra's te doen. Ik zeg niet dat wij alles wat wij willen doen kunnen betalen, maar dit is een project waarbij iedereen bereid is om een stapje meer te doen waardoor je voor natuur extra resultaat kunt behalen. Daar ben ik positief over, zonder een garantie te geven dat al onze wensen in vervulling gaan. Het geeft wel de mogelijkheid om die ontwikkeling toe te staan. Vanuit de afdeling natuur in deze organisatie is men heel positief over het project en de kansen die dit kan bieden.

Mevrouw VAN KOOTEN (PvdD): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde ziet meekoppelkansen om de natuur en biodiversiteit te versterken, maar daarvoor is eventueel meer financiering nodig. Kan ik dat zien als een toezegging dat u PS daarover informeert en wij daarover mee kunnen beslissen of wij daarin meer geld willen steken?

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Zeer zeker. Als een van de projecten op natuur een grote uitdaging biedt, dan is mevrouw Maasdam daar eveneens bij betrokken. Zij zou naar u toe kunnen komen met kansen waarvoor financiering nodig is. Als er kansen worden gezien waarvoor op voorhand geen financiering is, dan is het aan de Staten om daarvoor wel of geen budget vrij te maken. Dat brengt ons automatisch terug in deze zaal.

Mevrouw VAN KOOTEN (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Ik mis nog de beantwoording op de vragen over de muskusrat en de dijkvriendelijke aanpassingen.

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! In dit dossier waag ik mij niet aan de muskusrat. Ik zie de link hierbij niet. Ik weet dat u zich hiermee bezig houdt en dat het een vraagstuk is. Echter, op het niveau van het ambitiedocument zijn de muskusratten nog niet langgekomen. Dat zal een andere discussie losmaken.

De VOORZITTER: Tot zover de eerste termijn.

Mevrouw NOORDENBOS (SP): Mijnheer de voorzitter! Het antwoord van de gedeputeerde over de dijkverbreding geeft geen uitsluitsel of dit wel of niet doorgaat. Daarom zullen wij een amendement indienen. Wij vinden dat de toeristen- en recreatie-industrie zijn eigen broek moet ophouden en niet

moet meeliften met een collectief dijkversterkingsprogramma. Daarnaast zullen wij de motie M86 gratis toegang Salmsteke waarborgen indienen. De uitbreiding van het zwemwater bij Salmsteke en de daaraan gekoppelde voorzieningen vragen wij om alleen ter hand te nemen als de gratis toegang voor de aankomende 30 jaar gewaarborgd blijft.

Amendement A28 (SP): geen koppeling toeristen- en recreatie-industrie met dijkversterkingsprogramma

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018, ter bespreking van het statenvoorstel 'Ambitiedocument dijkversterking';

constaterende dat:

er plannen liggen om gemeenschapsgeld uit te geven om de toeristenindustrie te spekken;

overwegende dat:

dit niet de bedoeling van het dijkverstevigingsproject is;

besluiten:

het beslispunt als volgt aan te vullen:

- *" , met dien verstande dat de plannen voor recreatieve ontsluiting van Fort Honswijk voor gemotoriseerd verkeer losgekoppeld worden van het plan voor versterking van de Lekdijk. ";*
- *het college op te dragen alle ter zake doende passages in de betrokken stukken aan te passen conform deze aanvulling.*

Motie M86 (SP): gratis toegang Salmsteke waarborgen

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018, ter bespreking van het statenvoorstel 'Ambitiedocument dijkversterking';

gehoord de beraadslagingen;

spreken als hun mening uit:

uitbreiding zwemwater Salmsteke en de daaraan gekoppelde voorzieningen alleen dan ter hand te nemen als gratis toegang voor de aankomende 30 jaar gewaarborgd blijft.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: Het amendement en de motie zijn voldoende ondertekend en maken deel uit van de beraadslaging. Ze kunnen worden vermenigvuldigd en rondgedeeld.

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik ontraad dit amendement uit de grond van mijn hart, want ik vind het een voorbarig standpunt over Honswijk. Waarom zou recreatie niet juist mogen profiteren van deze ontwikkeling Sterke Lekdijk? Waarom zouden wij niet juist in deze provincie, waar de groen en groeisamenhang zo ongelooflijk belangrijk is, alle kansen benutten om te zorgen dat het groen tot ontwikkeling komt? Ik kan echt niet uit de voeten met dit amendement. Ik begrijp uw zorgen rondom Honswijk, maar dat is een ander punt voor een ander moment in de discussie.

Als het gaat over de waarborging van Salmsteke: ik wil mij hard maken voor de publieke toegankelijkheid van recreatieve voorzieningen, maar wij kunnen niet alles gratis houden en de kosten van het beheer alleen door overheden laten dragen. Wij proberen daarvoor een basis te krijgen en dan is een redelijk en aannemelijk tarief voor recreatieve voorzieningen beslist een optie.

Mevrouw NOORDENBOS (SP): Mijnheer de voorzitter! 'Gratis' is een verkeerde term, want iedereen betaalt belasting. Daarvan moet een deel recreatie betaald worden en daarvan moeten de dijken ver-

sterkt worden. Dat is voor het algemeen belang. Wat een industrie aan behoeften heeft moet zij zelf regelen. Daaraan moeten wij niet ons belastinggeld en inspanningen besteden.

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De ontwikkelingen van de terreinen gaat samen met de dijkversterking. De hele discussie over het wel of niet toegankelijk maken van recreatieve voorzieningen hoort niet thuis in deze discussie.

Mevrouw GODSCHALX (VVD): Mijnheer de voorzitter! Is het niet andersom? Niet dat ondernemers meeliften op een provinciaal initiatief en een initiatief van overheden, maar dat recreatie kan profiteren van de investeringen die ondernemers doen?

Mevrouw PENNARTS (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het is de wederkerigheid van een project. Er zijn mensen die meedenken en mensen die kansen benutten. Dat is de subzin van dit ambitie-document. Daar liggen mogelijkheden waarover wij zeer optimistisch zijn. Bijvoorbeeld het recreatieschap en de gemeenten zijn daar bij betrokken en wij gaan met meer lokale ondernemers in gesprek. Ik zie daar grote mogelijkheden liggen.

De VOORZITTER: Daarmee sluiten wij de behandeling van dit statenvoorstel.

Statenvoorstel Landbouwvisie.

De VOORZITTER: Als ik tel op hoeveel minuten er is ingeschreven en zie dat wij nog anderhalf uur de tijd hebben, dan moeten wij de eerste termijn vanavond kunnen afronden. Donderdagavond zal dan de tweede termijn plaatsvinden.

De heer GERMS (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het opstellen van de Landbouwvisie is een lang en zorgvuldig proces geweest. Een aantal leden is bij andere onderwerpen teruggegaan naar hun roots, dat zal ik hierbij kort doen. Ik ben geboren op een agrarisch bedrijf in Drenthe op de arme zandgrond. Dat soort bedrijven op arme zandgronden vind je in de provincie Utrecht helemaal niet. Bij ons werden suikerbieten, fabrieksaardappelen en graan verbouwd in een drieslagstelsel. Daarmee ben ik 25 jaar lang opgegroeid en toen ben ik richting Utrecht verhuisd.

Ik heb grote waardering voor het proces en de inbreng van alle belanghebbenden. De mensen van het LTO en de NMU hebben samen een document opgesteld. In welk document vind je die samenwerking? Dat is heel mooi. Er is anderhalf jaar inbreng geweest en daaruit is een voortgangsdokument samengesteld. Wat mij betreft zit daarin voor elk wat wils. Voor iedereen in de Staten geeft dat een stuk inspiratie om straks verder met een samenwerkingsagenda door te gaan.

Als eerste de waardering voor de landbouw; daar wil ik graag mee beginnen. Daarover gaat het in de Landbouwvisie. In eerste instantie vraagt de VVD waardering voor de landbouw; voor gezonde en smakelijke voeding, want daarom gaat het uiteindelijk. Dan de schaal van de gemiddelde Utrechtse bedrijven. In Utrecht hebben wij gemiddeld geen grote bedrijven. Er zijn een paar landbouwontwikkelingsgebieden met kavels van 2,5 hectare, maar verder is de schaalgrootte van de Utrechtse bedrijven ten opzichte van de landelijke schaal beperkt. De Utrechtse bedrijven kenmerken zich door het type familiebedrijf. Dat is heel mooi, want van generatie op generatie zijn die bedrijven opgebouwd, ontwikkeld en meegegaan in de tijd. Er wordt weleens vergeten dat de meeste agrariërs zijn meegegaan in de tijd, maar een agrariër is een innovatief ondernemer. Dat wil ik graag gezegd hebben. Een agrariër is een hoogwaardige producent van betrouwbaar voedsel. Dat hebben wij nodig voor onze volksgezondheid en daar leven wij allemaal goed van. Ook de mensen in de stad leven goed van de producten die op het platteland worden verbouwd. Zo hoort dat. Daarom vinden wij de verbinding in de landbouw belangrijk tussen de consument en de producent. Boeren die hun bedrijf openstellen voor kinderen uit de stad. Tientallen klassen komen naar het platteland om te kijken hoe het voedsel wordt bereid. Zo hoort dat. Mensen met een winkeltje aan huis en een zorgboerderij zijn voorbeelden waardoor de landbouw in verbinding is met de consument.

Dan de rol van de provincie. Wat de VVD betreft moeten er geen extra regels komen, want landelijk en Europees zijn er al veel te veel regels voor de boeren. De PRS/PRV moet niet strakker worden ingericht. De provincie moet faciliteren en stimuleren. Dat zien wij terugkomen in deze Landbouwvisie. Een VAB-loket voor vrijkomende agrarische bebouwing vinden wij erg belangrijk. Wij zouden graag zien dat de POP-3-subsidieregelingen eenvoudiger worden, zodat het meer uitdaagt voor ondernemers om mee aan de slag te gaan.

Er zijn regionale verschillen in het Utrechtse. Wij hebben het veenweidegebied. In vergelijking met de arme zandgrond in Drenthe vond ik dat het water zo hoog stond in het veenweidegebied. Toen zeiden de agrariërs dat het water hun nog lang niet hoog genoeg was, want het is te droog. Gelukkig werkt men inmiddels met drainage en er zijn experimenten om met dat kwetsbare gebied om te gaan. Het Kromme Rijngebied kenmerkt zich door fruitteelt en productie. Er zijn mooie fruitverwerkende bedrijven die dat toeleveren. Dat geeft hoogwaardig voedsel. De Gelderse Vallei is de regio waar ik woon. FoodValley is een mooi voorbeeld, maar daarbij pleit ik voor de samenhang tussen Gelderland en Utrecht. FoodValley is de trekker van voedsel, maar wij hebben de ruimtelijke ontwikkeling met een Menukaart en de Gelderse variant zou ik graag aan de Utrechtse kan toegepast zien. Wij hebben een circulaire economie, maar er staat geen hek om de provincie Utrecht heen wat mij betreft.

Binnenkort komt Vijfheerenlanden bij de provincie Utrecht. Wij hebben daar gesprekken gevoerd waarin wij hebben aangegeven dat men moet letten op het karakter van ons gebied. Dit is een landbouwgebied dat vergelijkbaar is met andere streken uit de provincie. Het is mooi dat daar een hoogwaardige productie plaatsvindt van Leerdammer kaas. Dat wordt onderdeel van onze Utrechtse samenleving.

Dan duurzaamheid en natuur. De sector heeft hele grote bereidheid om aan duurzaamheid en natuur te werken. Circulaire landbouw wil men graag vorm geven, breder dan het eigen bedrijf. Er is grote bereidheid om rekening te houden met de natuur. Er zijn natuurcollectieven. Een vraag aan de gedeputeerde is: hoe gaan wij om met de tijdelijk verhuurde grond van de provincie in relatie tot de landbouw en de natuur?

Ten slotte de energietransitie. Boeren zijn volop bereid om hun daken vol te leggen met zonnepanelen als er een goede oplossing is voor het opslaan van energie. Zonneakkers kunnen volgens de VVD-fractie alleen plaatsvinden op landbouwgrond die niet kwalitatief nodig is voor een goede voedselproductie.

Kortom, de VVD-fractie is trots op de landbouw en wij proberen deze in stand te houden ten behoeve van ons allen en een goede voedselproductie.

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De heer Germs heeft ongeveer verteld wat er in de nota staat, maar wat vindt u van deze visie?

De heer GERMS (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik steun deze visie. Ik houd in mijn eigen bewoordingen een betoog van mijn hart bij de landbouw. Deze visie vind ik op hoofdlijnen goed en de VVD steunt deze visie.

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! De heer Germs is lovend over de Landbouwvisie, maar ik heb nog een vraag aan u. Wij weten dat er in de intensieve veehouderij enorm veel afval verwerkt wordt in het varkensvoer. Hoe staat u ten opzichte van de intensieve veehouderij?

De heer GERMS (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik ken een behoorlijk aantal bedrijven met intensieve veehouderij. Deze bedrijven zijn geconcentreerd in het landbouwontwikkelingsgebied. Dat zou de beste plek zijn voor de intensieve veehouderij. Deze bedrijven doen dit op een nette manier met een goed oog voor dierenwelzijn. Ik heb in mijn kring dierenartsen die zeggen dat er veel bedrijven zitten in de intensieve veehouderij die goed en waardig omgaan met hun dieren. Zoveel dieren bij elkaar brengt echter bepaalde risico's met zich mee. Wij vinden dat deze ontwikkeling ruimtelijk mogelijk moet blijven. Hoe toekomstbestendig deze bedrijven zijn is echter de vraag. Dat kunnen wij beiden niet voorzien. Momenteel willen wij geen beperking opleggen aan de intensieve veehouderij.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Kraaijeveld voor zijn maidenspeech.

De heer KRAAIJEVELD (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik ben er trots op dat ik hier sta voor mijn maidenspeech, waarbij niemand mij mag interrumpen. Ik ga weinig woorden gebruiken over mijn persoonlijk leven, maar zal direct doorgaan op de inhoud van de Landbouwvisie en de reactie van D66 daarop.

De Landbouwvisie straalt een en al positiviteit uit. Onze fractie is blij met de toon van het verhaal en complimenteert de gedeputeerde. Het is gaaf om te zien dat de gedeputeerde zoveel aandacht heeft voor de uitdaging waarvoor de landbouw staat. De aanvliegroute verdient alle lof. Natuurpartijen, boeren, universiteiten en veel 'stakeholders' zijn nauw betrokken bij het proces. Dit stuk krijgt draagvlak bij iedereen. Daarbij begint langzaam iets te knagen. Ik kan niet vinden waarop ik kritiek heb of waar ik tegen ben; alles lijkt er in te staan. Wat gaan wij doen. Moet het schoner? Absoluut, het moet schoner. Moeten de boeren nog steeds op een rendabele manier kunnen boeren? Jazeker, zij moeten succesvol kunnen ondernemen. Biodiversiteit moet absoluut veel beter en het moet allemaal innovatiever. Dit is het probleem van de Landbouwvisie. Elke vorm die ons dwingt tot een politieke keuze wordt uit de weg gegaan. Er staan geen ambities in, geen maatregelen of iets waaruit enigszins een moeilijke keuze blijkt. Hoe anders is deze visie in tegenstelling tot de visie van de minister van LNV die enkele weken terug werd gepresenteerd? De reacties in de media waren van alle partijen fel. Dat is niet gek, want in die visie werden keuzes gemaakt. In onze visie staan geen doelen geformuleerd. Er staat dat de gedeputeerde niet afgerekend wil worden op doelen en dat begrijp ik. Stel dat ik hier na de verkiezingen nog eens vier jaar zit, hoe weet ik dan of wij het goed hebben gedaan of niet? Hoe weet iemand dat in deze zaal? Deze visie kan werkelijk alle kanten uitgaan, want er worden geen politieke keuzes gemaakt.

Het bestuurssecretariaat legde mij vorig weekend uit dat een deel van de Landbouwvisie terugkomt in de Agenda Vitaal Platteland (AVP). Niemand kon mij echter zeggen welk deel zou terugkomen. Nog belangrijker: niemand kon zeggen welk deel niet terugkomt. Tijdens de commissievergadering van RGW kwam dit al aan bod. De gedeputeerde zei toen dat wij ons geen zorgen hoefden te maken, want alles waar wij om vroegen zou aan bod komen in samenwerkingsagenda, een stuk dat later aan de orde komt, maar waar PS niet over gaat. Als wij de antwoorden van de gedeputeerde mogen geloven zit in de samenwerkingsagenda het politiek vuur. Fijn is dat. Daarover willen wij juist gaan. Onze fractie heeft daarom het initiatief genomen om samen met een aantal andere partijen een motie in te dienen om de uitvoeringsagenda ter besluitvorming aan PS voor te leggen.

Er kleven meer vraagtekens aan dit stuk. Een substantieel deel van de Landbouwvisie gaat over natuurinclusieve landbouw, maar er staat nergens wat de definitie hiervan is. Partijen zoals Natuurmonumenten hebben meer dan 10.000 hectare grond in de aanbieding, onder gunstige voorwaarden om boeren op hun grond natuurinclusief te laten boeren. Het is opvallend dat het nauwelijks lukt om boeren te vinden. Volgens de definitie van Natuurmonumenten zijn er op dit moment twee boeren die natuurinclusief boeren in onze provincie. Praat je met de LTO, dan zijn dit veel meer boeren. Volgens LTO gaat het over een beweging. Ik heb een motie klaarliggen, maar ik vraag de gedeputeerde om met een definitie te komen welke wij gaan hanteren. Wij moeten zorgen dat wij een definitie hanteren, zodat wij allemaal over hetzelfde verhaal praten.

Dan de maatregelen. Wat moeten wij doen om de ambitie te halen. Ik heb een rondje gebeld langs andere provincies die eerder aan de slag gingen om de transitie in hun provincie een start te geven. Wat maakt het dat het de ene provincie wel lukt en de andere niet? In Friesland schijnt er een premie te bestaan om boeren te helpen die om willen schakelen: de omschakelpremie. Andere provincies hebben coaches in dienst die boeren helpen hun bedrijfsplannen door te lichten om te zien of een nieuw bedrijfsplan rendabel kan zijn. Er zijn tal van ideeën die ik per motie wilde aangeven. Echter, de gedeputeerde heeft gezegd dat alle maatregelen worden geconcretiseerd in de samenwerkingsagenda. Voor wat betreft de maatregelen lijkt het onze fractie nuttig om af te wachten.

Of het gaat om de doelen en ambities, de definities of de maatregelen, alles waarover wij willen discussiëren komt terug in een ander stuk. Onze motie om de samenwerkingsagenda ter besluitvorming

voor te leggen krijgt een zeer brede steun. Dat vind ik erg fijn. De belangrijkste steun kreeg ik in de ochtend, namelijk van onze gedeputeerde die mij belde toen ik naar mijn werk reed. Zij gaf aan dat zij overstag ging. Zij zei dat de samenwerkingsagenda ter besluitvorming aan PS wordt voorgelegd. Daar mogen wij allemaal erg blij mee zijn. Dat is een verstandige en juiste stap. Toch blijft het een mondelinge toezegging en wij zien graag dat dit wordt vastgelegd per motie.

Motie M87 (D66, VVD, PvdD, PvdA, PVV, ChristenUnie): samenwerkingsagenda ter besluitvorming voorleggen aan de PS

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018, aan de orde hebbende de Landbouwvisie 2018;

constaterende dat:

- *de Landbouwvisie een aansprekende visie bevat, maar concrete doelen en keuzes ontbreken;*
- *concrete doelen in de samenwerkingsagenda opgenomen worden, die weliswaar in de commissie behandeld zal worden maar niet door de Staten wordt vastgesteld;*

overwegende dat:

de Landbouwvisie door het ontbreken van concrete doelen nog onvoldoende duidelijk maakt welke keuzes in de Landbouwvisie werkelijk worden gemaakt;

dragen het college van Gedeputeerde Staten op:

de samenwerkingsagenda als statenvoorstel ter besluitvorming voor te leggen aan Provinciale Staten.

En gaan over tot de orde van de dag.

Tot slot heb ik nog een laatste punt. In de kaartjes van de landbouwvisie wordt Vijfheerenlanden niet meegenomen, terwijl een aanzienlijk deel over Vijfheerenlanden gaat. Daarom hebben wij een kaart gemaakt inclusief Vijfheerenlanden die wij op een mooie plek kunnen ophangen.

De VOORZITTER: Heel hartelijk dank voor dit leuke initiatief.

De motie is voldoende ondertekend en maakt deel uit van de beraadslaging. De motie kan worden vermenigvuldigd en rondgedeeld.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Allereerst mogen wij trots zijn op een Landbouwvisie zoals deze tot stand is gekomen. Ik heb begrepen dat een aantal mensen moeten wennen aan het interactieve karakter van het document, maar dat went vanzelf. Dit is iets wat navolging moet krijgen.

Ik beken direct dat de tekst die ik ga uitspreken niet helemaal van mijzelf is, maar voor een deel al eerder is uitgesproken. Omdat deze tekst zo goed is, heb ik de vrijheid genomen om deze te gebruiken met toestemming van de oorspronkelijke schrijver. Dit in tegenstelling tot sommige andere politici.

2050 is de stip die de nieuwe Landbouwvisie op de horizon zet. Jonge boeren die dan beginnen zijn nu nog niet begonnen. Ook de consument van 2050 loopt voor een deel nog in de luiers. Dat ziet het CDA als een kans. Een kans om de nieuwe generatie boeren en burgers van jongs af aan mee te nemen en zo in een geleidelijk en door iedereen gedragen tempo toe te werken naar die toekomstbestendige landbouw. Een proces waarin alle spelers – producenten, handel, bewerkers en consumenten – de rol krijgen die bij hen past. In ons ideaalplaatje heeft in 2050 elke supermarkt een schap met producten uit Utrecht met het kenmerk 'De Stichtse Heerlijkheid'. Wij vragen de gedeputeerde om te onderzoeken of hierin de provincie een rol kan spelen. Wij kennen verschillende lokale initiatieven, maar het lijkt ons goed om daarvan een Stichts initiatief te maken. Een keurmerk voor vlees en eieren uit de Gelderse Vallei, zuivelproducten uit het veenweidegebied en uit de zojuist gememoreerde Vijfheerenlanden en fruit uit het Kromme Rijngebied. Dichtbij geproduceerd en met korte lijnen naar de consumenten.

Laat over een ding geen misverstand bestaan: idealen zijn mooi, maar in 2050 moet een agrarisch bedrijf rendabel zijn. Natuurinclusief of kringloop kan niet betekenen dat wij terug moeten naar 1950, maar is vooruit naar 2050. Niet terug naar een tijd die maar al te vaak geromantiseerd wordt. Kleine boeren bedrijven met 15 melkkoeien, een handjevol varkens, een stukje akkerland of boomgaard en kippen voor de eigen eieren. In 2050 moet de boer een fatsoenlijke boterham kunnen verdienen. Kringloop is voor ons geen doel op zich. Wij streven naar circulariteit op een zo klein mogelijke schaal, het liefst op bedrijfsniveau. Het is echter de vraag of dat realistisch is. Wij denken dat veel bedrijven in Utrecht niet aan die eisen kunnen voldoen. Circulariteit in Europees verband is volgens ons veer reëler. Laten wij realistisch zijn: grootschalig denken en doen is niet altijd slechter.

De overheid praat vaak over het imago van de boeren, maar vragen wij ons weleens af wat het imago van de overheid bij de boeren is? De overheid wordt door boeren vaak ervaren als een hindermacht waarbij de regelgeving innovatie of voor de hand liggende oplossingen in de weg staat. Zo is de regelgeving vaak gebaseerd op specialisatie en platte schaalvergroting waardoor de introductie van de eerder genoemde verbreding van bedrijfsactiviteiten geblokkeerd wordt.

Tot slot de boeren die stoppen. Wat doen wij met de vrijkomende bebouwing? Het CDA heeft bij de bespreking van de Landbouwvisie gevraagd naar mogelijkheden tot ombouw naar woonruimte als mogelijkheid tegen de leegstand. In het oosten van ons land worden momenteel goede resultaten geboekt met erfdelen en knoopen, waarbij meerdere particulieren de gebouwen op het voormalige boerenbedrijf geschikt maken voor bewoning. In Utrecht zou de provincie middels het VAB-loket een proeftuin voor een dergelijke bewoning moeten creëren. U kunt hierbij denken aan ouderenwoningen of woningen met een zorgfunctie. Mocht dit geen uitkomst bieden, dan stellen wij voor de overname van bedrijfskavels voor een andere boer aantrekkelijker te maken door hem een extra halve hectare te laten kopen van de vertrekkende boer en alle oude gebouwen te laten verdwijnen.

Dan heb ik nog een kleine aantekening bij de bedrijfsbeëindiging. Wij zien de laatste tijd de druk toenemen om agrarisch gebied te gebruiken voor de ontwikkeling van zonneweides. Wij maken ons, met bewoners en agrariërs, zorgen over het behoud van open landschappen en voldoende betaalbare landbouwgrond, het aantasten van kernkwaliteiten en natuurwaarden, waaronder de diversiteit. Binnenkort zal een notie van het CDA hierover besproken worden in de RGW vergadering.

De Landbouwvisie zal als bouwsteen dienen bij de ontwikkeling van de Omgevingsvisie. Graag worden wij daarom samen met de andere participanten die ik aan het begin noemde betrokken bij die uitvoering. Met name daar waar het de ruimtelijke doorvertaling betreft en de Agenda Vitaal Platteland. Dit zijn de belangrijkste instrumenten die de provincie heeft.

In het statenvoorstel staat dat er in totaal een budget van € 925.000 beschikbaar is om direct na de vaststelling van de Landbouwvisie te kunnen starten met vervolgstappen. Wat mij niet duidelijk wordt is de vervolgpomperking waarin staat dat wanneer deze middelen niet beschikbaar komen dit een vertraging betekent. Kunt u aangeven wat er met die laatste zin wordt bedoeld? Dit geld is opgenomen in de begroting en in de kadernota, wat betekent dat het geld beschikbaar is. Graag ontvangen wij de vervolgplannen voor de Agenda Vitaal Platteland, ook waar het de inzet van de financiële middelen betreft.

Kortom, het is een Landbouwvisie waarmee wij content zijn. Zeker met de manier waarop deze tot stand is gekomen. Het CDA kan zich in grote lijnen vinden in deze visie.

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! De heer Westerlaken noemde de mogelijkheid van de stoppende agrariërs om gedeeltelijk of helemaal het perceel te verkopen aan een andere agrariër. Hoe denkt u dat in te vullen?

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Niet bij de eerst volgende PRV, maar bij de discussie over de PRV gaan wij een concreet voorstel indienen.

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Wat vindt u van de intensieve veehouderij voor de toekomst?

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Wilt u een procesmatig antwoord of een inhoudelijk antwoord? Daarin zitten grote verschillen. Er staan heldere afspraken over de intensieve veehouderij in het coalitieakkoord. Daar lopen wij niet van weg. Er staan heldere richtlijnen over de intensieve veehouderij in de PRS/PRV en daar lopen wij niet van weg. Als u vraagt hoe ik de toekomstige ontwikkeling zie van intensieve veehouderij, dan komt er naar mijn oordeel een einde aan de ontwikkelen naar steeds grotere intensieve veehouderijbedrijven.

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! U zei dat de Landbouwvisie een input moet zijn voor de Omgevingsvisie. Kunt u een voorbeeld uit de Landbouwvisie halen die in de Omgevingsvisie vertaald gaat worden?

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Met name de vraagstukken rondom de ruimtelijke ontwikkelingen zijn onderdelen voor de Omgevingsvisie. Het hele denken over de plaats van landbouw in de provincie Utrecht en de ontwikkeling van bedrijven zijn onderdeel van de Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie wordt geen wet, maar een visie op hoe wij het liefst zien dat de provincie zich ontwikkelt. In die zin is dit een bouwsteen daarvan.

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik snap dat het ruimtelijke ontwikkelingen zijn, maar kunt u een concreet voorbeeld noemen uit de Landbouwvisie dat een plek krijgt in de Omgevingsvisie?

De VOORZITTER: Daarna ga ik de interrupties afronden.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Dat gaat over het hele denken rondom de circulaire landbouw. Dat ga ik niet beperken tot een onderdeel als voorbeeld. Er is teveel in de landbouwvisie opgenomen om daar een voorbeeld uit te halen.

Laten wij vooral niet denken dat wij in Utrecht de wereld naar onze hand kunnen zetten. De macht in de voedselproductie ligt niet bij de producenten en de consumenten, maar bij de inkopers en de bewerkers, de supermarkten en de zuivelbedrijven. Willen wij werkelijk iets van een verandering tot stand brengen, dan zal vooral ingezet moeten worden op het betrekken en beïnvloeden van deze spelers.

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik ben maar een eenvoudige zoon van een timmerman, een vakman. Op deze manier kijk ik naar de agrariërs: er zit veel vakmanschap in de agrariër.

De Landbouwvisie is een mooi verhaal. Ik ben het eens met de heer Kraaijeveld dat de doelen ontbreken en dat moeilijke keuzes ontbreken. De PvdA vindt het wel goed dat er een discussie wordt gevoerd over de toekomst van de landbouw in deze provincie en dat wij een palet aan richtingen hebben meegekregen waar het kan eindigen. Waar precies is ons echter onduidelijk. Waar zitten de voetangels en klemmen om daar te komen is nog onduidelijk. Wij vinden dit geen visie, maar een stuk dat meer richtingen beschrijft waar naartoe de landbouw zich kan ontwikkelen. Veel moties die worden ingediend en een oproep doen om uitwerking hieraan te geven zullen wij ondersteunen.

De transitie van de landbouw is bitterhard nodig, want er is wel wat aan de hand. Die transitie is niet makkelijk. Als een boer een biologische melkveehouderij wil opzetten, dan is het de vraag of je de melk kunt verkopen en of het de investering waard is. Men wil dat kippen meer ruimte krijgen. Dat is voor het dierenwelzijn fantastisch, maar de hoeveelheid fijnstof in de lucht in de Gelderse Vallei is toegenomen door deze omschakeling. Als wij willen dat landbouw duurzamer wordt, dan zijn er investeringen nodig. Dan is het belangrijk dat de sector rendabel kan zijn, anders komen deze investeringen niet van de grond. Tot 2030 stopt een derde van de agrariërs.

Circulair zijn is een mooi onderwerp, maar is dat een stukje Kromme Rijngebied, een deel van de provincie, het westelijke deel van Nederland of het gebied tussen Londen, Parijs en Berlijn? Circulariteit is een ingewikkeld begrip en dat vinden wij te makkelijk uitgewerkt. Ik kom later met een voorstel hierover.

De provincie moet zich niet tekortdoen in de rol die zij beschrijft bij het thema gezondheid. Dit is een belangrijk onderwerp en wij moeten al ons instrumentarium in het werk stellen om daar iets mee te doen. Onlangs hebben wij gesproken over het moratorium voor de geitenhouderij. Wanneer het gaat over luchtkwaliteit moeten wij niet te klein denken. Wij moeten ons instrumentarium durven in te zetten om iets aan het thema gezondheid te doen.

Bij de input voor de Omgevingsvisie missen wij wel wat. Wat staat in de Landbouwvisie wat overgenomen kan worden in de Omgevingsvisie? De tussendoelen ontbreken en de organisatie en middelen moeten nog uitgewerkt worden. Daarom hebben wij het initiatief van D66 van harte ondersteund zodat PS aan zet is om hier nog over te spreken, want er is nog veel met elkaar te bespreken.

De tussendoelen zullen toegelicht worden door de ChristenUnie. Wij steunen van harte het doel van het regionaal produceren en consumeren. Laten wij een doelstelling formuleren om dit in gang te krijgen. Harde doelen, maar zacht op de uitvoering. De uitvoering mag zeggen waar het naartoe moet, maar wij moeten zacht zijn op de uitvoering. Zoals ik op het begin zei, is het niet allemaal even makkelijk.

Natuurlijk moeten wij klimaatneutraal worden, zorgen voor circulariteit, duurzaam worden, zorgen voor milieuwinst en ruimte bieden. Dat zijn onderwerpen die je veel hoort uit de landbouwsector. In FoodValley is een Menukaart om al deze aspecten vorm te geven. Daar moeten wij serieus mee omgaan om die transitie voor elkaar te krijgen. Daarom hebben wij een motie opgesteld, die samen wordt ingediend met de ChristenUnie, om als overheid harde doelen te stellen en daarnaast ruimte te geven aan experimenten, innovaties en soms knellende regelgeving en hoe daarmee om te gaan. Daarmee kan de transitie in de landbouw gerealiseerd worden.

Mevrouw KOTKAMP (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Afhankelijk van concrete doelen kunnen wij daar positief in staan, maar hoe voorkom je daarin willekeur? De regels zijn er om duidelijkheid te verschaffen en willekeur te voorkomen. Hoe kan dat op een goede manier ingekaderd worden, zodat voor iedereen dezelfde regels gelden?

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Dat moet verder uitgewerkt worden. Daarom zeggen wij dat de doelen voorop moeten staan, zoals dat dierenwelzijn een belangrijk aspect is, dat er milieuwinst behaald moet worden met de uitstoot en dat er iets gedaan moet worden aan maatregelen om de mobiliteit bij een agrarisch bedrijf te beperken. Als die doelen in beeld komen en daarin zit knellende regelgeving, dan moet je dat ter discussie durven stellen. Dat is een beetje het Plussenbeleid bij de Menukaart in FoodValley. Je moet eerst aantonen dat je ertoe doet en iets voor elkaar krijgt. Dan kun je over dit soort dingen praten. De initiatiefnemer moet dus eerst laten zien dat je de doelen gaat bereiken.

De heer GERMS (VVD): Mijnheer de voorzitter! Aan welke regels denkt de heer Van Muilekom? De Menukaart van FoodValley heb ik in mijn termijn ingebracht, dus daarin kunnen wij elkaar vinden, maar welke regels wilt u minder doen? Dat triggert mij, want dat zou ik ook graag willen?

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Dit kan ik generiek niet direct vertalen, maar ik heb wel een mooi voorbeeld. Wij hadden een boer uitgenodigd op de expertmeeting die meer wil gaan produceren voor de regionale consumptie. Hij zegt dat hij een kleine kas op zijn perceel nodig heeft om bepaalde producten te telen, want dan kan hij ertoe doen in de regio. Het beleid blijkt echter zo te zijn dat het toevoegen van een kleine kas niet kan volgens de regels, omdat wij dat in geconcentreerde gebieden willen. Ik zeg niet dat wij de hele provincie vol moeten zetten met kassen. Als je een doelstelling hebt om het circulaire te stimuleren, dan moeten wij kijken hoe wij met dat soort regels omgaan.

Mevrouw KOTKAMP (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Dat legt precies de vinger op de zere plek. Ik ken het voorbeeld en sta daar positief tegenover, maar dat wij geen keuzes maken maakt dit heel ingewikkeld. De reden dat wij geen kassen toestaan heeft ermee te maken dat wij willen voorkomen dat het landschap verrommeld. Mijn zorg zit erin hoe wij omgaan met botsende doelen. Daar

blijft het knelpunt om regelgeving te versoepelen. Wie bepaalt uiteindelijk welk doel prioriteit moet krijgen?

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik ben het met u eens. Zolang de agrarische sector geen duidelijkheid krijgt op dat niveau is het moeilijk om te bepalen waar een bedrijf naartoe wil groeien. Als wij uitspreken dat onze prioriteit ligt bij regionaal produceren, dan moeten wij daarvoor ruimte geven. Ik herken wat u zegt, want ik wil het landschap niet vol zetten met kassen. In de samenwerkingsagenda zal dit allemaal bij elkaar komen. Er zijn goede voorbeelden in FoodValley van hoe onderwijs, het bedrijfsleven en de agrarische sector tot samenwerking en tot goede voorbeelden komen. Wij doen van harte de oproep om de goede voorbeelden en de stappen die daar gemaakt worden mee te nemen in de samenwerkingsagenda. Datzelfde geldt voor andere plekken.

De PvdA gaat een amendement indienen. Keuzes maken vinden wij een onderwerp dat onvoldoende benoemd wordt en onvoldoende accent krijgt. Dit vinden wij een belangrijk onderwerp en dat is het westelijke veenweidegebied en de bodemdaling. Wij onderkennen dat dit een groot en complex probleem is, maar wij merken dat daar al decennia lang een trend gaande is van de verlaging van de peilen en de verbranding van het veen dat CO₂-uitstoot tot gevolg heeft. Met allerlei kunstgrepen bedenken wij hoe wij dat gebied in stand kunnen houden. Op bepaalde plekken lukt dat en leidt dit tot een hogere grondwaterstand. Er is van alles mogelijk, maar als je een perspectief wilt zetten tot 2050, dan is de formulering in de Landbouwvisie te beperkt. Voor bepaalde delen van het veenweidegebied moet je kijken welke landbouwsystemen mogelijk zijn. Daar zal een bepaalde reductie bij horen van de uitstoot van broeikasgassen. Dat kan een verdienmodel zijn voor de boeren. Op bepaalde plekken in het westelijke veenweidegebied gaat de bodemdaling in de komende decennia al te ver. Wij pleiten ervoor dat dit expliciete aandacht krijgt in de samenwerkingsagenda en dat wij de aanpassing van deze doelstelling opnemen in de Landbouwvisie. In bepaalde delen van het westelijke veenweidegebied zullen andere functies die zich wel goed kunnen ontwikkelen met een hoger waterpeil het primaat moeten krijgen in plaats van de landbouw. Daar geldt opnieuw dat de agrarische ondernemers duidelijkheid moeten krijgen.

Amendement A29 (PvdA, PvdD): de bodem is genoeg gedaald

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018, aan de orde hebbende de Landbouwvisie Provincie Utrecht 2018;

constaterende dat:

in de concept Landbouwvisie onder het kopje BODEMDALING WAT WILLEN WE BEREIKEN? (pagina 48), de volgende doelstelling staat vermeld:

"In het veenweidegebied is sprake van een landbouwsysteem met een maatschappelijk aanvaardbare bodemdaling, waarmee ook de uitstoot van broeikasgassen is gereduceerd. Het behoud van een (alternatief) verdienmodel voor de agrarische ondernemer is daarbij een leidend principe";

besluiten:

deze doelstelling als volgt te wijzigen:

"In delen van het veenweidegebied is sprake van een landbouwsysteem met een maatschappelijk aanvaardbare bodemdaling, waarmee ook de uitstoot van broeikasgassen is gereduceerd. Het behoud van een (alternatief) verdienmodel voor de agrarische ondernemer is daarbij een leidend principe. Daar waar de bodemdaling reeds nu dan wel op een termijn van 10 jaar te ver gevorderd is, zullen functies die met een hoger waterpeil zich goed kunnen ontwikkelen het primaat krijgen."

Toelichting

De agrarische ondernemers in de westelijke veenweidegebieden dienen duidelijkheid te krijgen waar ze welke teelt en bedrijfsvoering kunnen voortzetten met voldoende perspectief voor de toekomst. Terecht stelt LTO dat als er geen andere oplossing dan functieverandering of vernatting mogelijk is, dat hier dan tijdig en duidelijk over gecommuniceerd dient te worden. De ambitie van LTO om de bodemdaling in veenweidegebieden met tenminste 50% te reduceren kan in bepaalde delen te weinig en/of te laat zijn.

De provinciale strategie is wederom uitgesteld. Het wordt urgent om knopen door te hakken in welke polders onderwaterdrainage perspectieven biedt, waar andere teelten noodzakelijk zijn en waar functie-wijziging naar functies noodzakelijk zijn die zich goed kunnen ontwikkelen bij een hoger waterpeil. Ook het waterschap verwacht dat de provincie hierin een regierol dient en moet durven te pakken. De nieuwe provinciale strategie zou in het Koersdocument van de nieuwe Omgevingsvisie moeten landen.

Het volgende onderwerp is de groene contour. De groene contour wordt genoemd om natuurinclusieve landbouw vorm te geven. Dat is heel goed. In die zin steunen wij graag met GroenLinks een amendement dat door GroenLinks zal worden toegelicht. Daarin staat dat het succes van natuurinclusieve landbouw wordt meegenomen bij de doelstellingen en de evaluatie van het akkoord van Utrecht.

Tot slot de POP-3 subsidie. Door veel partijen is hierover al wat gezegd en hoe lastig dit is. Het gaat om tientallen miljoenen euro's. Wij moeten kijken hoe de provincie dat geld kan binnenhalen om in Utrecht goede dingen te bereiken voor het landelijk gebied en de landbouw. Ik hoor graag van de gedeputeerde of zij met de gebiedscommissies en de sector goed wil kijken hoe wij het hele proces van de POP-3 subsidie en hoe wij dat binnen kunnen halen beter kunnen doen, want daarover heerst veel onvrede.

De VOORZITTER: Het amendement is voldoende ondertekend en maakt deel uit van de beraadslaging. Het kan worden vermenigvuldigd en rondgedeeld.

Mevrouw BROERE (PVV): Mijnheer de voorzitter! Een ingezonden stuk in de krant van vrijdag: "Minister Schouten van landbouw geniet het meeste vertrouwen. Waarschijnlijk komt dat door haar toekomstvizier voor de agrarische sector. Akkerbouwers moeten meer samenwerken met veehouders zodat er geen kunstmest meer nodig is. Wij akkerbouwers en veehouders willen dit al lang. Zo kunnen wij het vele mestoverschot wegwerken en in dierlijke mest zitten mineralen en sporenelementen. Wat de minister niet vertelt is dat haar eigen regelgeving dat verbiedt. Wij mogen maar een klein gedeelte dierlijke mest inzetten op straffe van torenhoge boetes. Mevrouw Schouten vertaalt een prachtig verhaal voor de bühne, maar de realiteit is wezenlijk anders door haar eigen bekrompen beleid." Daar staan wij dan met onze landbouwvisie.

De heer SCHADDELEE (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Het was kennelijk een vorm van uitlokking dus laat ik daarop ingaan. U weet wellicht dat minister Schouten nog geen half jaar in dienst is en dat zij de eerste minister van landbouw sinds jaren is. Ik zou u adviseren om uw oordeel een paar jaar op te schorten en wacht tot zij haar voornemens heeft omgezet in beleid. U maakt haar verantwoordelijk voor beleid dat zij nog niet zelf gemaakt heeft. Het komt wel goed.

Mevrouw BROERE (PVV): Mijnheer de voorzitter! Dit is niet mijn mening, maar ik lees het voor uit de krant. Het is goed dat wij weten hoe de boeren over dit beleid denken. Dat is niet erg positief als ik dit zo lees.

De Landbouwvisie is qua lay-out een mooi stuk geworden, maar er wordt geprobeerd in te schatten hoe de wereld er over 32 jaar uitziet. Er komt een groot onderzoek naar de bevolkingsgroei. Mogelijk telt Nederland in 2060 ongeveer 20.000.000 inwoners. Dat zullen er in 2050 geen 20.000.000 zijn maar wellicht 19.000.000. Aanwas voornamelijk uit Afrika. Zij eten vast geen boerenkool en worst. Die groei van 1.000.000 zal op vele fronten zijn effecten hebben, net als op de landbouw. Heeft het gegeven van bevolkingsgroei meegespeeld bij het opstellen van de Landbouwvisie? De meeste jonge boeren, zoals Jaco de Groot oftewel Boer Bert junior en de brede boer, zien kansen. Net zoals milieuorganisaties. Het lijkt voorlopig dus een redelijk compromis. Boeren kunnen onder voorwaarden verder met boeren, met de kanttekening dat het landbouwbeleid wordt vastgesteld in Europa, daarna in Den Haag en dan pas in PS.

Terugkomend om de minister van landbouw. Zij vindt dat de duurzame landbouw duurder mag zijn dan de 11% van ons inkomen die wij betalen aan eten. Echter, voordat duurzame landbouw vorm krijgt wordt de minister op haar wenken bediend. Zonder duurzame landbouw wordt ons eten door de

verhoging van de btw al 6% duurder. Heeft de gedeputeerde al inzicht in de impact hiervan op ons koopgedrag en daarmee op de boeren?

Er zitten zoveel onzekere factoren in alle visies die worden opgesteld en meegenomen in de Omgevingsvisie van 2050 dat niet voor of tegen de Landbouwvisie gestemd hoeft te worden. Daarna lijkt economisch rendabel in strijd met de rest van de doelstellingen. De tijd zal het leren en de tijd heelt alle wonden. Wij sluiten aan bij de moties en amendementen van de SGP.

Mevrouw NOORDENBOS (SP): Mijnheer de voorzitter! In de nieuwe statenzaal zijn wij omringd door allemaal heel potente leeuwen, maar waarom staan er geen koeien afgebeeld op de muren? Dat zijn toch de dieren van ons land.

Kunt u zeilen? Als je gaat zeilen, dan heb je een punt op de wal nodig om naartoe te koersen. Als dat punt ontbreekt, dan waai je met alle winden mee. In deze Landbouwvisie is het punt op de wal voor ons niet helder. Hoeveel regionale landbouw willen wij in 2050? Hoeveel procent moet circulair en natuurinclusief zijn? Wat doen wij met de pesticiden en kunstmest in 2050? Dit staat niet duidelijk in deze visie. Dus waaien wij straks met alle winden mee. De gedeputeerde zegt dat wij een koers gaan uitzetten en wij zijn blij dat wij daarbij aan tafel mogen zitten. Hoe kun je echter een koerst uitzetten als je niet weet waar je heen wilt gaan.

De multinationals uit de voedsel- en veevoederindustrie weten heel goed waar zij heen willen. Zij hebben hun punten op de wal wel gezet. Zij willen meer winst maken. De boeren hebben daarbij weinig in de melk te brokkelen en de supermarktketens zorgen ervoor dat de consumenten netjes eten wat de pot schaft. Door de Universiteit Wageningen wordt gezegd dat wij voedsel maken voor de hele wereld, maar de winstmaximalisatie van bedrijven als Unilever en Monsanto is hier leidend. Niet de winst voor onze provincie of van de inwoners van de rest van de wereld. Obesitas is een probleem aan de ene kant van de wereld en hongersnood aan de andere kant van de wereld, plus oneindig dierenleed. Dat zijn de nadelen van het huidige specialisme in de voedselindustrie.

Als wij verbetering voor mens en dier willen, zoals deze gedeputeerde en velen onder ons willen, dan zullen wij de stip op de horizon veel helderder moeten neerzetten. Om te komen bij de idealen die genoemd zijn in de Landbouwvisie, is het nodig om de koe bij de horens te vatten. Wij zullen hiervoor een aantal moties indienen. Ik zal het dictum voorlezen van de moties.

De motie heldere doelen in de landbouwvisie:

"Dragen het college op:

In de uitvoeringsagenda van de Landbouwvisie de volgende zaken op te nemen:

Hoeveel procent van de voedselvoorziening we regionaal willen regelen in 2050;

Hoeveel procent circulaire landbouw er in 2050 is;

Hoeveel procent bedrijven natuurinclusief zullen zijn;

Hoeveel dieren mogen er maximaal op een bedrijf zijn in 2050;

Welke regels gaan er gelden voor kunstmest en pesticiden. "

De motie Universiteit in Wageningen voor regionale landbouw:

"Dragen het college op:

De universiteit van Wageningen meer in te zetten voor de winst van de natuur, de dieren, de boeren en de inwoners van onze provincie in 2050 en minder voor de korte termijnwinsten van de multinationals in de voedsel- en veevoederindustrie."

De motie het belang van kinderboerderijen:

"Dragen het college op:

Te onderzoeken wat het belang van kinderboerderijen in onze Landbouwvisie is;

In kaart te brengen hoe het met de kinderboerderijen gaat in de provincie Utrecht;

Een plan maken om de kinderboerderijen indien nodig te ondersteunen."

De heer SCHADDELEE (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben uw moties gelezen en met name de motie over de kinderboerderijen vinden wij bijzonder origineel. Het valt mij op dat al uw moties een positieve titel hebben: voor regionale landbouw en voor het belang van heldere doelen. In het dictum eindigt u echter in een tirade tegen supermarktketens en multinationals. Ik heb mijn mening

over supermarktketens en multinationals, maar daarover gaat het debat vandaag niet. Bovendien blijkt uit allerlei onderzoeken dat 99 % van de mensen hun boodschappen doen bij een supermarkt. Kortom, vervreemd u zich met deze moties niet van de werkelijkheid, waardoor deze op voorhand niet gesteund kunnen worden?

Mevrouw NOORDENBOS (SP): Mijnheer de voorzitter! Doordat 99 % van de mensen hun boodschappen in een supermarkt kopen hebben de supermarkten ontzettend veel te vertellen over wat wij in de Landbouwvisie mogen doen. Als de Landbouwvisie zo vaag blijft als deze nu is, dan hebben wij niks in handen om te veranderen. Dat is het punt dat ik helder maak. Ik ga ervan uit dat de meeste mensen niet meegaan met de moties, maar wij hebben gehoord dat deze zaken spelen. U, ik en iedereen weten dat.

De heer SCHADDELEE (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Dat zal niemand met u oneens zijn. De invloed van supermarktketens op wat een boer doet en verdient is te groot. Dat delen wij. Volgens mij kunt u prima volstaan met een motie om bijvoorbeeld de Universiteit Wageningen meer te laten doen voor regionale landbouw. U draagt het college op om daarover met de Universiteit Wageningen in gesprek te gaan. De slotzin dat er minder winst is voor multinationals kan prima uit de motie gehaald worden. Door deze zin gaan wij twijfelen aan de motie. Beperk u tot de dingen waar u voor bent. Dat maakt het voor ons makkelijker om deze motie te steunen.

Mevrouw NOORDENBOS (SP): Mijnheer de voorzitter! Bedankt voor de tip. Wij gaan naar deze motie kijken.

Wij hebben een motie dat multinationals geen gesprekspartner zijn bij het opstellen van het uitvoeringsprogramma. Het dichtum daarvan luidt:

"Dragen het college op:

Het uitvoeringsprogramma van de Landbouwvisie niet in overleg met veevoeder- voedselverwerkings- en supermarktmultinationals op te stellen, maar alleen in overleg met de mensen die in deze provincie daarmee te maken hebben en willen dat de winst van het overleg voor deze provincie is."

De heer GERMS (VVD): Mijnheer de voorzitter! Heeft mevrouw Noordenbos de indruk dat deze partijen aan tafel hebben gezeten bij deze landbouwvisie en straks bij de samenwerkingsagenda?

Mevrouw NOORDENBOS (SP): Mijnheer de voorzitter! Ja, dat denk ik wel. De dingen die zij willen spelen een rol in hoe wij het uitvoeringsprogramma opstellen. Misschien is dat heel naïef en zaten deze mensen niet aan tafel. Dan zouden wij de motie veranderen door te zeggen dat wij in het uitvoeringsprogramma bewust niet naar de mening van de veevoederindustrie, de voedselverwerkingsindustrie of de supermarkten moeten luisteren. Als u zegt dat het onzin is dat deze mensen aan tafel zitten, dan zouden wij deze motie kunnen veranderen.

De heer GERMS (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik ga de tekst lezen.

Mevrouw NOORDENBOS (SP): Verder sluiten wij ons aan bij de motie van D66, maar die wordt al uitgevoerd. Dan hebben wij nog een korte vraag. Kent de gedeputeerde boer Jaco? Dat is een boer in het Groene Hart die heel innovatief werkt om boer te blijven in het Groene Hart door diervriendelijk en natuurvriendelijk te zijn. Hij is door andere boeren de wereld in gestuurd om allerlei goede plannen naar Nederland te halen. Wat vindt de gedeputeerde ervan als wij de 800 boeren die willen stoppen in de aankomende tien jaar in contact brengen met boeren zoals Jaco en met studenten van de Universiteit Wageningen? Dan kunnen wij alle innovatieve krachten in de provincie bundelen, zodat deze boeren bijvoorbeeld regionaal kunnen gaan werken.

Ik zal de moties meenemen naar de tweede termijn.

Mevrouw KOTKAMP (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ook ik heb een aantal jaren op het Twentse platteland gewoond; dit voor de mensen die denken dat ik geen affiniteit met dit onderwerp heb. Zoals reeds door eerdere sprekers genoemd is en al uitgebreid bij stil is gestaan in de commissie,

zien wij een groot knelpunt in de vrijblijvende vorm van de visie. Bijna alle goede dingen staan in de Landbouwvisie: circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en economisch rendabel. Echter, door het gebrek aan duidelijke keuzes op de plekken waar het schuurt en een gebrek aan duidelijke doelstellingen kan dit niet als kader dienen voor verdere uitvoering door GS zonder dat PS hierin een duidelijke stem krijgen. Zonder concrete en afrekenbare resultaten wordt het erg lastig kaders te stellen en te kunnen controleren. Vandaar dat wij de motie van D66 van harte ondersteunen.

Er staan geen stevige keuzes in de Landbouwvisie, bijvoorbeeld over bodemdaling. De inzet is remmen en niet stoppen. Of de inkrimping van de veestapel. Er wordt gesproken over de noodzaak hiervan, maar zonder acties. Datzelfde geldt voor wat betreft gezondheid. Over zonnevelden is het uitgangspunt dat het plaatsen van zonnepanelen niet op goede landbouwgrond kan. Dat terwijl meer factoren in de integrale afweging een rol moeten spelen, zoals bodemdaling, natuurontwikkeling en waterberging. Je zou kunnen stellen dat bodemdaling gestopt is in 2050 of in 2050 is de landbouw circulair of in 2050 is er geen intensieve veehouderij meer. Wij willen graag recht doen aan het participatietraject. Daarom zullen wij geen moties of amendementen indienen, maar zullen wij de motie van D66 mede-indienen. Dat gezegd hebbende, realiseren wij ons dat wij hier het spanningsveld te pakken hebben dat wij bij de nieuwe Omgevingswet gaan zien.

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Begrijp ik dat mevrouw Kotkamp de wens heeft dat er in 2050 geen intensieve veehouderij meer is?

Mevrouw KOTKAMP (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Dat klopt.

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Waar laten wij dan al ons afval? In de varkenssector worden miljoenen kilo's afval verwerkt in het veevoer. Daardoor wordt het op een circulaire manier verwerkt. Als u de intensieve veehouderij afschaft, dan is er een plek nodig waar dat afval blijft dat niet meer verwerkt wordt in het veevoer.

Mevrouw KOTKAMP (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik zie het liever niet zo smal. Nog liever zie ik helemaal geen veehouderijen meer, maar dat is een andere discussie. Het gaat over het minderen van vlees eten. Het veevoer waarover u spreekt wordt voor een groot deel niet in Nederland geproduceerd. Wat dat betreft zou de conclusie kunnen zijn dat circulariteit niet per definitie stopt bij de provinciegrenzen. Als je het circulair wilt hebben, dan breng je dat juist met elkaar in balans.

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Vandaar mijn vraag. Ons afval moet vermengd worden met andere middelen en deze moeten weleens van ver weg komen. In totaal is het dan wel circulair.

Mevrouw KOTKAMP (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Circulariteit hoeft niet te stoppen bij de provinciegrenzen, maar ik zou erover willen spreken welke balans je daarin opmaakt. Je moet goede keuzes maken om het vervoer van afval bijvoorbeeld duurzaam te laten zijn.

Wat goed is aan deze Landbouwvisie is dat er met veel verschillende 'stakeholders' over gesproken is. Daarmee is het soms lastig om keuzes te maken. Het spanningsveld is echter hoe Provinciale Staten daarmee omgaan. Hoe moeten dergelijke kaders eruit zien om GS een vervolgstap te laten zetten tot de samenwerkingsagenda? De discussie richting de Omgevingswet en de nieuwe Omgevingsvisie vind ik erg spannend. Ik pleit er wel voor dat PS meedenken en meebeslissen. Het voorliggende kader in de vorm van de Landbouwvisie vinden wij te vrijblijvend. Vandaar nogmaals de oproep om de motie van D66 te steunen.

Wij hebben nog een tweetal vragen die hieraan raken. De eerste vraag gaat over de relatie met de PRS/PRV en over de nieuwe Omgevingswet. Een aantal punten in deze visie zijn redelijk vrijblijvend en kunnen in strijd zijn met het huidige beleid uit de PRS/PRV en daarmee de vertaalslag naar de nieuwe Omgevingsvisie. Hoe kan dat daarmee vorm krijgen? Het onderwerp dierenwelzijn komt amper terug in de Landbouwvisie; daarvoor moet echt aandacht zijn. Wij vinden het een groot gemis dat dit in deze nieuwe visie verdwenen is. In de PRS/PRV wordt dit wel als belangrijke voorwaarde mee-

gegeven bij uitbreiding. In de Landbouwvisie wordt hier in de toelichting kort aan gerefereerd, maar daarin zit geen ambitie of doel. Daarnaast wordt de uitbreiding van met name de veehouderij en de inzet op grondgebondenheid heel vrijblijvend genoemd, terwijl hierover in de PRS/PRV veel duidelijker uitspraken staan. Er wordt wel aangegeven dat de regelgeving vanuit de PRS/PRV gehandhaafd blijft, maar laat weinig ambitie of visie zien.

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De PvdA heeft met PvdD een amendement ingediend over bodemdaling, want dat moet scherper geformuleerd worden in de Landbouwvisie. Hoe kijkt GroenLinks daartegen aan?

Mevrouw KOTKAMP (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik moet deze motie nog doorlezen, maar ik denk dat wij deze wel kunnen steunen. In dat specifieke gebied moet de ambitie omhoog. Aan de andere kant blijft wel staan wat ik net heb gezegd. Aan de andere kant moeten PS aan GS de ruimte geven om daar dieper op in te gaan met 'stakeholders' en daarvoor concrete doelen te kunnen formuleren. Ik ben huiverig om de kaders zowel te strak als te los te maken. Het blijft zoeken.

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! In een visie staan doelen geformuleerd waar je uit wilt komen. Laten wij vooral uitzoeken wat wij willen bereiken en daarvoor ruimte en kansen zoeken.

Mevrouw KOTKAMP (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Dat zijn wij met elkaar eens. In de Landbouwvisie wordt aangegeven dat het inkrimpen van de veestapel onvermijdelijk is, maar dat wij daaraan niks gaan doen. In de toelichting staat opnieuw een verwijzing naar de PRS/PRV. Verder wordt er gesproken over het situeren van zonnepanelen op minder geschikte landbouwgronden. Hiervoor worden in de PRS/PRV andere criteria meegenomen, zoals landschaps- en natuurwaarden en waterberging. Dit krijgt in deze visie geen plek. Dat is aan de ene kant logisch, want het is een Landbouwvisie. Onze belangrijkste vraag hierbij is wat hiermee gebeurt bij het opnemen van de Landbouwvisie als bouwsteen van de Omgevingsvisie. Daarmee krijgt de PRS/PRV een andere invulling. Op het moment dat dat wegvalt en alleen de Landbouwvisie overblijft, maken wij ons zorgen over de doelen die genoemd worden. Deze kunnen te vrijblijvend ingevuld worden. Komen daarmee de afspraken en de kaders uit de PRS/PRV te vervallen, dan wordt de Landbouwvisie hierin leidend.

Hetzelfde geldt op een iets ander niveau voor de Agenda Vitaal Platteland (AVP). In het statenvoorstel staat dat deze visie een doorwerking krijgt in provinciale programma's, waaronder de AVP en de AVP-middelen die via POP-3 besteed worden. Hierin wordt gezegd dat de resterende POP-3 middelen voor 2010 waarschijnlijk in de volgende meerjarenplannen AVP geprogrammeerd worden. Wat betekent dit voor de kaders en de afspraken die al gemaakt zijn binnen de AVP en voor het volgende meerjarenprogramma? Wordt dat een bouwsteen of onderdeel van het samenwerkingsprogramma van deze Landbouwvisie?

De tweede vraag is meer een opmerking over de pilot natuurinclusieve landbouw in de groene contour. In de commissie is hier kort bij stilgestaan. Ik benadruk dat het voor GroenLinks echt gaat over een overgangssituatie. Natuurinclusieve landbouw is geen alternatief voor de realisatie van de groene contour, maar een tussenstation. De evaluatie hiervan moet in het licht van het Akkoord van Utrecht plaatsvinden in plaats van uit de Landbouwvisie. De NMU maakt hierover een opmerking in haar reactie en heeft hiervoor een tekstvoorstel gedaan. Dit zetten wij graag kracht bij door dit om te zetten in een amendement. Dit amendement is medeondertekend door PvdA en ChristenUnie.

Amendement A30 (GroenLinks, PvdA, ChristenUnie): relatie pilot groene contour in Landbouwvisie en Akkoord van Utrecht

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018, ter bespreking van het statenvoorstel 2018RGW89 Landbouwvisie Provincie Utrecht 2018;

besluiten:

aan het in het statenvoorstel geformuleerde beslispunt toe te voegen, met dien verstande dat: op pagina 40 de zin:

"Op basis van deze pilot bekijken wij in de tweede helft van 2019 samen met de partners van de Kopgroep Akkoord van Utrecht wat dit betekent voor het Akkoord van Utrecht."

wordt gewijzigd in:

"Bij de evaluatie van het Akkoord van Utrecht wordt samen met de kopgroep Akkoord van Utrecht bekeken wat de resultaten van deze pilot betekenen voor het Akkoord van Utrecht."

Toelichting

Met deze wijziging wordt bevestigd dat de evaluatie van een pilot natuurinclusieve landbouw in de groene contour plaats moet vinden vanuit de doelstelling van het Akkoord van Utrecht en niet vanuit de Landbouwwisie. Deze herformulering – zoals voorgesteld door de NMU – beoogt een meer neutrale formulering zoals bevestigd door de gedeputeerde tijdens bespreking in de commissie RGW van 10 september 2018.

De VOORZITTER: Het amendement is voldoende ondertekend en maakt deel uit van de beraadslaging. Het kan worden vermenigvuldigd en rondgedeeld.

De heer SCHADDELEE (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Aan deze visie is jaren hard gewerkt. Dank daarvoor. Het is misschien wel het belangrijkste beleidsdocument van gedeputeerde Maasdam en wij gaan daarover heel wat uren praten vandaag. Dat is terecht. De Duitse staatsman Otto von Bismarck zei ooit: "Het is een dwaling handel, landbouw en nijverheid van elkander te willen scheiden. Wij moeten samen bloeien, of wij gaan samen te gronde!" Dus wij hebben landbouw echt nodig. Trouwens, gisteren herinnerde onze dominee mij nog aan iets anders. In Genesis 1, het begin van de Bijbel, lezen wij over de schepping van planten, bomen en dieren. Als laatste scheidt God de mens. Weet u wat de eerste taak was die de mensen kregen? Het beheren van de dieren!

Goede landbouw is belangrijk voor ons allemaal. Dat staat vast. Tegelijk is dat precies het dilemma. In deze Landbouwwisie koppelen wij alle maatschappelijke uitdagingen aan 'de landbouw'. Daarmee maken wij van de boer een schaap met vijf poten die nauwelijks ruimte heeft om te ondernemen. Door de stip in het toekomstbeeld op 2050 te zetten, maken wij veel doelen vaag en ver. Echte keuzes en scherpe doelen ontbreken.

U kent onze Staten, wij zijn nooit te beroerd om een beetje te helpen. Waar gaat het om in de landbouw? Allereerst om goed en gezond voedsel. Afgelopen zaterdag was de afsluiting van de Landelijke fruitplukdagen. Op de Achterdijk in Bunnik hebben onze kinderen hun eigen appels geplukt. Wij waren beslist niet alleen. Heel veel burgers en buitenlui gingen op pad. Het bevestigde voor mij weer hoe geweldig mooi het is om bij tuinders en boeren over de vloer te komen en te zien waar ons voedsel vandaan komt. Het deed mij denken aan mijn allereerste baantje als jochie van twaalf bij boer Hofland. Ik zag kalfjes geboren worden, ik kloofde hout en ik voerde de varkens. Wat deze boeren allemaal doen zijn onmisbare pijlers onder onze welvaart

Korte ketens en korte lijnen tussen boeren en burgers, met de daarbij behorende verdienmodellen; daar is de transitie van de landbouw bij gebaat. De visie noemt wat cijfers: 1% van de consumptie zou slechts regionaal zijn, terwijl 18 % van de burgers het zou willen. Vervolgens noemt de visie geen ambitie, maar wel een actie: wij gaan het gebruik van streekproducten in het provinciehuis stimuleren. De ananassen die wij zojuist gegeten hebben waren volgens mij geen regioproduct. Kortom, dat is niet zo scherp. Gelukkig heeft de gedeputeerde ons in de commissie uitgedaagd om met een motie te komen. Deze motie over de regionale voedselmarkt dienen wij hierbij graag in samen met GroenLinks en de PvdA.

Motie M106 (ChristenUnie, GroenLinks, PvdA): ambitie regionale voedselmarkt

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018, ter bespreking van de Landbouwvisie Provincie Utrecht 2018;

constaterende dat:

- *de transitie van de landbouw fors wordt gestimuleerd door kortere ketens en rechtstreekse relaties tussen boeren en burgers;*
- *de voorliggende Landbouwvisie geen duidelijke ambitie neerzet voor de vorming van regionale voedselmarkten;*

overwegende dat

partners van de provincie aandringen op het formuleren van een duidelijke doelstelling;

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:

in het uitvoeringsprogramma van de Landbouwvisie te werken met de ambitie dat in 2030 bij zoveel mogelijk lokaal geproduceerde producten minstens 10 procent binnen de eigen regio wordt afgezet.

En gaan over tot de orde van de dag.

Wie met ondernemers in de land- en tuinbouwsector praat, proeft al snel frustratie over de overheid. Ondernemers zien altijd kansen, maar een overheid die voortdurend nieuwe regels en regelingen over deze sector uitstort maakt het hen niet makkelijk. Andere provincies werken daarom via de gebiedscommissies met landbouwcoaches om de boeren te helpen om, zelfs ondanks alle complexe regels, de juiste strategische keuzes te maken. Op dat punt hebben wij een motie over de inzet landbouwcoaches.

Motie M90 (ChristenUnie): landbouwcoaches

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018, ter bespreking van de Landbouwvisie Provincie Utrecht 2018;

constaterende dat:

diverse provincies landbouwcoaches of ondernemerscoaches inzetten om agrarische bedrijven te ondersteunen bij de ingrijpende keuzes die zij moeten maken bij de transitie van de landbouw;

overwegende dat:

- *de gebiedscoöperatie 0-Gen hiermee een ruime ervaring heeft omdat de provincie Gelderland dergelijke landbouwcoaches inzet in de Gelderse Vallei;*
- *neutrale coaches een belangrijke bijdrage kunnen leveren bij de strategische keuzes die agrarische ondernemers moeten maken;*

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:

zo snel mogelijk met de gebiedscommissies te overleggen over de mogelijkheden van een grotere provinciale inzet bij de coaching en begeleiding van agrarische bedrijven.

En gaan over tot de orde van de dag.

Landbouw koppelen wij vaak aan het beheer van ons cultuurlandschap en de natuur. Dat is een belangrijke taak. Van ondernemers die zich bewust zijn van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid mogen wij verwachten dat zij hierin hun verantwoordelijkheid nemen. Dat hoeft niet altijd gratis. Dit is een maatschappelijk belang en daarvoor mag de overheid best de knip trekken.

Rond zonnevelden komen er complexe vragen op ons af. Wij onderstrepen hier vooral het belang van de duurzaamheidsladder en de noodzaak om snel tot integraal provinciaal beleid te komen.

Deze landbouwvisie is nogal beschrijvend. Wij beschrijven dat de wereld rond is en dat er bloempjes en bijtjes zijn. Dat zijn allemaal heel erg ware dingen waarmee bij niemand het oneens kan zijn. Dus

stellen wij dat vandaag samen vast. Echter, de echt spannende, politieke keuzes volgen later nog in een samenwerkingsagenda. Het stellen van kaders en het maken van keuzes is primair aan PS. Omdat veel van die concrete kaders en keuzes in de samenwerkingsagenda staan, willen wij die agenda graag laten vaststellen in PS. Daarom steunen wij de motie op dat punt.

Wat de ChristenUnie betreft is een snelle transitie van de landbouw noodzakelijk. Vanuit Europa en het Rijk komt er beweging en het is zaak dat de provincie daar goed op inspeelt. Het zal u niet verbazen dat de ChristenUnie met grote vreugde kennis heeft genomen van de visie van minister Schouten waarmee het kabinet recent kwam. In die visie staan twee dingen centraal, namelijk: boerenverstand en inzet op kringlooplandbouw. Voor de ChristenUnie is niet alleen snelheid belangrijk, maar ook een integrale koppeling aan natuurbeleid. Op weg naar natuurinclusieve landbouw is het goed om provinciaal samen te werken met de NMU en de LTO in het Actieplan duurzame landbouw met natuur.

Op het punt van integraal en regionaal beleid zetten wij onze kaarten behoorlijk op de regiodeals. Op dat punt hebben wij een vraag aan de gedeputeerde: Het is een groot risico dat de provincie geen plan-B lijkt te hebben. Wat komt er terecht van onze provinciale ambities als de regiodeals onverhoopt mislukken?

Gezondheidsbevordering zien wij als een integraal onderdeel van landbouwbeleid. Om die reden betreuren wij het dat deze visie stelt dat hier geen actieve rol is weggelegd voor de provincie. Daarnaast mag het steeds urgenter wordende probleem van bodemdaling steviger worden opgepakt.

Ik begon mijn betoog met het belang van landbouw en een goede landbouwvisie. Laat ik afsluiten met het relativeren van dat belang. In de 'Ballade van de boer' van Werumeus Buning ontmoeten wij de boer tegen de achtergrond van de wereldgeschiedenis. Daarin komen allerlei episodes van bijvoorbeeld Napoleon. Wat er ook gebeurt, steeds klinkt het weer "En de boer, hij ploegde voort." Die boer weet: hij zal ploegen, zaaien en maaien, maar op het weer en op de groei heeft hij weinig invloed. Daarin weet hij zich afhankelijk van God. Desondanks: "de boer, hij ploegde voort!"

De VOORZITTER: De moties zijn voldoende ondertekend en maken deel uit van de beraadslaging. Ze kunnen worden vermenigvuldigd en rondgedeeld.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Vergeleken met de visie van 2011 zien wij in de voorliggende visie op een aantal punten verbetering. Wij zien een steeds bredere wil en bereidheid om de transitie naar een klimaatneutrale, circulaire en natuurinclusieve landbouw in gang te zetten. Het besef dat de wijze waarop wij voedsel produceren en consumeren onhoudbaar is, dringt steeds verder door. Het roer moet om en daar lijkt dit college zich, net als minister Schouten, van bewust te zijn.

Onze fractie is blij dat in deze visie motie M108 is verwerkt, waarin wij in 2016 hebben gevraagd om een plan van aanpak voor de transitie naar biologische veehouderij. Wat wij daarin echter ook hebben gevraagd van het college, is het formuleren van concrete doelen. Concrete doelen: dat is niet het enige dat is opgevallen bij het lezen van deze visie. Daar schort het nogal aan. Wij sluiten ons daarom aan bij de motie van D66 en andere partijen over het uitvoeringsprogramma als statenvoorstel.

Dan terug naar de inhoud. De huidige intensieve landbouwvormen overschrijden de grenzen van onze planeet. Wat volgens de PvdD daarom centraal zou moeten staan in de Landbouwvisie, is hoe wij onze landbouw zo in kunnen richten dat dit binnen de draagkracht van de aarde valt. Wij lazen het begin deze maand weer in de Balans van 2018 van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL): "Een ingrijpende verandering in het landbouw- en voedselsysteem is nodig om de langetermijndoelen van het klimaat-, milieu- en natuurbeleid te halen. De Nederlandse landbouw legt een aanzienlijke druk op het milieu. Een druk die samenhangt met de grote oppervlakte die de landbouw bestrijkt, en het grote aantal dieren dat er gehouden wordt." Ofwel, het terugbrengen van de omvang van de landbouw, zowel in oppervlakte als in dierenaantallen is noodzakelijk. Dat schreven eerder onder andere ook de SER en de Rli. De gedeputeerde gaf aan hier niet de instrumenten voor te hebben, maar dat kan volgens onze fractie niet betekenen dat de provincie deze adviezen dan maar naast zich neer moet leggen. Wij vra-

gen een reflectie van het college op deze adviezen. Onze vragen zijn: Zou de gedeputeerde deze instrumenten wel willen hebben? Komen de adviezen volgens GS tot uiting in de landbouwvisie van minister Schouten? Is de gedeputeerde bereid hierover met de minister en in IPO-verband het gesprek aan te gaan?

Daarnaast wil mijn fractie het graag hebben over een ander instrument, namelijk het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Het PAS zou de natuur moeten versterken, zo staat te lezen in deze visie. Op 25 juli 2018 bracht de advocaat-generaal van het Europees Hof van Justitie zijn advies hierover uit. Hij is zeer kritisch over de wijze waarop het PAS bij de vergunningverlening vooruitloopt op toekomstige ruimte in de stikstofbelasting van Natura 2000-gebieden. Eigenlijk zegt hij dat de manier waarop wij in de vergunningverlening een voorschot nemen op mogelijke toekomstige depositieverlaging, niet voldoet aan de Europese habitatrichtlijn. Het kan niet zo zijn dat onze vergunningverlening in strijd is met Europese regelgeving gericht op het waarborgen van de biologische diversiteit. Wij willen daarom het college vragen een pas op de plaats te maken met de uitgifte van vergunningen voor ontwikkelruimte in het kader van het PAS. Wij zullen hiervoor een motie indienen.

Motie M91 (PvdD): PAS op de plaats

Provinciale Staten van Utrecht in vergadering bijeen op 24 september 2018, ter behandeling van het statenvoorstel Landbouwvisie, PS2018RGW09;

constaterende dat:

- *in de landbouwvisie de ambitie is opgenomen middels de Utrechtse landbouw de biodiversiteit te versterken;*
- *volgens de Advocaat-Generaal van het Europees Hof van Justitie het Programma Aanpak Stikstof (PAS) in strijd is met de Europese Habitatrichtlijn*;*

van mening dat:

in onze provinciale vergunningverlening nooit in strijd zou mogen zijn met Europese regelgeving gericht op het waarborgen van de biologische diversiteit;

verzoeken het college van GS:

per direct te stoppen met vergunningverlening in het kader van het PAS.

En gaan over tot de orde van de dag.

**<http://curia.europa.eu/jurisidocumenijdocument.jsf?text--&docid=204409&paReindex=08cdoclanc=n1&modeAst Se-dir=&occ---first&part---1&cid=776385>
rro2-*

Bij bodemdaling mag het duidelijk zijn dat de PvdD niet blij is met de geformuleerde ambities. Eerder deze maand stond het nog duidelijk vermeld in het NRC: "Heel Holland Zakt". Tegelijkertijd stijgt de zeespiegel. Er komt nog een aparte visie op de bodemdaling, maar als deze visie vandaag wordt aangenomen stellen wij toch al een zeker streven vast. Hoe leidend is deze ambitie voor de bodemvisie die gaat volgen? Een maatschappelijk aanvaardbare bodemdaling is veel te vrijblijvend en arbitrair en staat in schril contrast met de Noord-Hollandse ambitie om bodemdaling te stoppen. Het stoppen van de bodemdaling zou centraal moeten staan. Dan pas ga je kijken naar mogelijkheden voor rendabele landbouw en niet andersom.

Ik begon mijn betoog met een verwijzing naar de landbouwvisie van 2011. In een aantal opzichten zien wij verbetering. Op een cruciaal punt zien wij dat duidelijk niet en dat is dierenwelzijn. Als wij de gedeputeerde mogen geloven vind zij dit een zeer belangrijk onderwerp. Dat verklaart echter niet waarom het geen rol speelt in deze visie. Als je goed zoekt zie je dat het woord letterlijk twee keer terloops wordt genoemd, meer niet. Dat is in ieder geval meer dan in het regeerakkoord, maar minder dan

in de visie van minister Schouten. Daar staat het wel vier keer vermeld. Wij kunnen onze hoop dus ook niet vestigen op Den Haag.

Bijna een jaar geleden, 23 oktober 2017, werden de hoofdlijnen voor de Landbouwvisie gepresenteerd en besproken. Dierenwelzijn was daarbij een van de hoofdlijnen. Een half jaar later, op 5 maart 2018, bespraken we in een andere bijeenkomst de basiselementen. Daar is dierenwelzijn nog specifiek benoemd door de gedeputeerde. Onze fractie kreeg zowaar het idee dat dierenwelzijn, net als in 2011, een plek zou krijgen in de provinciale landbouwvisie. Ergens in het afgelopen jaar moet het echter zijn gesneuveld. Als het gaat om gebrek aan instrumenten, waarom kon volgens de visie van 2011 de provincie nog wel bijsturen als dat nodig was voor dierenwelzijn? Waarom werd er destijds wel een aparte paragraaf aan gewijd? Wat is er in de afgelopen zeven jaar gebeurd? Wij zijn benieuwd naar de reactie van de gedeputeerde. Onze fractie dient hierbij alvast een motie in.

Motie M92 (PvdD): dierenwelzijn

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018, ter behandeling van het statenvoorstel Landbouwvisie, PS2018RGW09;

overwegende dat:

er 3,6 miljoen landbouwhuisdieren in Utrecht worden gehouden¹, bijna een drievoud van het aantal inwoners in onze provincie,

constaterende dat:

dierenwelzijn in de visie van 2011² een duidelijke plek kreeg in de landbouwvisie;

van mening dat:

- *er geen reden is om van deze koers af te wijken;*
- *integendeel aandacht voor dierenwelzijn in de landbouwsector zeer hard nodig is;*
- *duurzame veehouderij ook betekent dat er rekening wordt gehouden met dierenwelzijn³;*

verzoeken het college van GS:

dierenwelzijn een prominente plek te geven in het uitvoeringsprogramma, die minstens evenwaardig is aan de lijn die in de visie van 2011 is ingezet.

En gaan over tot de orde van de dag.

¹ CBS Statline, maart 2018: <http://statline.ebs.nl/Statweb/publicationnDIVI=SLNI4PA=80781ned&D1-83-100.120-133&D2=11&D3-1&HDR-G1.G2&STB-T&VW=T>

² https://www.provincie-utrecht.nl/publish/pages/269376/landbouwvisie_2011_provincie_utrecht_compleet.pdf

³ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/veehouderij/duurzame-veehouderij>

De VOORZITTER: De moties zijn voldoende ondertekend en maken deel uit van de beraadslaging. Ze kunnen worden vermenigvuldigd en rondgedeeld.

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik heb mijn bijdrage verdeeld in drie kopjes. De eerste is van principiële aard. Wij spreken vandaag over het oudste beroep: agrariër. In de Bijbel lezen wij al bij de zoons van Adam en Eva dat de een landbouwer werd en de ander veehouder. Hiermee gaven zij uitvoering aan de opdracht die de mensheid bij de schepping van God heeft meegekregen: de aarde te bouwen en te bewaren. Voor alle generaties na Kaïn en Abel was het die spanning tussen het bouwen en bewaren die mensen aanzette om gewetensvol met de aarde om te gaan. Dat is vandaag de inzet van de SGP: de aarde moet bebouwd en bewaard worden en daarin spelen agrariërs een hele grote rol. Wat dat betreft is de transitie die geschetst wordt in deze landbouwvisie er een die wij kunnen steunen. Vooral de kringlooplandbouw heeft onze steun. Het past goed bij het zuinig omgaan met de aarde. Toch zijn wij bang dat de provincie hier een grote kans laat liggen.

Wij zitten in deze wereld in een systeem waar grenzen niet meer meetellen. Daarom is het wat ons betreft naïef om de ogen te sluiten voor de internationale context van onze agrarische sector. Wij zijn

voorstander om de kringloop zo kort mogelijk te houden, maar wij pleiten er wel voor de kringlopen nationaal en internationaal te sluiten. Dat is de lijn van de landelijke landbouwvisie. Wat ons betreft heeft deze een realistische inzet. Ik zal daar een concreet voorbeeld bij geven. Elk stukje van het varken wordt door onze agrariërs vermarkt. Er wordt dus niets weggegooid. Varkenspoten worden in Nederland niet zoveel gegeten, maar in China is er volop belangstelling voor. Als de ketens in de provincie gesloten moeten worden, kan het zomaar zijn dat die varkenspoten weggegooid moeten worden. Als wij de keten internationaal sluiten, kan elk deel van het varken van waarde zijn. Hierover zullen wij een motie indienen.

Motie M93 (SGP, PVV): blijvend ruimte voor intensieve veehouderij

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018;

gehoord de beraadslagingen over de Landbouwvisie 2018;

constaterende dat:

- *de Landbouwvisie het stoppen van niet-grondgebonden veehouderijen benoemt als 'kans';*
- *als onderbouwing hiervan een eenzijdig citaat van de gebiedsraad 0-gen wordt gebruikt;*

overwegende dat:

- *de circulariteit in bijvoorbeeld de varkenssector nu al groot is;*
- *het advies van de gebiedsraad 0-gen tal van aanknopingspunten biedt om de circulariteit van de intensieve veehouderij te vergroten;*
- *vermindering van de veestapel geen doel op zich mag zijn;*
- *de Nederlandse veehouderij internationaal gezien efficiënt en duurzaam werkt;*
- *een vermindering van het aantal intensieve veehouderijen een verschuiving van de markt naar het buitenland oplevert;*
- *deze verschuiving grote gevolgen heeft voor dierenwelzijn en milieu;*

spreken uit:

dat er in de provincie Utrecht (en met name in het oosten van de provincie) ruimte blijft voor de niet-grondgebonden veehouderij;

dragen het college op:

een constructieve bijdrage te leveren in het verder verduurzamen van deze sector.

En gaan over tot de orde van de dag.

Daarnaast hebben wij nog een motie om als provincie onze boeren maximaal te kunnen faciliteren zuinig met de bodem om te gaan. Wij verpachten als provincie veel hectares grond aan diverse agrariërs. Dat doen wij steeds voor een jaar. Ons voorstel is om daar meer ruimte in te creëren. Als boeren weten dat zij een bepaald stuk grond bijvoorbeeld zes jaar kunnen gebruiken, zullen zij meer inspanning willen en kunnen leveren aan de structuurverbetering van de gepachte grond. Dat is duurzaam beheer.

Motie M99 (SGP, ChristenUnie, VVD, 50 Plus, D66): gezonde landbouwbodem

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 24 september 2018;

gehoord de beraadslagingen over de Landbouwvisie 2018;

constaterende dat:

- *in deze Landbouwvisie gestreefd wordt naar gezonde landbouwbodems;*
- *provinciale gronden worden verpacht voor een termijn van 1 jaar;*

overwegende dat:

- *meer aandacht kan worden besteed aan de bodemkwaliteit wanneer meerdere jaren kan worden gepacht;*
- *pachtgronden in de regel worden verpacht met een termijn van 6 jaar;*

dragen het college op:

het provinciale pachtbeleid zodanig aan te passen dat de termijn van 1 jaar wordt losgelaten en waar mogelijk wordt gewerkt met een flexibele termijn, bijvoorbeeld van 6 jaar.

En gaan over tot de orde van de dag.

Feitelijk zorgen de agrariërs voor de basis onder ons bestaan. In de commissie heb ik al aangehaald waar de Landbouwvisie een taak ziet voor boeren. Het gaat dan vooral om voedsel, de kwaliteit van het water, de bodemkwaliteit en ons landschap. Het is een mooie, maar ook moeilijke opgave om de genoemde taken gewetensvol uit te voeren en daar dan je brood mee te verdienen. De heer Schaddelee noemde al het schaap met vijf poten. Wat dat betreft zijn we blij met de volgende zin in de Landbouwvisie: "Dat de sector deze bijdragen alleen kan leveren op basis van een rendabele bedrijfsvoering, is evident." De schriftelijke beantwoording sprak ons aan. Onze concrete vraag is: komt er in het samenwerkingsprogramma tegenover elke ambitie richting de boeren provinciale steun? Wat ons betreft is het onbestaanbaar om van boeren die in het rood staan, of bijna in het rood staan, te verwachten dat ze groen gaan doen, zonder dat daar wat tegenover staat. Wij krijgen graag een concrete toezegging van het college op dit punt. Dat is waar de SGP voor staat: Een landbouw waar gewetensvol gewerkt wordt aan de maatschappelijke behoefte aan voedsel en waar tegelijk geld wordt verdiend.

Het tweede kopje is het imago. Wij maken ons zorgen over het imago. Krijgt de agrarische sector wel de waardering die ze verdient? Nederlandse consumenten verspillen massaal voedsel. Weet u hoeveel? Ik heb het nagekeken: alleen al in Nederland wordt 700 miljoen kg voedsel per jaar verspild, dat zijn 17500 vrachtwagens. Terwijl de marges van boeren steeds verder onder druk komen te staan. Daarbij komt nog dat elk incident in de sector uitgebreid wordt uitgemeten door de media en door de overheid. De rectificaties die meestal nodig zijn, blijven uit of worden weergegeven met kleine lettertjes en missen de juiste toonzetting. Landelijk hebben wij de fipronilaffaire gezien, waarbij een topman van de NVWA letterlijk stelde dat 'de eieren in uw koelkast giftig kunnen zijn'. Wij wisten allemaal dat de verhoudingen in de eieren niet direct een gezondheidsprobleem zouden op leveren.

De heer GERMS (VVD): Mijnheer de voorzitter! De heer Van Leeuwen sprak over de enorme voedselverspilling. Heeft de SGP een idee hoe die verspilling aangepakt kan worden?

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Wij willen deze oplossing graag samen met u gaan zoeken.

De heer GERMS (VVD): Mijnheer de voorzitter! Heeft de SGP daar een oplossing voor?

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben niet alleen de wijsheid in pacht. Dat moeten wij samen doen.

De heer GERMS (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik wil daar best een keer met u over doorpraten, maar ik vraag u wat uw idee hierover is.

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Wij bespreken dat graag met deze Staten. Wij hebben daarover wel een idee, maar het gaat te ver om dat in deze korte tijd met u te bespreken. Wij willen daarover graag een keer van gedachten wisselen. Dank voor de uitnodiging.

Dan het incident van de kalverfraude. Dat bleek achteraf een storm in een glas water. Er waren slechts enkele boeren die daarvan profiteerden. In de provincie Brabant voelde een gedeputeerde zich geroe-

pen om de bedrijfsvoering van de agrariërs te vergelijken met drugsdumpingen. De SGP ergert zich enorm aan deze verhalen.

Er is al jaren in veel Natura 2000-gebieden een overschot aan stikstof. Dit is schadelijk voor de natuur. Dit wordt toegeschreven aan de landbouw. Weet de gedeputeerde dat het volgens de waterschappen in de Oostvaardersplassen buitengewoon slecht gesteld is met stikstof en dat dit veroorzaakt wordt door de grote hoeveelheid ganzen die daar leven?

Een ernstiger voorbeeld is dat in de Landbouwvisie negatief wordt gesproken over de intensieve veehouderij. Wat ons betreft is dat volkomen onterecht. De Nederlandse intensieve veehouderij loopt in de wereld voorop qua duurzaamheid en dierenwelzijn en heeft mondiaal een voorbeeldfunctie. Bovendien, elk dier dat hier minder wordt gehouden, wordt in andere landen waar het minder goed voor elkaar is meer gehouden, want er blijft vraag naar. Dat is geen winst voor het milieu, geen winst voor de dieren en zeker geen winst voor de kwaliteit van het voedsel. Wij hebben het in de commissie al aangehaald: alleen al in de varkenshouderij wordt jaarlijks 2.900.000 ton van ons afval opgegeten, dat inclusief de 700.000.000 ton die wij weggooien.

Dan het laatste kopje: Hoe gaan wij verder? Wij hebben uit de beantwoording van het college begrepen dat er nog een samenwerkingsagenda gaat komen. Dat is een collegebevoegdheid, maar wij gaan de motie van D66 steunen om dat in PS te bespreken.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! De heer Van Leeuwen spreekt over het voedsel dat de varkens eten dat gemaakt wordt van afval. Wat voor voedsel is dat?

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Er worden allerlei afvalproducten verwerkt, zoals de 700.000.000 ton. Daarnaast zijn er afvalproducten van andere dieren die in het voer van de varkenssector gebruikt wordt. Het totale afval dat men verbruikt is jaarlijks 2.900.000 ton.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Toen koeien allerlei afval aten ontstond de gekke koeienziekte. Bent u niet bang voor de gekke varkensziekte?

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Daar ben ik niet bang voor. De regelgeving en controle op het veevoer is dermate streng dat dit niet zal gebeuren.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Vindt u daarnaast niet dat de mensen iets aan de afvalberg moet doen? U draait de zaken om. De varkens eten het afval, maar wij produceren al dat afval. Dan zou het toch beter zijn om niet zoveel afval te produceren?

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik ben het met u eens dat er wat gedaan moet worden aan de 700.000.000 ton die wij produceren. Dan blijft er nog 2.900.000 ton over die de dieren wel opeten en nuttig is.

Vorige week maandag waren wij bij een expertmeeting in het Poultry Expertise Centre in Barneveld. De heer Van Muilekom was daar eveneens aanwezig. Het is jammer dat er verder niemand uit deze zaal aanwezig was, want het was erg nuttig. Daar lopen verschillende projecten over fijnstofproductie. Daar wordt in een jaar tijd 30% fijnstofreductie behaald bij verschillende bedrijven door verschillende technieken. De Staten moeten niet denken dat wij het wiel uit moeten vinden, maar wij moeten meeprofiteren van de projecten die al lopen.

Dan heb ik nog een aantal punten, maar omwille van de tijd stop ik ermee. Ik dank iedereen die aan deze Landbouwvisie heeft meegewerkt.

De VOORZITTER: De moties zijn voldoende ondertekend en maken deel uit van de beraadslaging. Ze kunnen worden vermenigvuldigd en rondgedeeld.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! 50Plus begint met haar complimenten naar de gedeputeerde en naar de ambtenaren voor deze Landbouwvisie. Agrarische activiteiten zijn onlosmakelijk verbonden met onze dorpen en ons landschap. Toch zie je in onze provincie de landelijke trend

van terugloop in deze sector ingezet. Kleine bedrijven verdwijnen en grote bedrijven worden steeds groter. Voor de kleine bedrijven steunt 50Plus de initiatieven die agrarische activiteit in stand kunnen houden voor deze groep, zoals Bed & Breakfast, kleine campings, landwinkels et cetera. Hiervoor dient een ruimhartig vergunningsbeleid ten behoeve van nieuwe inkomstenbronnen. Laten wij het participatieproces niet vergeten en innovatie moet beloond worden. Toekomstige bestemmingsplannen voor buitengebieden moeten ruimte bieden voor de nieuwe plannen en de reeds bestaande bestemmingsplannen moeten zonodig worden aangepast.

Het remmen van niet gebonden veeteelt is een goede zaak. Wij zijn positief over het VAB-loket. Dit is een mooie oplossing. Wij moeten oppassen voor verkoop, zodat het zicht op de nieuwe bestemming niet vervaagt. Wij moeten vastleggen welke bestemmingen niet worden toegestaan, zoals disco's, pret-parken, clubs et cetera. Anders hebben wij hierover geen controle meer. Wat 50Plus betreft blijft de Landbouwvisie gelijk aan hoe deze voorligt.

Mevrouw KOTKAMP (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik ben in de war, want in het eerste deel zei u dat bestemmingen gewijzigd moeten worden. Begrijp ik goed dat u de PRS/PRV wilt herzien hierop? Zo niet, wat is dan de relatie met het tweede deel van uw verhaal. Daar zegt u dat wij de bestemming niet moeten wijzigen.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Ik heb niet gezegd dat wij de bestemming niet moeten wijzigen, maar kleinere bedrijven die op andere inkomstenbronnen overgaan moeten ondersteund worden. Zij blijven in hun eigen boerderij wonen en hebben vaak niet direct de middelen om ergens anders te gaan wonen. Soms moet daarvoor het bestemmingsplan worden aangepast, bijvoorbeeld bij een kleine boerderijcamping. Daaraan dienen wij medewerking te verlenen. Dat zal niet direct in de PRS/PRV aangepast worden, maar zodra wij deze gaan herijken kunnen wij dat meenemen.

Mevrouw KOTKAMP (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Waar liggen dan de grenzen en op welke wijze kun je consequent beleid blijven voeren zodat voor iedereen hetzelfde geldt? Het klinkt als arbitrair beleid waarbij het bij de een wel toestaat en bij de ander niet.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Uit de praktijk blijkt dat dit lastig is. Je moet het niet blind toestaan, maar je moet kijken wat de capaciteit is. Dan komen de gemeenten in beeld, want zij kunnen bestemmingsplannen aanpassen. Er zijn meer partijen bij betrokken. Het moet ook in de omgeving passen. De provincie moet hierbij de richtlijnen uitzetten wat wel en wat niet mag en kan.

Wanneer er in weilanden zonnevelden gerealiseerd worden, dan is het beter om deze hoger te plaatsen zodat er schuilplaatsen voor vee ontstaan en gedeelten ingezaaid kunnen worden met bloemenzaad. In de Landbouwvisie staat dat er een groei plaatsvindt in de geitensector. Inmiddels heeft de provincie een groeistop ingelast om het uitbreiden van geitenhouderijen stop te zetten, in navolging van de provincie Gelderland. Dat is niet meegenomen in deze visie. Dat staat op pagina 14.

Wij hebben in een eerdere periode afgesproken dat het aantal boerderijen door mag groeien naar 2.5 hectare. Dat is een feit. Voor de grotere boerderijen die willen doorgroeien is dat een mogelijkheid. 50Plus staat nog steeds achter dit besluit.

In deze zomer is gebleken dat fruitteelt sterk afhankelijk is van water. 50Plus is een voorstander om ondersteuning te bieden, onder andere met een waterbuffer.

Dan het gevaar van gif in het grondwater door chemische stoffen die gebruikt worden in de landbouw. Dat is soms om de groei te bevorderen, maar soms resulteert dat in overproductie. Daardoor ontstaat er een kleinere diversiteit. 50Plus geeft het signaal af dat wij erg alert moeten zijn wat er met het grondwaterpeil gebeurt, want dat is eveneens ons drinkwater. De waterschappen dienen dat allemaal te zuiveren, maar er kan teveel gif in het water komen als wij niet ingrijpen.

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw Hoek noemde dat er teveel chemische stoffen in het oppervlaktewater terechtkomen, zoals medicijnresten van de dieren. Hebt u

weleens gekeken wat de mensen produceren aan medicijnresten? Dat is vele malen erger dan de hoeveelheid die de dieren produceren.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Dat draagt allemaal bij aan de verslechtering van het oppervlaktewater. Doordat veel vrouwen de pil gebruiken zijn veel vissen onvruchtbaar.

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! U heeft het alleen over de verslechterde waterkwaliteit door de agrariërs, maar de invloed van de mens op de waterkwaliteit is vele malen erger.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! In de landbouw worden veel bestrijdingsmiddelen gebruikt. Wij zijn actief met het aanleggen van bloemenvelden, omdat de bijen sterven door de bestrijdingsmiddelen op gewassen. Daarnaast loopt de vogelstand schrikbarend terug, omdat overal gif in zit waardoor de rupsen en slakken die de vogels eten vergiftigd zijn. Het is een cirkel. Het gif komt niet alleen in het water, maar overal. Daar moeten wij heel alert op zijn.

50Plus vindt het een goed initiatief dat melkveehouderijen zich verder zullen ontwikkelen om energie-neutraal te worden. Daaraan dienen wij onze steun te geven.

Zeven boerderijen uit het Groene Hart zijn gekoppeld aan het drainageproject tegen de bodemdaling. Je kunt je afvragen hoe dit voor de toekomst is. De bodemdaling wordt voor even gestabiliseerd. Als daarvoor betere producten ontwikkeld worden, moeten wij dat zeker steunen. Bodemdaling is niet te stoppen, maar wij kunnen dit wel vertragen.

De heer GERMS (VVD): Mijnheer de voorzitter! Wat vindt u van het drainageproject, want ik hoorde twijfels in uw betoog? Waar liggen die twijfels?

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! De twijfel is of het voor de langere duur werkt. Op redelijk korte termijn heeft het een resultaat. De bodemdaling wordt gestabiliseerd doordat het proces vertraagd wordt. Wij weten echter niet wat het langetermijneffect is. Het traject is pas vorig jaar begonnen. Ik ken een agrariër die gekoppeld is aan dit project en hij heeft aangegeven dat het te snel is om te zeggen of het resultaat biedt.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering voor vijf kwartier. Om 20.30 uur is deze zaal in gereedheid gebracht voor een volgende vergadering. Ik maak de mensen op de publieke tribune erop attent dat de vergadering die om 20.30 uur gehouden wordt en de rest van de avond duurt niet openbaar is. Zowel u als ik zullen daar niet bij aanwezig zijn. Dan zal er aan het eind van de avond een korte plenaire openbare afsluiting zijn. Dan wordt er geschorst. Donderdagavond om 19.30 uur zal de gedeputeerde Maasdam het debat voortzetten met de beantwoording namens het college.

De heer HOEFNAGELS (D66): Mijnheer de voorzitter! Is het mogelijk dat wij eerder dan 20.30 uur beginnen en dan de stemmingen voor Nieuwegein/Merwestein afhandelen?

De VOORZITTER: Ik heb de stemmingslijst laten maken. Dat houdt in dat wij om 20.15 uur beginnen. Dan hebben wij een kwartier in de openbare vergadering voor de stemming. Als de fracties in staat zijn om dat tijdens het eten voor te bereiden dan ga ik daarmee akkoord.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Mijn fractie heeft de voorkeur om dit donderdag te behandelen. Ik kan mij voorstellen dat er mensen zijn die behoefte hebben aan een uitspraak over Merwestein, maar als zij het debat gevolgd hebben zal een aantal zaken duidelijk zijn.

De heer BEKKERS (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Volgens mij is het goed om de behandelde punten uit een vergadering in stemming te brengen. Wij zijn voor vandaag stemmen.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Wij zijn voor donderdag stemmen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Wij zijn voor vandaag stemmen.

De heer P. VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Wij zijn voor vandaag stemmen.

De heer SCHADDELEE (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik hoor geen inhoudelijke argumenten waarom wij vandaag niet kunnen stemmen. Wij zijn er voor om vandaag te stemmen.

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Wij zijn voor vandaag stemmen.

De VOORZITTER: Het is helder. Ik schors de vergadering tot 20.15 uur en wens u een smakelijke maaltijd.

Schorsing van 19.13 uur tot 20.13 uur.

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

Stemverklaringen.

De VOORZITTER: Aan de orde zijn de stemverklaringen over de agendapunten 9, 10 en 11. Is er behoefte aan stemverklaring?

De heer HOEFNAGELS (D66): Mijnheer de voorzitter! D66 heeft een stemverklaring bij motie M82. Wat D66 betreft is dit voorzien en weten wij wat wij willen genezen. Wat ons betreft is deze motie overbodig.

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De PvdA heeft twee stemverklaringen. De eerste is bij motie M84. De provincie heeft zeker de verantwoordelijkheid over de inrichting en het beheer van een tramhalte. Wij hebben een verstandige gedeputeerde die goed in de gaten zal houden wat de rol van de provincie hierin is. Daarom zullen wij tegen deze motie stemmen. Dan hebben wij een stemverklaring bij motie M86. Wij vinden dat dit onderwerp niet aan de orde is. Daarom zullen wij tegen deze motie stemmen.

Stemming.

De VOORZITTER: Ik ga over tot de stemmingen en begin bij agendapunt 9. Ik meld daarbij dat de heer Kocken mij gevraagd heeft een beroep te mogen doen op Artikel 28 lid 1 van de Provinciewet om niet te hoeven meestemmen in verband met strijdige belangen.

Provinciale Staten aanvaarden het amendement A27. Tegen het amendement heeft gestemd de fractie van de VVD.

Provinciale Staten besluiten hierna overeenkomstig het geamendeerde statenvoorstel aanvullend budget vernieuwing Regionale tramlijn, PS2018MME19, met de aantekening dat de fractie van de SP geacht wordt te hebben tegengestemd.

Provinciale Staten verwerpen de motie M82. Voor de motie hebben gestemd de fracties van de PvdA, PVV, SP, ChristenUnie, PvdD, SGP en 50Plus.

De VOORZITTER: De motie M83 is ingetrokken.

Provinciale Staten verwerpen de motie M84. Voor de motie hebben gestemd de fracties van de VVD, PVV en SGP.

Provinciale Staten besluiten hierna overeenkomstig het statenvoorstel verzoek advies aanvraag RTVU, PS2018BEM09.

Provinciale Staten verwerpen het amendement A28. Voor het amendement hebben gestemd de fracties van de SP, PvdD en 50Plus.

Provinciale Staten besluiten hierna overeenkomstig het statenvoorstel ambitiedocument dijkversterking, PS2018RGW08, met de aantekening dat de fractie van de SP geacht wordt te hebben tegengestemd.

Provinciale Staten aanvaarden de motie M85. Tegen de motie heeft gestemd de fractie van de SP.

Provinciale Staten verwerpen de motie M86. Voor de motie hebben gestemd de fracties van de SP en PvdD.

Sluiting.

De VOORZITTER: Hiermee ben ik aan het einde gekomen van de stemmingen. Ik schors deze vergadering tot donderdagavond 19.30 uur.

Schorsing van de vergadering op 24 september 2018 om 20.26 tot 27 september 2018 om 19.30 uur.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van Provinciale Staten van Utrecht van 5 november 2018.

De voorzitter,

De griffier,